

ΘΕΜΑ:
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΙΣ
ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ
ΣΟΥΗΔΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

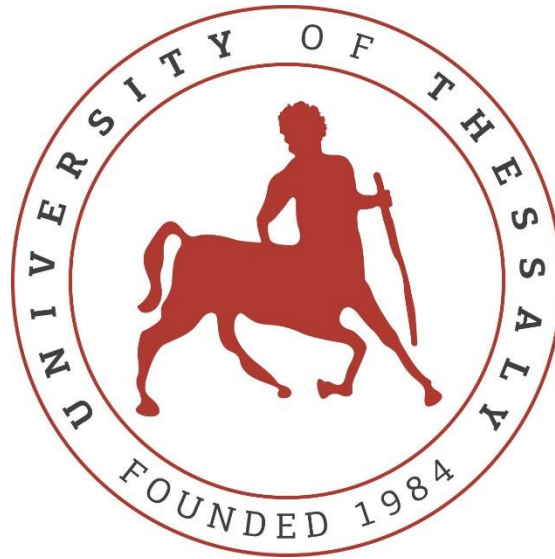
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ,
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ:
ΤΣΑΚΑΛΙΔΟΥ ΡΩΞΑΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:
ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

ΒΟΛΟΣ 2021

UNIVERSITY OF THESSALY

SCHOOL OF ENGINEERING

DEPARTMENT OF PLANNING AND REGIONAL DEVELOPMENT

SENIOR THESIS

THESIS:

**Landscape Policy in Council of Europe Countries:
The examples of Greece, France and Sweden.**

ELABORATION : TSAKALIDOU ROXANI

SUPERVISOR : GOURGIOTIS ANESTIS

VOLOS 2021

ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α. και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ. , τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδεχόμαστε όλες, ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του Π.Θ. ή και του Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α..

Ημερομηνία : 22/06/2021

Όνοματεπώνυμο : Ρωξάνη Τσακαλίδου

Υπογραφή :

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τοπίο είναι ένας από τους πολυτιμότερους πόρους που παρέχει η φύση αβίαστα στον άνθρωπο. Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του το κάνει να ξεχωρίζει και για αυτό η προστασία του δεν είναι εύκολο ζήτημα. Η συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στη δημιουργία μίας ολοκληρωμένης πολιτικής τοπίου επιτυγχάνεται μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου ή αλλιώς Σύμβαση της Φλωρεντίας. Η ΕΣΤ παρέχει γενικές αλλά και συγκεκριμένες κατευθύνσεις στις χώρες που την έχουν κυρώσει με σκοπό την προστασία, διαχείριση και την αειφόρο ανάπτυξη του τοπίου. Η παρούσα εργασία μελετάει τη νομοθεσία γύρω από την προστασία του τοπίου και εστιάζει σε τρεις χώρες: Ελλάδα, Γαλλία, Σουηδία. Από τις τρεις η Γαλλία αποτελεί τη χώρα με τους πιο πρωτοπόρους μηχανισμούς που σχετίζονται με την προστασία του τοπίου. Έχει ολοκληρωμένη πολιτική τοπίου και τα εργαλεία που χρησιμοποιεί εστιάζουν στην ποικιλομορφία του κάθε τοπίου. Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά δεν έχει συγκεκριμένη πολιτική τοπίου αλλά ούτε και νομικά εργαλεία που το προστατεύουν και το διαχειρίζονται σωστά. Τέλος για τη Σουηδία το τοπίο αντιμετωπίζεται έμμεσα μέσω της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και δεν είναι λίγες οι φορές που το ταυτίζουν με το περιβάλλον. Τα συμπεράσματα που εξάγονται από τη σύγκριση των πολιτικών τοπίου φανερώνουν πόσο διαφέρει η πολιτική τοπίου από χώρα σε χώρα, ενώ προτείνονται εργαλεία που θα συνεισφέρουν στην ορθή διαχείριση του.

Λέξεις κλειδιά: τοπίο, πολιτική τοπίου, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου, Ελλάδα, Γαλλία, Σουηδία.

ABSTRACT

Landscape is one of the most precious resources that nature generously provides to people. Its multidimensional character makes it stand out and therefore its protection is no easy matter. The Council of Europe's contribution to the creation of an integrated landscape policy is achieved through the European Landscape Convention or the Florence Convention. The ELC provides both general and specific guidance to the countries that have ratified it in order to protect, manage and sustainably develop the landscape. This paper investigates the legislation on landscape protection and focuses on three countries: Greece, France and Sweden. Of the three, France is the country with the most pioneering mechanisms related to landscape protection. It has a comprehensive landscape policy and the tools it uses focus on the diversity of each landscape. Greece, on the other hand, has neither a specific landscape policy nor the legal tools to protect and manage it properly. Finally, as far as Sweden is concerned, landscape is dealt with indirectly through environmental legislation and is often related to the environment. The conclusions drawn from the comparison of landscape policies point out how landscape policy differs from country to country while new tools are proposed that will contribute to its proper management.

Key words: landscape, landscape policy, European Landscape Convention, Greece, France, Sweden.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που με υποστήριξαν και υπήρξαν δίπλα μου κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Ανέστη Γουργιώτη για την πολύτιμη καθοδήγηση του, τις συμβουλές του και τις γνώσεις που μου παρείχε κατά την υλοποίηση της παρούσας εργασίας. Ακόμα θέλω να ευχαριστήσω όλους τους φίλους μου για τις όμορφες στιγμές, για τις ατέλειωτες ώρες διαβάσματος και για όλα όσα μου έχουν προσφέρει τα τελευταία πέντε χρόνια.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στους γονείς μου για την ηθική και ψυχολογική τους υποστήριξη, για τη μεγάλη υπομονή τους καθώς και την αμέριστη συμπαράσταση που έδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του ταξιδιού. Τους αφιερώνω με πολύ αγάπη και ευγνωμοσύνη την διπλωματική μου εργασία.

Κατάλογος Εικόνων

	Περιεχόμενο	Σελίδα
Εικόνα 1	Η σχηματοποίηση της αντίληψης του τοπίου	16
Εικόνα 2	Τοπίο	17
Εικόνα 3	Σχεδιασμός τοπίου	19
Εικόνα 4	Παράδειγμα πρακτικής εφαρμογής της αρχιτεκτονικής του τοπίου	20
Εικόνα 5	Ενδεικτική ανάλυση τοπόσημων στο Δήμο Δραπανιας	21
Εικόνα 6	Το φαράγγι του Βίκου στα Ζαγοροχώρια	22
Εικόνα 7	Η σύγχρονη πόλη-κράτος της Σιγκαπούρης	23
Εικόνα 8	Αστικό τοπίο	25
Εικόνα 9	Αγροτικό τοπίο	25
Εικόνα 10	Δασικό τοπίο	26
Εικόνα 11	Τεχνητό τοπίο	26
Εικόνα 12	Παραδοσιακό Τοπίο	26
Εικόνα 13	Τα στοιχεία τοπίου που συμβάλλουν στις δομές τοπίου	27
Εικόνα 14	Στοιχεία και δομές τοπίου στο «Couloir du Layon»	29
Εικόνα 15	Τομή της μονάδας τοπίου «Vallée de la Luce»	30
Εικόνα 16	Η αστικοποίηση στην πόλη της Troyes στην Γαλλία μεταξύ : 1911 – 2007	31
Εικόνα 17	Σκίτσο που συμβολίζει την τυποποίηση του τοπίου μέσω της παγκοσμιοποίησης	32
Εικόνα 18	Οι τουριστικές εγκαταστάσεις κυριαρχούν στο τοπίο	33
Εικόνα 19	Γεωγραφική κατανομή της μεταλλευτικής δραστηριότητας σε παγκόσμια κλίμακα	34
Εικόνα 20	Οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας	38
Εικόνα 21	Τρισδιάστατη αναπαράσταση του πρώτου ολοκληρωμένου Ελληνικού τοπίου, των Μινωικών Ανακτόρων	39
Εικόνα 22	Η Βίλα Medicini στη Φλωρεντία, που χτίστηκε την εποχή της αναγέννησης	40
Εικόνα 23	Σχέδιο των κήπων και του ανακτόρων των Βερσαλλιών 1746	41

	Περιεχόμενο	Σελίδα
Εικόνα 24	Οι τοπιακές διαμορφώσεις στα Ιταλικά ανάκτορα της Caserta	42
Εικόνα 25	Η Fontana di Trevi στη Ρώμη	43
Εικόνα 26	Οι κήποι Stowe garden, στην Αγγλία που δημιουργήθηκαν βάση του κηποτεχνικού ρυθμού	43
Εικόνα 27	Το Central Park που βρίσκεται στο κέντρο της Νέας Υόρκης	44
Εικόνα 28	Η γραμμική κηπούπολης Ciudad Lineal στην Ισπανία	45
Εικόνα 29	Η La Sagrada Familia, το μεγαλύτερο κτήριο της Βαρκελώνης	46
Εικόνα 30	Η Ακρόπολη το 1860, ένα ολοκληρωμένο Ελληνικό τοπίο.	56
Εικόνα 31	Χειρόγραφο του οργανισμού προστασία τοπίου από τον πρώτο νόμο πολιτιστικής κληρονομιάς	76
Εικόνα 32	Η ποικιλομορφία του Γαλλικού τοπίου	77
Εικόνα 33	Άτλαντες τοπίου της Γαλλίας που δημοσιεύθηκαν το 2017	82
Εικόνα 34	Το φωτογραφικό δρομολόγιο μίας περιοχής μεταξύ 1910 με 1990	83
Εικόνα 35	Αφίσα του Εθνικού Βραβείου Τοπίου το 2018	84
Εικόνα 36	Ημέρα τοπίου 4 Ιουλίου 2019	89
Εικόνα 37	Ο Γύρος της Γαλλίας 2020	88
Εικόνα 38	Χάρτης της Σουηδίας που απεικονίζονται τα 25 τοπία	91
Εικόνα 39	Χαραυγή, μικρό γραφικό χωριό της Ελλάδος	101

Κατάλογος Πινάκων

	Περιεχόμενο	Σελίδα
Πίνακας 1	Τα σημαντικότερα Ευρωπαϊκά νομοθετικά κείμενα	47
Πίνακας 2	Νομικά κείμενα που αναφέρθηκαν στη Σύμβαση τοπίου	52
Πίνακας 3	Η νομοθεσία προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος για το τοπίο	59
Πίνακας 4	Η νομοθεσία προστασίας αρχαιοτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς για το τοπίο	61
Πίνακας 5	Οι διατάξεις του ΓΟΚ για το τοπίο	64

Πίνακας 6	Η Γαλλική νομοθεσία για το τοπίο	78
Πίνακας 7	Η Σουηδική νομοθεσία για το τοπίο	92
Πίνακας 8	Συγκριτικά δεδομένα γύρω από το ζήτημα του τοπίου για τις χώρες μελέτης	102
Πίνακας 9	Συγκριτικά δεδομένα για την ένταξη του τοπίου σε άλλους τομείς Πηγή: Συμβούλιο της Ευρώπης	103
Πίνακας 10	Συγκριτικά δεδομένα από το τοπίο	105
Πίνακας 11	Σύστημα διαχείρισης του τοπίου των χωρών μελέτης	106

Κατάλογος Χαρτών

	Περιεχόμενο	Σελίδα
Χάρτης 1	Προτεινόμενες Ζώνες Τοπίου στο Περιφερειακό Χωρικό Πλαίσιο της Θεσσαλίας	70

Αρκτικόλεξα-Συντομογραφίες

ASO	Amaury Sports Organization
CNRS	Centre national de la recherche scientifique Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας
G.I.S.	Geographic Information System
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IUCN	International Union for Conservation of Nature
OPP	Τοπικά Φωτογραφικά Παρατηρητήρια Τοπίου (Γαλλίας)
OPNP	Εθνικό Φωτογραφικό Παρατηρητήριο Τοπίου (Γαλλίας)
PNR	Περιφερειακός Χάρτης Φυσικών Πάρκων (Γαλλίας)
ScoT	Σχέδιο Εδαφικής Συνοχής (Γαλλίας)
SDAU	Αστικά Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης (Σουηδίας)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ZPPAUP	Ζώνες Προστασίας Αρχιτεκτονικής, Αστικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Γαλλίας)

ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΟΚ	Γενικός Οικοδομικός Κώδικας
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑΕ	Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
ΕΣΤ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου
ΕΧΠ	Ειδικά Χωρικά Σχέδια
ΖΟΕ	Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΝΟΚ	Νέος Οικοδομικός Κανονισμός
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικός Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΟΠ	Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης
ΠΟΤΑ	Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης
ΠΕ.Π.	Περιοχές Ειδικής Προστασίας
ΠΧΠ	Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια
ΣΔ	Συντελεστής Δόμησης
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣΧΟΑΠ	Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης
ΤΙΦΚ	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΜΧΠΠΑ	Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΠΠΟΑ	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
ΦΕΚ	Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΙΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή	12
Κεφάλαιο 2 ^ο : Εννοιολογική προσέγγιση του τοπίου	15
2.1 Βασικές έννοιες.....	15
2.2 Είδη τοπίου.....	24
2.3 Οργάνωση Τοπίου.....	26
2.4 Βασικοί παράγοντες που διαμορφώνουν το τοπίο	30
2.4.1 Αστικοποίηση.....	31
2.4.2 Παγκοσμιοποίηση	32
2.4.3 Τουρισμός.....	33
2.4.4 Πρωτογενής Τομέας.....	34
2.4.5 Μεταλλευτική Δραστηριότητα.....	34
2.5 Αξιολόγηση του τοπίου.....	35
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ιστορικά Στοιχεία.....	38
3.1 Ιστορική αναδρομή.....	38
Κεφάλαιο 4 ^ο : Νομικό Πλαίσιο	47
4.1 Το διεθνές και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του τοπίου	47
4.2 Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου	51
Κεφάλαιο 5 ^ο : Το παράδειγμα της Ελλάδας.....	56
5.1 Το Τοπίο στη Ελλάδα.....	56
5.2 Η Ελληνική νομοθεσία για το τοπίο	58
5.2.1 Τοπίο μέσω της νομοθεσία προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος	58
5.2.2 Τοπίο μέσω της νομοθεσίας προστασίας αρχαιοτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς.....	61
5.2.3 Τοπίο μέσω των διατάξεων του Γ.Ο.Κ.....	63
5.2.4 Τοπίο μέσω του πλαισίου του χωροταξικού σχεδιασμού.....	65

5.2.5 Τοπίο μέσα από το Σύνταγμα	71
5.3 Η Πολιτική Τοπίου Στην Ελλάδα	72
Κεφάλαιο 6 ^ο : Το παράδειγμα της Γαλλίας.....	75
6.1 Το τοπίο στην Γαλλία.....	75
6.2 Η Γαλλική νομοθεσία για το τοπίο	77
6.3 Η πολιτική τοπίου στη Γαλλία	80
Κεφάλαιο 7 ^ο : Το παράδειγμα της Σουηδίας.....	89
7.1 Το τοπίο στη Σουηδία	89
7.2 Η Σουηδική νομοθεσία για το τοπίο	91
7.3 Η πολιτική τοπίου στη Σουηδία	94
Κεφάλαιο 8 ^ο : Συμπεράσματα	100
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	108

Κεφάλαιο 1^ο : Εισαγωγή

Το τοπίο αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο εξαρτάται από τον τρόπο προσέγγισης του και συνεπώς ο ορισμός αυτής της έννοιας έχει δυσκολέψει ιδιαίτερα τους ερευνητές. Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως δεν αποτελούσε πάντα αντικείμενο μελέτης. Η οικονομική και κοινωνική κρίση των τελευταίων ετών έπαιξαν καθοριστικό ρόλο, ως ανασταλτικοί παράγοντες στη μελέτη και κυρίως στην προστασία του. Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια που το έφερε στην επικαιρότητα ήρθε με την υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης τοπίου. Ο ορισμός που είναι ευρέως αποδεκτός είναι αυτός της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου (ΦΕΚ Α'30/2010) καθώς, δεν εστιάζει μόνο σε έναν τύπο τοπίου αλλά αναλύει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του.

Η αειφορική διαχείριση και προστασία του τοπίου αποτελεί το βασικό πυλώνα της Σύμβασης όπου τονίζει τη σημασία της πολιτικής τοπίου για τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η «ίδρυση και εφαρμογή πολιτικών τοπίου που αποσκοπούν στη διαχείριση, προστασία και σχεδιασμό τοπίων μέσω της υιοθέτησης συγκεκριμένων μέτρων» (ΕΣΤ, 2000) αποτελεί ευθύνη για τις χώρες που την έχουν υπογράψει και κυρώσει. Οι μόνες χώρες που δεν την έχουν υπογράψει είναι η Γερμανία και η Φιλανδία, ενώ η Μάλτα παρόλο που την έχει υπογράψει από το 2000 μέχρι και σήμερα δεν έχει προχωρήσει στην κύρωση της.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αφορά το τοπίο και συγκεκριμένα την πολιτική τοπίου που έχουν εφαρμόσει οι χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αναλύονται παραδείγματα τριών χωρών Ελλάδας, Γαλλίας και Σουηδίας και μελετάται το τοπίο τους, η νομοθεσία και η πολιτική τοπίου που έχει εφαρμόσει η εκάστοτε χώρα.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος σχετίζεται αρχικά με το προσωπικό ενδιαφέρον της ερευνήτριας σε θέματα τοπίου και γενικότερα περιβάλλοντος. Ακόμα κατά τη διάρκεια της φοίτησης στο ΤΜΧΠΠΑ πολλά μαθήματα, συνέδρια καθώς και συζητήσεις με καθηγητές αποτέλεσαν ερεθίσματα για την κατανόηση της αξίας του τοπίου και της προστασίας του. Η έλλειψη προστασίας τοπίου του Ελληνικού κράτους γινόταν εύκολα αντιληπτή κατά τη διάρκεια των διαλέξεων και αντιμετωπιζόταν ως ένα πολύπλευρο ζήτημα που προκάλεσε το ενδιαφέρον για πολλές συζητήσεις.

Προκειμένου να διεξαχθεί μία έρευνα γύρω από το τοπίο και την προστασία αυτού τέθηκαν κάποια ερευνητικά ερωτήματα τα οποία αποτέλεσαν κατευθυντήριο οδηγό για την υλοποίηση της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας.

- **Ποια πολιτική τοπίου εφαρμόζουν οι χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης;**
- **Ποιο είναι το νομικό πλαίσιο για την προστασία του τοπίου στις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης;**

- **Ποιες οι διαφορές της Ελλάδας, Γαλλίας και Σουηδίας σχετικά με την πολιτική τοπίου που εφαρμόζουν;**

Η εργασία απαρτίζεται από **8 κεφάλαια**.

Το **1^ο Κεφάλαιο** είναι η εισαγωγή, στην οποία παρουσιάζεται το θέμα και τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν. Στη συνέχεια πραγματοποιείται μία ανασκόπηση των κεφαλαίων της εργασίας.

Στο **2^ο Κεφάλαιο** μελετάται το εννοιολογικό υπόβαθρο, ξεκινώντας από τον ορισμό του τοπίου και τις πολλές παραλλαγές του. Γίνεται αναφορά στις έννοιες που σχετίζονται με αυτό, και σε έννοιες που κρίνονται απαραίτητες για την προστασία του, όπως αναφέρονται σε διεθνή κείμενα. Ακόμα αναφέρονται τα είδη του τοπίου και οι βασικοί παράγοντες που έπαιξαν ρόλο κατά τη διάρκεια των χρόνων στη διαμόρφωση του.

Το **3^ο Κεφάλαιο** περιλαμβάνει μία ιστορική αναδρομή του τοπίου από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Πολλές σχολές, πολλά κινήματα και πολλά γεγονότα επηρέασαν το τοπίο σε κάθε χώρα κατά το πέρασμα των χρόνων.

Στο **4^ο Κεφάλαιο** αναλύεται το νομικό πλαίσιο που ισχύει σε διεθνές επίπεδο για το τοπίο. Υπάρχει εκτενέστερη αναφορά στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου, η οποία αποτελεί κατευθυντήρια οδηγό για την προστασία του τοπίου για όλες τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης που την έχουν υπογράψει.

Στο **5^ο Κεφάλαιο** υπάρχει αναφορά για την Ελλάδα. Γίνεται αναφορά στο ελληνικό τοπίο και πως αυτό γίνεται αντιληπτό, στην νομοθεσία που υπάρχει για αυτό και στην πολιτική τοπίου που έχει εφαρμόσει.

Στο **6^ο Κεφάλαιο** ακολούθως γίνεται αναφορά για το τοπίο της Γαλλίας. Η Γαλλία αποτελεί μία χώρα με ιδιαίτερα εξελιγμένους μηχανισμούς προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου της, πριν καν ακόμα υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση τοπίου.

Στο **7^ο Κεφάλαιο** μελετάται το τοπίο της Σουηδίας. Η Σουηδία προσεγγίζει το τοπίο με μία άλλη οπτική, δίνοντας έμφαση στο περιβάλλον, χωρίς να έχει εφαρμόσει τις διατάξεις της Σύμβασης Τοπίου για την πολιτική τοπίου της χώρας.

Στο **8^ο Κεφάλαιο** συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα της μελέτης, ανά χώρα σε συγκριτικούς πίνακες και εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με την πολιτική τοπίου της εκάστοτε χώρας. Μέσω της σύγκρισης αναδεικνύεται η προοπτική του τοπίου ως ρυθμιστικός παράγοντας και προτείνονται μέθοδοι ενσωμάτωσης του στην πολιτική τοπίου.

Η παρούσα ερευνητική εργασία προσεγγίζει ένα ευαίσθητο θέμα για τον άνθρωπο αλλά και το περιβάλλον. Η αειφόρος διαχείριση του τοπίου αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους περιβαλλοντικούς στόχους νέας γενιάς που έχει θέσει ο άνθρωπος για την αρμονική συνύπαρξη

της κοινωνίας. Η πολιτική τοπίου που έχει θεσπίσει το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί το πρώτο βήμα για αυτή τη μετάβαση. Από εκεί και πέρα κάθε χώρα πρέπει να το εντάξει και να το προσαρμόσει στα δικά της πλαίσια, έχοντας το τοπίο ως ρυθμιστικό παράγοντα και όχι ως στρατηγικό.

Κεφάλαιο 2^ο : Εννοιολογική προσέγγιση του τοπίου

Τι είναι τελικά τοπίο; Πολλές οι προσεγγίσεις, οι ορισμοί, οι συμπληρώσεις, οι διαφωνίες και οι επαναδιατυπώσεις από επιστήμονες σε όλο τον κόσμο. Οι πολλαπλές προσεγγίσεις οδηγούν σε διαφορετικά δεδομένα για την περιγραφή, την οργάνωση και την αξιολόγηση του. Στις περισσότερες περιπτώσεις το τοπίο διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, παρόλο που υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται σε όλες τις περιοχές. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση της έννοιας τοπίου, αναφορά στις έννοιες που κρίνονται σημαντικές για την ανάλυσή του αλλά και στα είδη τοπίου, στην οργάνωση και στους παράγοντες που το διαμορφώνουν. Τέλος γίνεται αναφορά στη διαδικασία αξιολόγησης του τοπίου, καθώς κρίνεται απαραίτητη για τη διατήρηση και την προστασία του.

2.1 Βασικές έννοιες

‘Δεινόν τε και χαλεπόν ληφθήναι ο τόπος’ είχε δηλώσει ο φιλόσοφος Αριστοτέλης, θέλοντας να τονίσει τη δυσκολία που υπάρχει στο να αντιληφθεί κανείς την έννοια του τόπου. Για κάθε άνθρωπο θα μπορούσε να υπάρχει διαφορετική ερμηνεία, αφού το βιώνει διαφορετικά. Ως μία ερμηνεία αυτού, ως **τόπος** θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ο χώρος που ζει ο άνθρωπος και εκτυλίσσεται μέσα σε αυτόν η ανθρώπινη ζωή. Συνεπώς ένας άνθρωπος χαρακτηρίζεται από ένα τόπο αλλά και ένας τόπος τον χαρακτηρίζει (Schulz, 2009).

Ο όρος **τοπίο** (landscape) εμφανίστηκε πρώτη φορά το 1603, για να περιγράψει μεμονωμένα στοιχεία, δηλαδή την αποικία στα δάση με ζώα, καλύβες, χωράφια και φράχτες. Θεωρήθηκε ως μία τεχνική κατασκευή, κάτι που δεν ισχύει καθώς αφορά τον ευρύτερο χώρο που μας περιβάλλει. Οι πολλαπλές προσεγγίσεις του όρου διέφεραν ανάλογα με το επιστημονικό, κοινωνικό, οικονομικό ή/και πολιτικό υπόβαθρο της ομάδας ερευνητών σε κάθε περίπτωση (Βερεσόγλου, 2002).

Ο Lozato αντιμετωπίζει το τοπίο ως το οπτικό αποτύπωμα ενός χώρου που «βασίζεται σε μια συγκεκριμένη έκταση που μπορεί να εντοπιστεί με γυμνό μάτι...» (Lozato, 1996). Ο Wascher το προσεγγίζει από μία αισθητική διάσταση του περιβάλλοντος ως «μια εκτεταμένη περιοχή εικόνων που παρατηρούνται από ένα συγκεκριμένο μέρος» (Wascher, 1999), ενώ τοπίο από την καθαρά μορφολογική προσέγγιση είναι «τα φυσικά στοιχεία, όπως οι λόφοι, τα ποτάμια, τα δάση ακόμα και το νερό που ξεχωρίζουν μια περιοχή της γης από μια άλλη» (Wascher, 1999). Μια άλλη αντίληψη αναφέρει ότι τα τοπία είναι «τα προϊόντα της αλληλεπίδρασης μεταξύ κοινωνίας και πολιτισμού, αλλά και πολιτισμού με το φυσικό περιβάλλον ...και μέσω αυτών των σχέσεων αντικατοπτρίζονται η ιστορία μιας περιοχής, τα πολιτισμικά ή φυσικά αγαθά με έναν ιδεατό,

ευδιάκριτο και μερικά μετρήσιμο τρόπο. Τα τοπία μπορούν να χαρακτηριστούν ως δυναμικά συστήματα, λόγω της μεταβλητής φύσης τόσο των ανθρώπινων όσο και των φυσικών διεργασιών» (Wascher, 1999). Ο Lozato υπογραμμίζει πως η έννοια του τοπίου δεν έχει την ίδια ερμηνεία σε παγκόσμιο επίπεδο, τονίζοντας την αλλαγή που υφίσταται ανά τα χρόνια και ότι δεν γίνεται αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο στους διαφορετικούς πολιτισμούς» (Lozato, 1996).

**Εικόνα 1: Η σχηματοποίηση της αντίληψης του τοπίου
Πηγή: Μωραΐτης, 2012**

Σύμφωνα με τον Χατζημιχάλη (2011) το τοπίο, στη γεωγραφία, αποτελεί ένα ορατό τμήμα του εδάφους, το οποίο συγκροτείται από υλικά και συμβολικά χαρακτηριστικά και μπορεί να γίνει αντιληπτό «με το βλέμμα». Ο Μήλιος το 2012 όρισε το τοπίο ως «χώρο με ασαφή όρια, μέσα στον οποίο ο άνθρωπος κατανοεί και διαμορφώνει ανάλογα με τις επιθυμίες, τα μέσα που διαθέτει και τις επιδιώξεις του, χωρίς να εντάσσεται σε συγκεκριμένη κλίμακα ή γεωγραφία» (Μήλιος, 2012).

Συνεπώς, γίνεται εύκολα αντιληπτή η δυσκολία που συναντάται σε έναν γενικό ορισμό της έννοιας, αφού είναι ένας ανεξάρτητος χώρος, χωρίς συγκεκριμένα όρια, κλίμακα και γεωγραφική θέση, που ο κάθε άνθρωπος το αντιλαμβάνεται σύμφωνα με τις προσωπικές του εμπειρίες διαφορετικά (Τερκενλή, 1996). Δεν είναι απλά ένας χώρος ανεξάρτητος από τον άνθρωπο, καθώς αυτός ζει και αλληλοεπιδρά μέσα σε αυτόν και με το πέρασ του χρόνου έχουν διαδραματιστεί εκεί ιστορικά γεγονότα. Πολλοί είναι οι επιστήμονες που έχουν υιοθετήσει την άποψη πως «το τοπίο αποτελεί μια διευρυμένη έννοια, που καθρεφτίζει το οικονομικό, αισθητικό, πολιτικό, ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον (Τερκενλή, 1996). «Είναι το αποτύπωμα της ζωής και του πολιτισμού και αποτελεί ταυτόχρονα πεδίο καθημερινότητας καθώς και ένα συμβολικό πλαίσιο. Είναι μαζί χώρος σε αναπαράσταση και παρουσία, σημαίνουν και σημαινόμενο, ένα

πλαίσιο και ότι αυτό πλαισιώνει, πραγματικός τόπος αλλά και το είδωλο του, μια συσκευασία αλλά και το προϊόν μέσα στη συσκευασία.» (Mitchell, 1994).

Το τοπίο λοιπόν, έχει ένα πολυδιάστατο χαρακτήρα, όπου δεν επικεντρώνεται σε έναν συγκεκριμένο μόνο τύπο τοπίου αλλά συνδυαστικά σε όλους (Σαπουνάκης & Σταθάκης, 2014). Ο ορισμός του «τοπίου» ορίζεται βάση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου (ΕΣΤ, 2000) ως «μια έκταση/περιοχή, που γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο, όπου ο χαρακτήρας της δημιουργείται από τη δράση και την αλληλεπίδραση των ανθρωπογενών και φυσικών παραγόντων » (ΕΣΤ, 2000). Στον ορισμό αυτό αντανακλάται η ιδέα ότι τα τοπία μεταβάλλονται σε σχέση με το χρόνο, γεγονός που σημαίνει πως οι φυσικές δυνάμεις και τα ανθρώπινα όντα επενεργούν πάνω τους. Επίσης, επισημαίνει πως ένα τοπίο σχηματίζει ένα σύνολο ('όλον'), του οποίου οι πολιτισμικές και φυσικές συνιστώσες λειτουργούν μαζί και όχι χωριστά (Τερκενλή, 1996).

Εικόνα 2: Το τοπίο
Πηγή: Φιλοσοφία τοπίου, 2004

Λέξεις που χρησιμοποιούνται για το τοπίο σε άλλες γλώσσες :

- Στα Αγγλικά: **Landscape**
- Στα Γαλλικά: **Paysage**
- Στα Γερμανικά: **Landschaft**
- Στα Ισπανικά: **Paisaje**
- Στα Σουηδικά: **Landskap**

Η δόμηση της έννοιας τοπίου εξαρτάται από την προσωπική δράση, οπτική και τη γενικότερη αίσθηση που προκαλεί στον κάθε άνθρωπο. Άλλωστε όπως δηλώνει και ο Bourassa «το τοπίο δεν είναι κάτι υπαρκτό πριν το αντιληφθεί το άτομο» (Bourassa, 1991). Η προσωπική αντίληψη κάθε ατόμου για το τοπίο, εξαρτάται από τα στοιχεία που παρατηρεί, την εμπειρία που βιώνει μέσα σε αυτό αλλά και πως δρα εντός του. Συνεπώς κατά τη διάρκεια της κοινωνικής εμπειρίας σε έναν τόπο, το τοπίο αποκτά ουσία ανάλογα με τα διαφορετικά νοήματα που λαμβάνει κανείς.

Η Τερκενλή αναφέρει πως «η ζωή μας είναι γεμάτη τοπία. Όλοι κατανοούμε την έννοια του, παρόλα αυτά η έννοια τοπίο έχει συχνά διαφορετική σημασία για τον καθένα». Και αυτό συμβαίνει καθώς ο άνθρωπος, που θεωρείται αρμοστής και δέκτης των μεταβλητών και των δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζουν έναν τόπο, μέσω της ενασχόλησης της παρατήρησης ή της τουριστικής περιήγησης προσπαθεί να τον ερμηνεύσει (Τερκενλή, 1996).

Μπορεί τα μηνύματα που εκπέμπει το τοπίο να είναι διαφορετικά για το κάθε άτομο, αλλά πολλές φορές αποδίδουν κοινά χαρακτηριστικά σε αυτό. Αυτό συμβαίνει διότι τα άτομα έχουν συχνά παρόμοιες εμπειρίες στις δραστηριότητες αλλά και στα αντικείμενά τους που πλαισιώνονται από κοινές επιθυμίες (Nairn, 1965). Για παράδειγμα στους αναπτυγμένους τουριστικούς προορισμούς που βρίσκονται σε συγκεκριμένα τοπία παρατηρούνται επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές, σε αντίθεση με τα πιο απομονωμένα μέρη/όχι τόσο ανεπτυγμένους τουριστικούς προορισμούς που εκφράζουν τους πιο υποκειμενικούς δεσμούς μεταξύ του χώρου αλλά και του ανθρώπου. Κατά γενική ομολογία όμως εκφράζουν κάποιες πολιτισμικές και χωρικές τάσεις της τοπικής λαϊκής, αλλά και της υψηλής κουλτούρας (Τερκενλή, 1996).

Έπειτα από την αναγνώριση του τοπίο ως αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο του ανθρώπινου περιβάλλοντος, μέσω του άρθρου 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου κάθε κράτος είναι υπόχρεο να δημιουργήσει και να εφαρμόσει την δικιά του **πολιτική τοπίου**. Ως πολιτική τοπίου ορίζεται «η έκφραση των αρμόδιων γενικών αρχών, στρατηγικών και κατευθυντήριων οδηγιών, που επιτρέπουν τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων, τα οποία αποσκοπούν στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό των τοπίων». Μέχρι στιγμής στην Ελλάδα δεν έχει δημιουργηθεί αυτόνομο, ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την πολιτική τοπίου (ΕΣΤ, 2000).

Η **ανάλυση τοπίου** είναι μία διαδικασία που εμπεριέχει αναγνώριση της ταυτότητας του, αποτύπωση των ανθρωπογενών και περιβαλλοντικών παραγόντων, καθώς και την οπτική/αντιληπτική ανάλυση (Τσαλικίδης, 20014). Κατά την ανάλυση του, μελετώνται και καταγράφονται τα ιδιαίτερα οικολογικά του χαρακτηριστικά (χλωρίδα, πανίδα, γεωμορφολογία), οι αντιλήψεις που επικρατούν γύρω από αυτό αλλά και το γενικότερο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, μέσω ερευνών και μετρήσεων (Τσαρελά, 2003).

Η **διαχείριση τοπίου** επιτυγχάνεται μέσω δράσεων που ως βασικό στόχο έχουν τη συντήρηση ενός τοπίου ανά τακτά χρονικά διαστήματα, με γνώμονα πάντα την βιώσιμη ανάπτυξη. Σκοπός της είναι η αρμονική ρύθμιση των μεταβολών που προκύπτουν από περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές διεργασίες (Μπερίατος & Παπαγεωργίου, 2013).

Ο **σχεδιασμός τοπίου** ορίζεται ως έντονη και διορατική παρέμβαση, που αποσκοπεί στη δημιουργία νέων τοπίων ή στη βελτίωση των υφιστάμενων, βασισμένοι στις ανάγκες και στα οράματα κάθε περιοχής. Η παρέμβαση αυτή περιλαμβάνει έργα, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά, με σκοπό την ανάπτυξη και το συμφέρον της τοπικής κοινωνίας (Μωραΐτης, 2015).

Εικόνα 3: Σχεδιασμός τοπίου
 Πηγή: <https://aktotraining.gr>

Το Συνέδριο του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει δημιουργήσει ένα αξιόλογο σύστημα όπου οι ερευνητές σε συνδυασμό με τους κατοίκους κάθε περιοχής εντοπίζουν και αξιολογούν τα τοπία. Μόλις αναγνωρισθούν τα τοπία καθορίζονται οι τα μέτρα ανάπτυξης, διαχείρισης και προστασίας αυτών. Η **προστασία τοπίου** αναφέρεται στις ανθρώπινες δράσεις που έχουν σκοπό τη συντήρηση και τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του τοπίου (ΕΣΤ, 2000).

Στην Ελληνική νομοθεσία η προστασία τοπίου και η προστασία περιβάλλοντος είναι δύο έννοιες που εναρμονίζονται συνήθως. Στις περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής αξίας εντάσσεται η αξία του τοπίου και αντίστοιχα για την προστασία της φύσης συμπεριλαμβάνονται και οι περιοχές ιδιαίτερης πολιτιστικής αξίας. Για παράδειγμα οι προστατευόμενες περιοχές (Ν.5351/32) αναφέρονται στη νομοθεσία προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς (Ν.1496/50), όπως και ο νόμος του περιβάλλοντος (Ν.1650/1986) περιλαμβάνει τα προστατευόμενα τοπία. Κάτι ανάλογο συναντάται και στον ορισμό των εννοιών Εθνικοί Δρυμοί, Αισθητικά Δάση, Περιοχές

οικοανάπτυξης κ.α.. Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως στις περισσότερες κατηγορίες προστασίας του περιβάλλοντος συνυπάρχει και η έννοια της προστασίας τοπίου, άλλες φορές συμπληρωματικά και άλλες φορές έχοντας κυρίαρχο ρόλο στη χωροθέτηση ζωνών προστασίας (Κοσμάκη, 2004).

Η **αρχιτεκτονική τοπίου** θεωρείται ως επιστήμη ή τέχνη που αξιολογεί, μελετά και αναλύει τους κοινωνικούς οικολογικούς, φυσικούς παράγοντες. Έχοντας σαν στόχο την αισθητική αλλά και την λειτουργικότητά για τον άνθρωπο, εστιάζει στον προγραμματισμό και στην ορθολογική σχεδίαση των εξωτερικών χώρων, ανεξαρτήτως μεγέθους (Κανταρτζής Ν.Α. & Τσολακίδης Ι.Α., 1978).

Εικόνα 4 : Παράδειγμα πρακτικής εφαρμογής της αρχιτεκτονικής του τοπίου.

Πηγή : <https://architektoniketopiou> & <https://www.gardenmagazine.gr>

Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία σύγχρονη μορφή τέχνης, που έχει σαν στόχο τη δημιουργία πράσινων χώρων αλλά και αρχιτεκτονικών κατασκευών για αναψυχή. Πρωταγωνιστικό ρόλο έχουν τα φυτά, όπου γύρω από αυτά εφαρμόζεται η χρωματική αρμονία, η συμμετρικότητα, η αρχιτεκτονική σύνθεση, αλλά και τροποποιούνται οι κανόνες σχεδιασμού. Οι αρχιτέκτονες τοπίου όχι μόνο δεν παρεμποδίζουν το έργο των αρχιτεκτόνων μηχανικών, αλλά συνεργάζονται με σκοπό να εναρμονίζεται το εξωτερικό περιβάλλον με τα κτήρια που σχεδιάζονται από τους αρχιτέκτονες (Αθανασοπούλου, 2020).

Ως **τοπόσημο** ορίζεται ένα αντικείμενο που βρίσκεται στον χώρο και χαρακτηρίζει έναν ορισμένο τόπο. Μέσω αυτού ο άνθρωπος εκφράζει τις καλλιτεχνικές ή πνευματικές του ανησυχίες

καθώς τον έχει στιγματίσει στον συγκεκριμένο τόπο. Τα τοπόσημα ή αλλιώς τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοπίου, είναι τα ιδιαίτερα, ξεχωριστά και μοναδικά εμφανή στοιχεία του τοπίου. Για παράδειγμα τοπόσημο μιας περιοχής μπορεί να είναι ένα κάστρο, μία λίμνη, μία εκκλησία κλ.π. (ΥΠΠΕΝ, 2021).

Εικόνα 5: Ενδεικτική ανάλυση τοπόσημων στο Δήμο Δραπανίας

Πηγή : <http://arch.ntua.gr>

Κάθε τοπόσημο μίας περιοχής ωστόσο διαδραματίζει διαφορετικό ρόλο στον οικισμό. Πιο συγκεκριμένα το σχολείο, ένα δημαρχείο, μία τράπεζα αποτελούν κόμβους λειτουργικής σημασίας, ενώ ένα κάστρο πόλο έλξης τόσο για τους κατοίκους της όσο και για τους τουρίστες της εκάστοτε περιοχής. Η λίμνη, ένα ποτάμι ή ένας εγκαταλελειμμένος πύργος που υπάρχει σε μία περιοχή θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως τοπόσημα που λειτουργούν σαν σημείο αναφοράς από τους πολίτες, χωρίς να γίνεται απαραίτητα χρήση αυτών (ΕΜΠ, 2015).

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 τα περιβαλλοντικά προβλήματα και οι αναπτυξιακές ανάγκες άρχισαν να προβληματίζουν τη διεθνή κοινότητα. Έτσι οργανώθηκε το 1972 στη Στοκχόλμη η πρώτη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το ανθρώπινο περιβάλλον. Ο πρώτος ορισμός για το **περιβάλλον** εντοπίζεται το 1986 στον νόμο για το Περιβάλλον της Νέας Ζηλανδίας όπου το ορίζει ως: «τους φυσικούς πόρους, τα οικοσυστήματα και τις οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές συνθήκες που επηρεάζουν ή επηρεάζονται από το περιβάλλον». Το 1990 στον

Αγγλικό Νόμο για την προστασία του Περιβάλλοντος το περιβάλλον ορίζεται ως «αποτελούμενο από έδαφος, αέρα, νερό, χλωρίδα και πανίδα» (Larsson, 2000).

Στο Σύνταγμα, στο άρθρο 24 τονίζεται η σημαντικότητα της προστασίας τόσο του πολιτιστικού όσο και του φυσικού περιβάλλοντος. Το περιβάλλον ορίζεται μέσω του Πλαισίου για την Προστασία του περιβάλλοντος, Ν.1650/86, ως: « Το σύνολο των ανθρωπογενών και φυσικών στοιχείων που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους και επηρεάζουν την υγεία και την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τις αισθητικές αξίες, τις παραδόσεις και την οικολογική ισορροπία». Το περιβάλλον διακρίνεται σε φυσικό και τεχνητό.

Το φυσικό ή πρωτογενές, δημιουργείται από τα φυσικά αγαθά (νερό, βουνά, θάλασσα, χλωρίδα, πανίδα κ.α.) χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση. Ο Ν.360/76 ορίζει το φυσικό περιβάλλον ως: « Τον περιβάλλοντα θαλάσσιο, χερσαίο και εναέριο χώρο με τους φυσικούς πόρους, την χλωρίδα και την πανίδα που υπάρχει σε αυτούς».

Εικόνα 6: Το φαράγγι του Βίκου στα Ζαγοροχώρια
Πηγή: www.paraxeno.com

Τεχνητό ή δευτερογενές περιβάλλον αποτελεί αυτό που το δημιουργεί ο ίδιος ο άνθρωπος ανάλογα με τις ανάγκες του. Αυτό με τη σειρά του διακρίνεται σε πολιτιστικό και οικιστικό. Πολιτιστικό περιβάλλον βάση του Ν.360/76 αποτελούν «τα ανθρωπογενή στοιχεία κάθε πολιτισμού, όπως έχουν διαμορφωθεί μέσω της σχέσης/παρέμβασης του ανθρώπου με την πολιτιστική κληρονομιά, τους ιστορικούς χώρους, γενικότερα δηλαδή με το πολιτιστικό της περιβάλλον». Ως οικιστικό περιβάλλον θεωρούνται οι χώροι, που επιλέγονται από τους ανθρώπους για την εγκατάσταση της κατοικίας ή της εργασίας τους (Δημητρόπουλος, 2005).

Εικόνα 7: Η σύγχρονη πόλη-κράτος της Σιγκαπούρης

Πηγή: <https://esquire.com.gr>

Η **ποιότητα τοπίου** αποτελεί μία έννοια καθαρά με αντικειμενικό χαρακτήρα, που συχνά μπορεί να αξιολογηθεί από περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, ψυχολογικές μεταβλητές και μπορεί να αποδοθεί ως ο βαθμός υπεροχής ή κατωτερότητας του αντικειμένου μελέτης σε σχέση με συγκεκριμένα/ορισμένα πρότυπα (Daniel T.C. & Vining J, 1983).

Η **αξία του τοπίου** από την άλλη πλευρά, είναι μία υποκειμενικότερη έννοια και εξαρτάται από το νόημα που λαμβάνει ο άνθρωπος από κάθε τοπίο (Zube, 1976). Ο Knopf υπογραμμίζει πως «η αξία του τοπίου δεν έχει σχέση με τα δέντρα, το νερό, τις μορφές ή τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό της ποιότητας του. Η αξία που έχει το τοπίο για τους ανθρώπους, είναι το νόημα και ο συμβολισμός που προέρχεται από τα χαρακτηριστικά αυτά» (Knopf, 1995).

Συνεπώς η εκτίμηση του τοπίου εξαρτάται από τη σκοπιά που αντιμετωπίζει κανείς το θέμα.

Αν σκοπός είναι η **αντικειμενική** εκτίμηση του, τότε οι μελετητές εστιάζουν στην ποιότητα του βασισμένοι σε συγκεκριμένα κριτήρια.

Αν σκοπός είναι η **υποκειμενική** άποψη των μελετητών και πως αυτοί αντιλαμβάνονται την αξία του τοπίου, τότε η αξιολόγηση γίνεται μέσω προσωπικών γνώμων και χωρίς οι μελετητές να έχουν επιστημονικές γνώσεις.

Άρα η αξιολόγηση είναι πιο «ατομοκεντρική» υπόθεση, που εστιάζει στον τρόπο που τα άτομα αντιμετωπίζουν το τοπίο, ενώ η εκτίμηση περισσότερο «τοπιοκεντρική» διαδικασία, με πιο επιστημονική καταγραφή των χαρακτηριστικών του τοπίου (Gifford & Elizabeth, Melanie, 1997).

2.2 Είδη τοπίου

Ο Γεωγράφος Otto Schullter ήταν ο πρώτος επιστήμονας που, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όρισε τα δύο είδη τοπίου (Karpodini-Dimitriadi, 2000) :

- Το **φυσικό τοπίο** (Urlandschaft) ή αλλιώς το τοπίο που υπήρχε πριν παρέμβει ο άνθρωπος. Δημιουργήθηκε από τις δυνάμεις της φύσης(κλιματικές ,τεκτονικές, διαβρώσεις, κ.λπ.) και είναι αυτό που μας περιβάλλει συνεχώς. Συντίθεται από έδαφος, πετρώματα, νερό, βλάστηση, αέρα, ουρανό, ήλιο, ανθρώπινες κατασκευές κ.α.

Ο οπτικός του χαρακτήρας επηρεάζεται από οποιαδήποτε ανθρώπινη παρέμβαση, ακόμα και με αυτή των επιστημόνων, δημιουργώντας απόκλιση στο τοπίο. Βέβαια αυτή η απόκλιση μπορεί να οδηγήσει και σε θετικό οπτικό αποτέλεσμα, ανάλογα με τις δεξιότητες του εκάστοτε αρχιτέκτονα τοπίου και δασολόγου. Αν και οι περισσότεροι χειρισμοί δασών και γενικότερα φυσικών τοπίων αποσκοπούν στην παραγωγή αγαθών (όπως η παραγωγή ξυλείας), όπως υποστηρίζουν οι McGuire (McGuire, 1979) και Λιάκος (Λιάκος, 1977) (Ελευθεριάδης, 2006).

- Το **πολιτιστικό τοπίο** (Kulturlandschaft), το τοπίο που δημιουργήθηκε μέσω του ανθρώπινου πολιτισμού και της αλληλεπίδρασης αυτού με τη φύση (Karpodini-Dimitriadi, 2000). «Ο πολιτισμός είναι ο φορέας, η φύση το μέσο και το πολιτιστικό τοπίο το αποτέλεσμα» (Sauer, 1925) « Πέρα από την οπτική διάσταση του θεωρείται το παραγωγικό μέσο, μια πολιτισμική εικόνα αλλά και βιότοπος για τα είδη και τους οργανισμούς. Συνεπώς θεωρείται πολιτισμική κληρονομιά της φυσικής εξέλιξης αλλά και της ανθρώπινης επίδρασης» (Τερκενλή, 1996). Ο διεθνής ορισμός του προέρχεται από την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO ως «ξεχωριστές γεωγραφικές περιοχές που αντιπροσωπεύουν την σύζευξη φύσης και ανθρώπου» (UNESCO, 2005) .

Η ίδια Επιτροπή το 2005 υιοθέτησε τρεις κατηγορίες πολιτιστικών τοπίων (UNESCO):

1. «Ένα τοπίο ειδικά σχεδιασμένο και κατασκευασμένο από τον άνθρωπο».
2. «Ένα τοπίο οργανικά εξελισσόμενο, το οποίο δύναται να αποτελεί *τμήμα ή ερείπιο τοπίου* (δηλαδή ένα τοπίο το οποίο έχει σταματήσει να αναπτύσσεται αλλά τα χαρακτηριστικά του οποίου παραμένουν ευδιάκριτα) ή ένα *συνεχές τοπίο* (δηλαδή ένα τοπίο που διατηρεί έναν ενεργό ρόλο στη σύγχρονη ζωή, σχετίζεται με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και το οποίο συνεχίζει να εξελίσσεται, με εμφανή τα στοιχεία εξέλιξης στον χρόνο)».
3. « Ένα συνειρμικό πολιτιστικό τοπίο με θρησκευτική, καλλιτεχνική ή άλλη πολιτιστική σύνδεση με το φυσικό περιβάλλον».

Η επιστήμη της οικολογίας¹ υπογραμμίζει και άλλους τύπους τοπίου:

- **Αστικό τοπίο:** αποτελείται από τα κτίρια, τους δρόμους, τα πάρκα, τους ελεύθερους χώρους κα. Η εικόνα κάθε πόλης σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές συνθήκες και τις παραγωγικές της δραστηριότητες που κυριαρχούν. (βιομηχανία, εμπόριο, κυκλοφορία κ.α.) (Ποϊραζίδης, 2009).

Εικόνα 8: Αστικό τοπίο
 Πηγή: <https://g-switch.org>

Εικόνα 9: Αγροτικό τοπίο
 Πηγή: <http://civilandsurvey.gr>

- **Αγροτικό τοπίο:** με τον ορισμό της Γενικής Συνέλευσης ICOMOS (ICOMOS, 2017) ορίζονται ως «υδάτινες και χερσαίες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με τη φύση, χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ανανεώσιμων φυσικών πόρων και τροφίμων, μέσω της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, της δασοκομίας, της θήρας και της εξόρυξης» (Κασσιός, 2018).

¹ Η οικολογική θεώρηση του τοπίου αναφέρει πως όλες οι αισθήσεις και όχι μόνο η όραση συμμετέχουν στην αντίληψη των φυσικών αντικειμένων, καθώς και πως η αισθητική αντίληψη είναι τόσο εγκεφαλική όσο και αντιληπτή. Συνδέεται με το τοπίο με δύο μορφές: ως επιστήμη που αναλύει τον τρόπο αύξησης των φυτών και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους και την οικολογία ως παρατήρηση του φαινομένου της διαδοχής των φυτοκοινωνιών. Και τα δύο έχουν άμεση σχέση με την αρχιτεκτονική τοπίου (Thompson, 2000).

- **Δασικό τοπίο:** αποτελεί ένα τοπίο με ‘εσωτερική δύναμη’ που έχει ως κύριο χαρακτηριστικό του την έντονη βλάστηση, κυρίως δενδρώδης και θαμνώδης. Έχει μεγάλη διαχρονική διάσταση καθώς και πλούσια χρωματική εικόνα (Κασσιός, 2018).

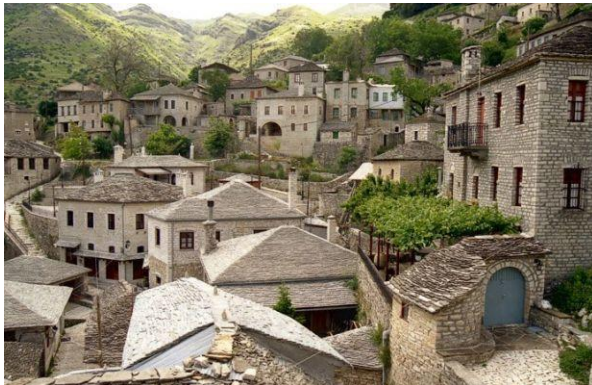

Εικόνα 10: Δασικό τοπίο
 Πηγή: <https://eretikos.gr>

- **Τεχνητό τοπίο:** Ή αλλιώς ανθρωπογενές τοπίο. Είναι το τοπίο που αποτελεί ένα τεχνητό αντίγραφο της φύσης, δηλαδή κατασκευάστηκε και εντάχθηκε στο φυσικό περιβάλλον από τον άνθρωπο (πάρκα, κήποι κλπ.) (Κασσιός, 2018).

Εικόνα 11: Τεχνητό τοπίο
 Πηγή: <https://www.travelpass.gr>

Εικόνα 12: Παραδοσιακό Τοπίο
 Πηγή: <https://www.diaforetiko.gr>

- **Παραδοσιακό τοπίο:** Είναι μία δυναμική και ζωντανή οντότητα, που εκφράζει τον τρόπο ζωής των κατοίκων μιας περιοχής. Εκτός από την ιδιαίτερη αισθητική και οικολογική αξία, αποτελεί πηγή πληροφοριών για τις καθημερινές δραστηριότητες των ανθρώπων (Κασσιός, 2018).

2.3 Οργάνωση Τοπίου

Η οργάνωση των ζητημάτων τοπίου βασίζεται σε τρεις έννοιες και τρεις δράσεις:

- **Έννοιες:** χωρική ενότητα τοπίου, δομή τοπίου και στοιχεία τοπίου.

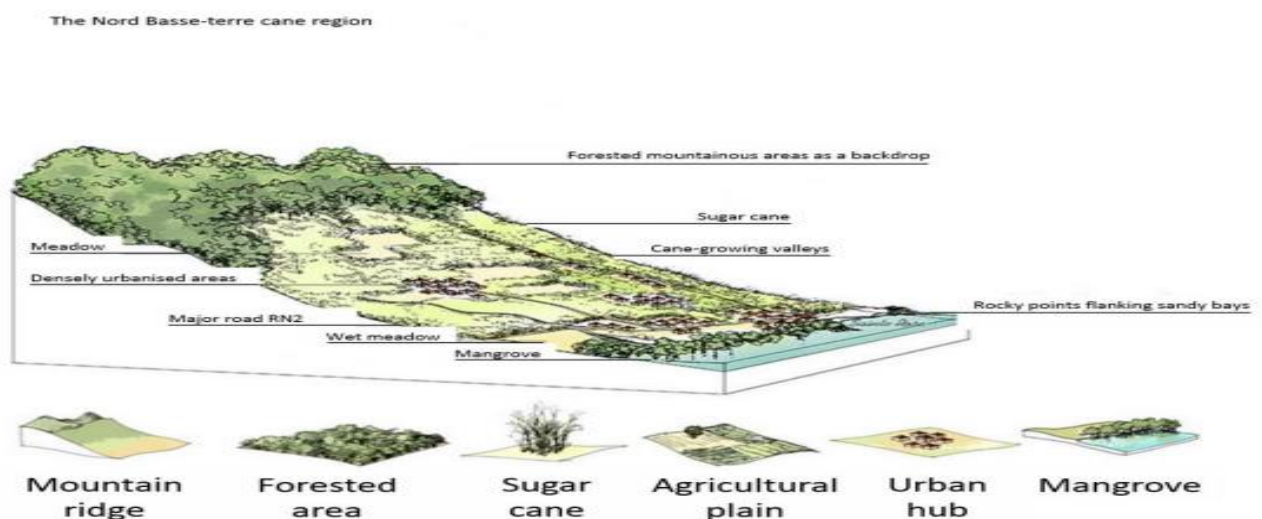
- **Δράσεις:** αναγνώριση, περιγραφή και αξιολόγηση τοπίου.

Για κάθε πτυχή του τοπίου απαιτείται προσοχή, καθώς οι χωρικές ενότητες τοπίου, οι δομές και τα στοιχεία του, βελτιώνονται με την πάροδο του χρόνου. Συνεπώς οι χωρικές ενότητες τοπίου οφείλουν να έχουν καθοριστικό ρόλο κατά την αναγνώριση, περιγραφή και την αξιολόγηση των τοπίων. Οι δομές τοπίου καθορίζονται από τον χαρακτηρισμό ενός τοπίου και αποτελούν τον διαχωρισμό του από γειτονικά τοπία. Για τον χαρακτηρισμό ενός τοπίου κρίνονται απαραίτητες δύο φάσεις, που η μία είναι το φυσικό επακόλουθο της άλλης: ο εντοπισμός των στοιχείων και η κατανόηση των δομών τοπίου (Atlas de paysages, 2015).

Τα **στοιχεία τοπίου** αποτελούνται από το σύνολο των ιδιαίτερων, ξεχωριστών και αναγνωρίσιμων στοιχείων ενός τοπίου που το καθιστούν διαφορετικό από κάποιο άλλο. Το πιο από τα δύο τοπία είναι καλύτερο ή χειρότερο εξαρτάται από την αντίληψη του κοινού για την περιοχή. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να είναι είτε φυσικής προέλευσης (ποτάμια, όρη, δάση) είτε ανθρώπινης (υποδομές, πάρκα). «Τα στοιχεία τοπίου που αποτελούν δομές τοπίου υπογραμμίζονται χωρίς να είναι μεμονωμένη αναφορά» (Atlas de paysages, 2015).

Οι τύποι στοιχείων τοπίου είναι δύο (Atlas de paysages, 2015):

- Στοιχεία τοπίου που συμβάλλουν στις δομές τοπίου (κήποι, πάρκα, φράχτες). Τα στοιχεία αυτά δεν καταγράφονται στη λίστα πολιτισμικής κληρονομιάς, ούτε και στην νομοθεσία. Παρ' όλα αυτά συντελούν ιδιαίτερα στον καθορισμό ενός τοπίου.

Εικόνα 13: Τα στοιχεία τοπίου που συμβάλλουν στις δομές τοπίου

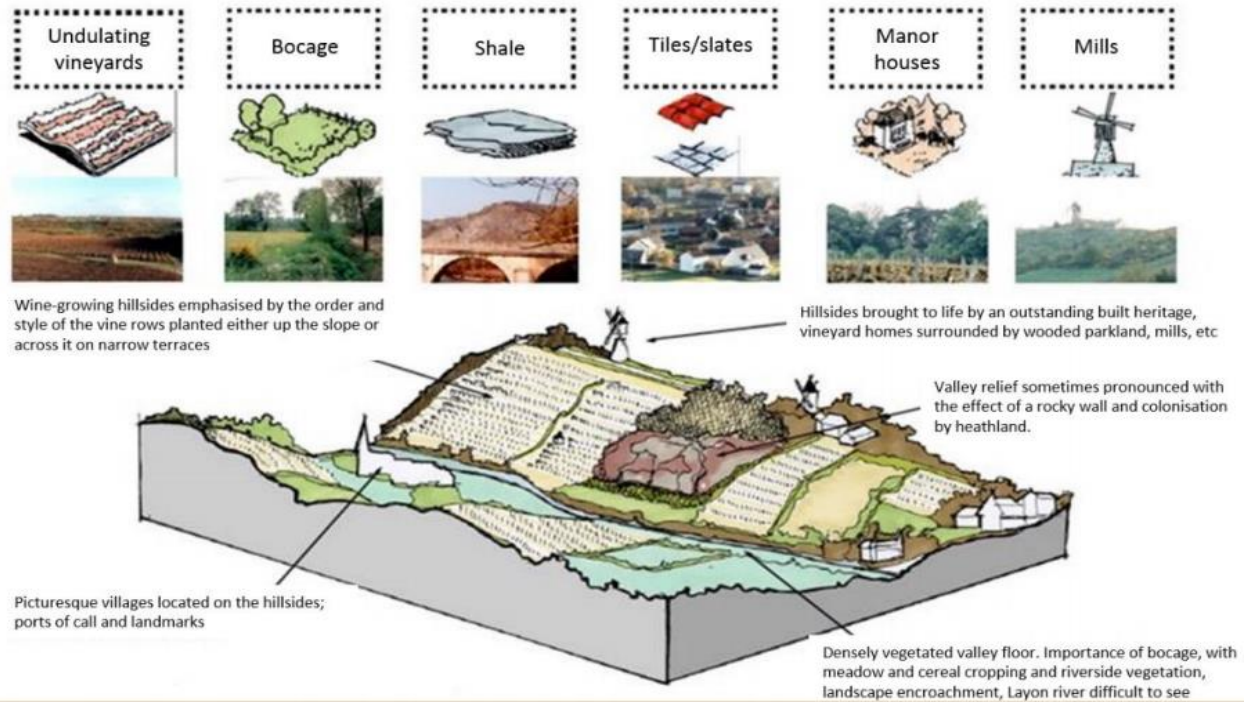
Πηγή: (Atlas de paysages, 2015)

- Στοιχεία τοπίου «μεμονωμένα». Συνήθως αυτά τα στοιχεία περιλαμβάνονται στους καταλόγους πολιτιστικής κληρονομιάς και το καθένα είναι ξεχωριστό/μοναδικό(ιστορικά μνημεία, ιδιαίτερα δέντρα).

Η πρώτη κατηγορία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για την περιγραφή ενός τοπίου και για την ένταξη του στις δομές ,σε αντίθεση με τα μεμονωμένα στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται πάντα στις δομές τοπίου. Αναφέρονται ως στοιχεία ενδιαφέροντος ενός τοπίου και το καθένα από αυτά έχει πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (Atlas de paysages, 2015).

Τα στοιχεία οφείλουν να εντοπίζονται στον χώρο με ακρίβεια. Ωστόσο δεν είναι εφικτό να εντοπιστούν μεμονωμένα, όπως για παράδειγμα ένα δέντρο. Έτσι εντάσσονται σε ζώνες, γεγονός που κάνει πιο εύκολο τον εντοπισμό τους και επιτρέπει στους αρμόδιους φορείς να τα λάβουν πιο εύκολα υπόψη τους στις συζητήσεις τοπίου καθώς και κατά τον χωροταξικό σχεδιασμό. Η ζωνοποίηση αυτή εντοπίζεται στους άτλαντες τοπίου, ένα ενιαίο σύστημα πληροφοριών που περιέχει και κάποια μεμονωμένα στοιχεία (Atlas de paysages, 2015).

Οι **δομές τοπίου** είναι δύσκολο να περιγράψουν, καθώς αποτελούν πολύπλοκα συστήματα. Ορίζονται ως τα συστήματα που δημιουργούνται από τις αλληλεπιδράσεις των στοιχείων του τοπίου και αποτελούν τη μονάδα τοπίου που χαρακτηρίζει ένα τοπίο. Έχουν τρεις βασικές πτυχές: τοπογραφική, λειτουργική και συμβολική. Τα στοιχεία που τις αποτελούν είναι πλήρως οργανωμένα στον χώρο και συνθέτουν τα υλικά θεμέλια του τοπίου, ενώ οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους- κοινωνικές ή βιοφυσικές, υλικές ή άυλες -φανερώνουν τον τρόπο λειτουργίας του τοπίου. Αξίζει να σημειωθεί πως ο εντοπισμός των στοιχείων έχει μια συμβολική διάσταση που φανερώνει τις κοινωνικές σχέσεις και αξίες που υφίστανται στο συγκεκριμένο τοπίο. Τέλος οι δομές τοπίου εκφράζουν τον τρόπο που η τοπική κοινωνία δημιουργεί το τελικό τοπίο μέσα από τις δραστηριότητες ή από τις μεταξύ τους θέσεις (Atlas de paysages, 2015).

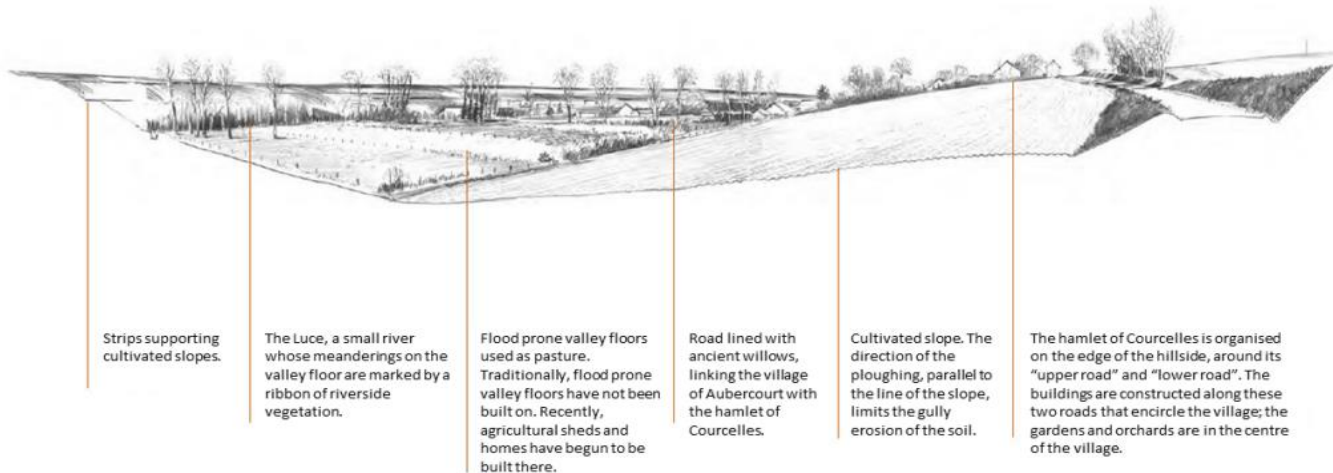
Εικόνα 14: Στοιχεία και δομές τοπίου στο «Couloir du Layon»

Πηγή: (Atlas de paysages, 2015)

Τα μεμονωμένα στοιχεία του τοπίου, δηλαδή οι χωρικές ενότητες τοπίου, συνήθως προστατεύονται από την πολιτιστική κληρονομιά, χωρίς όμως να συμβαίνει κάτι ανάλογο και για τη συνολική διαχείριση των τοπίων. Ίσα ίσα αρκετά είναι εκείνα τα στοιχεία που εντάσσονται σε μια δομή τοπίου, χωρίς να αποτελεί το καθένα ξεχωριστά επίκεντρο της προσοχής των ερευνητών. Συνεπώς η προσοχή τους εστιάζει στις δομές του τοπίου και στην οργάνωση των στοιχείων του, τα οποία συμβάλουν στο πλαίσιο για την προστασία, διαχείριση και το σχεδιασμό του τοπίου. Η περιφερειακή ανάπτυξη συνδέεται άμεσα με τις δομές τοπίου καθώς και με τις πολλαπλές τομεακές δράσεις που την ενισχύουν (Atlas de paysages, 2015).

The Luce valley: an little marked relief and a landscape structured by agrarian practices

Cross-section at the hamlets of Courcelles and Aubercourt

Εικόνα 15: Τομή της μονάδας τοπίου «Vallée de la Luce»

Πηγή: (Atlas de paysages, 2015)

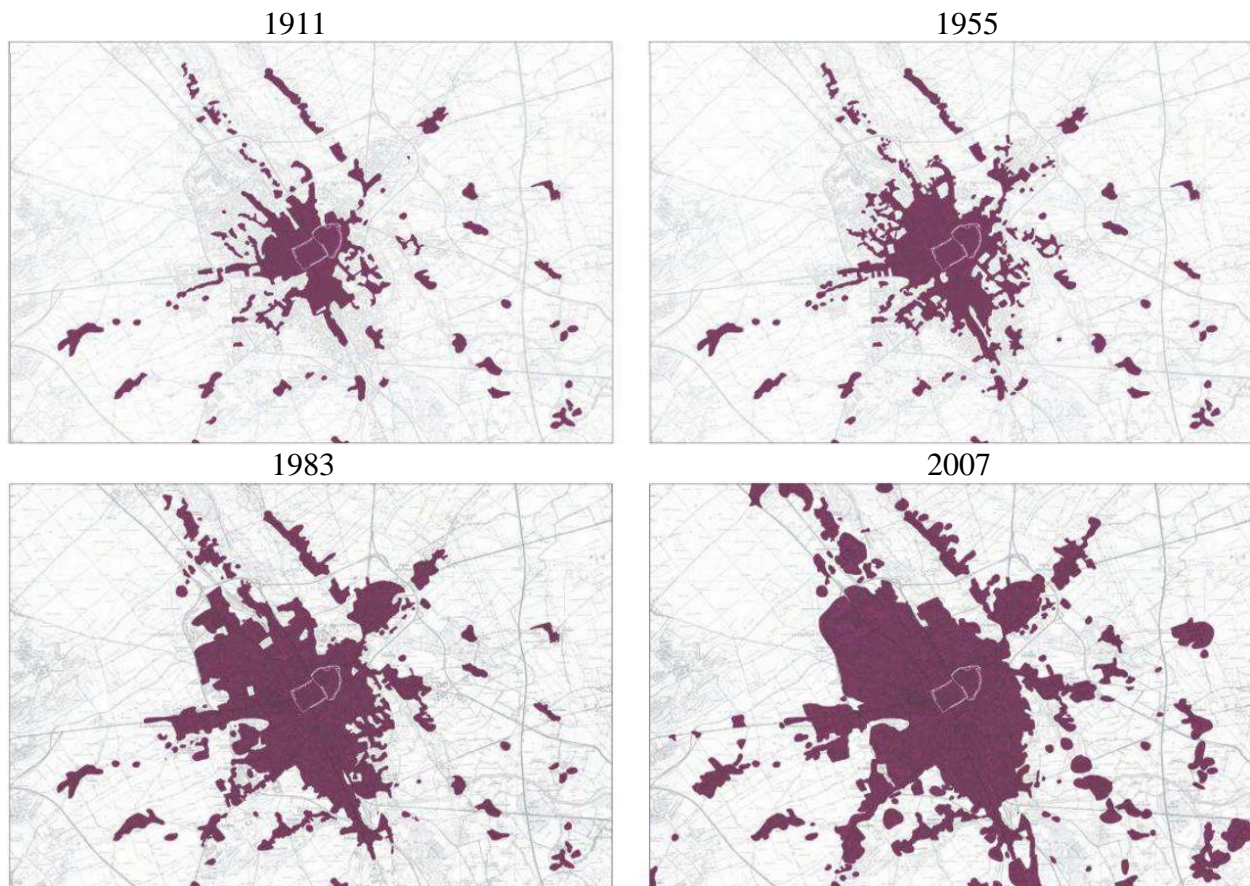
Σε κάθε μονάδα τοπίου κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση των μηχανισμών εξέλιξής του, καθώς επηρεάζει τις δομές. Τα στοιχεία τοπίου που καθορίζουν τις δομές τοπίου, τις σχέσεις και την οργάνωση του δύναται να τροποποιηθούν μέσω της τοπικής κοινωνίας. Η αστικοποίηση, η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση γύρω από θέματα τοπίου, η προώθηση συγκεκριμένων κοινωνικών αναπαραστάσεων αποτελούν μερικά παραδείγματα μηχανισμών εξέλιξης. Αυτοί οι μηχανισμοί εάν γίνουν αισθητά αντιληπτοί από την κοινωνία μπορούν να υποδείξουν σημαντικές αλλαγές, ακόμα και προσθήκη νέων δομών τοπίου (Atlas de paysages, 2015).

2.4 Βασικοί παράγοντες που διαμορφώνουν το τοπίο

Η συνολική εικόνα του τοπίου μιας χώρας διαμορφώνεται κυρίως από την ανθρώπινη παρέμβαση σε συνδυασμό με φυσικές διαδικασίες. Για παράδειγμα σε ένα τοπίο η ύπαρξη της φυσικής βλάστησης θα καθορίσει τις περιοχές κατοικίας που θα δημιουργήσει ο άνθρωπος. Οι βασικοί παράγοντες που παίζουν ρόλο στον μετασχηματισμό του τοπίου είναι: η αστικοποίηση, η παγκοσμιοποίηση, ο τουρισμός αλλά και σε πολλές χώρες ο πρωτογενής τομέας ανάπτυξης και η μεταλλευτική δραστηριότητα. Στη συνέχεια θα υπάρξει μία ανάλυση των προαναφερόμενων παραγόντων, για να γίνει αντιληπτό πως επηρεάζεται το φυσικό και αστικό τοπίο.

2.4.1 Αστικοποίηση

Πολλοί είναι αυτοί που συνδέουν την έννοια της αστικοποίησης με αυτή της αστικής διάχυσης, δύο έννοιες που εξετάζονται από τους ερευνητές, μέσω των χρήσεων γης των οικισμών και της κατανομής των ανθρώπινων συνόλων στο τοπίο (Πολύζος, 2011). Η αστικοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο έχει αυξηθεί ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες, όπως αναφέρει ο ΟΟΣΑ. Ο αριθμός των αστικών κέντρων έχει σχεδόν διπλασιαστεί καθώς το 1975 ήταν περίπου 6,900, ενώ το 2015 ξεπέρασαν τα 13.100. Το 76,5 % του παγκόσμιου πληθυσμού κατοικεί πλέον σε αστικές περιοχές, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως το 2015 υπήρχαν 29 μεγαπόλεις (πόλεις με περισσότερους από 10 εκατομμύρια κατοίκους) και το 2030 προβλέπεται να ξεπεράσουν τις 43 (ΟΟΣΑ).

Εικόνα 16: Η αστικοποίηση στην πόλη της Troyes στην Γαλλία μεταξύ : 1911 – 2007

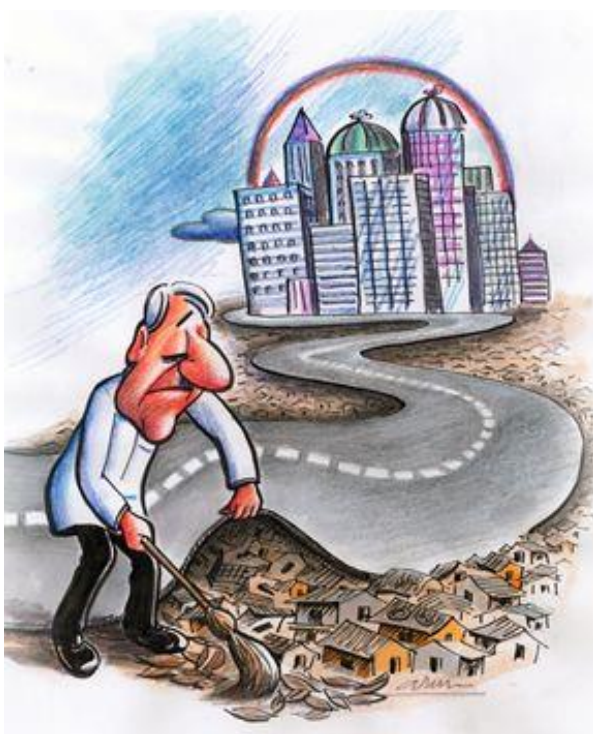
Πηγή: (*Atlas de paysages, 2015*)

Η οικονομική κρίση δημιούργησε αλλαγές στα ποσοστά απασχόλησης του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, και συνεπώς δημιουργήθηκαν νέες ανάγκες

στέγασης. Δεν άργησαν να εμφανιστούν νέα κτήρια, νέες πόλεις αλλά και τα πρώτα δείγματα αυθαίρετης δόμησης, ως αποτέλεσμα της έλλειψης του σωστού σχεδιασμού. Ένα ακόμα πρόβλημα που προέκυψε με την αστικοποίηση είναι η άναρχη βιομηχανική συγκέντρωση. Αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα υποβάθμισης του τοπίου, αλλά και του περιβάλλοντος καθώς η ανάπτυξη των βιομηχανιών, χωρίς την ύπαρξη οργανωμένων υποδοχέων οδηγεί σε έντονες οικιστικές πιέσεις οξύνοντας το πρόβλημα της εκτός σχεδίου δόμησης (Πουσίνη, 2016).

2.4.2 Παγκοσμιοποίηση

Εικόνα 17: Σκίτσο που συμβολίζει την τυποποίηση του τοπίου μέσω της παγκοσμιοποίησης
 Πηγή: <http://finntrack.co.uk>

Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παράγοντας που επεμβαίνει αργά και σταθερά στην εικόνα του τοπίου. Πολλοί είναι αυτοί που το θεωρούν ως επακόλουθο της αστικοποίησης αλλά και το αντίθετο. Αποτελεί ένα φαινόμενο που ενσωματώνει σχεδόν σε όλο τον κόσμο έναν καινούργιο τρόπο ζωής, με νέα πρότυπα και αντιλήψεις. Σύμφωνα με τους Στεφάνου και Μητούλα έχει επηρεάσει όλες τις χώρες του κόσμου, προσδίδοντας σε αυτές καινούργια πρότυπα, αντιλήψεις αλλά και τρόπο ζωής κάτι που επιδρά άμεσα στο τοπίο, καθώς πρέπει να διαφυλάξει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (Μητούλα Ρ. & Στεφάνου Ι., 2005).

Η βιομηχανική επανάσταση αλλά και η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη, έχει οδηγήσει στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξη των πόλεων, που τείνουν να χάνουν τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους. Μια πόλη δημιουργείται και αναδεικνύεται μέσω των πολιτιστικών της χαρακτηριστικών. Η αρχιτεκτονική των κτηρίων έχει αλλοιωθεί αισθητά, γεγονός που προκαλεί αλλαγές τόσο στην αρχιτεκτονική τους κληρονομιά όσο και στην πολιτιστική τους. Πολλές φορές δεν γίνεται εύκολα αντιληπτό διότι μπορεί να φαίνεται ότι διατηρούν την μορφολογία τους, αλλά χρησιμοποιούνται από ξένες εταιρείες με διαφορετικά πρότυπα και κουλτούρες. Η Ευρωπαϊκή ένωση (Μητούλα Ρ. & Στεφάνου Ι., 2005).

2.4.3 Τουρισμός

Η ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία χρόνια, είναι τεράστια. Οι νέες τουριστικές εγκαταστάσεις επεμβαίνουν στα φυσικά και αισθητικά στοιχεία της κάθε περιοχής, γεγονός που καθιστά τις αλλαγές αυτές εύκολα αντιληπτές στην εικόνα του τοπίου (Λούκης, 2007). Η έλλειψη σχεδιασμού σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα του τοπίου, οδηγούν στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του τουρισμού, γεγονός που υποβαθμίζει ιδιαίτερα το τοπίο. Ένας ακόμα παράγοντας είναι η αδυναμία των χωρών να προβλέψει την ανάπτυξη του τουρισμού, ώστε να είναι ελεγχόμενη και να μη βλάπτει σε τέτοιο βαθμό το τοπίο (Πουσίνη, 2016).

Εικόνα 18: Οι τουριστικές εγκαταστάσεις κυριαρχούν στο τοπίο

Πηγή: <http://ikee.lib.auth.gr>

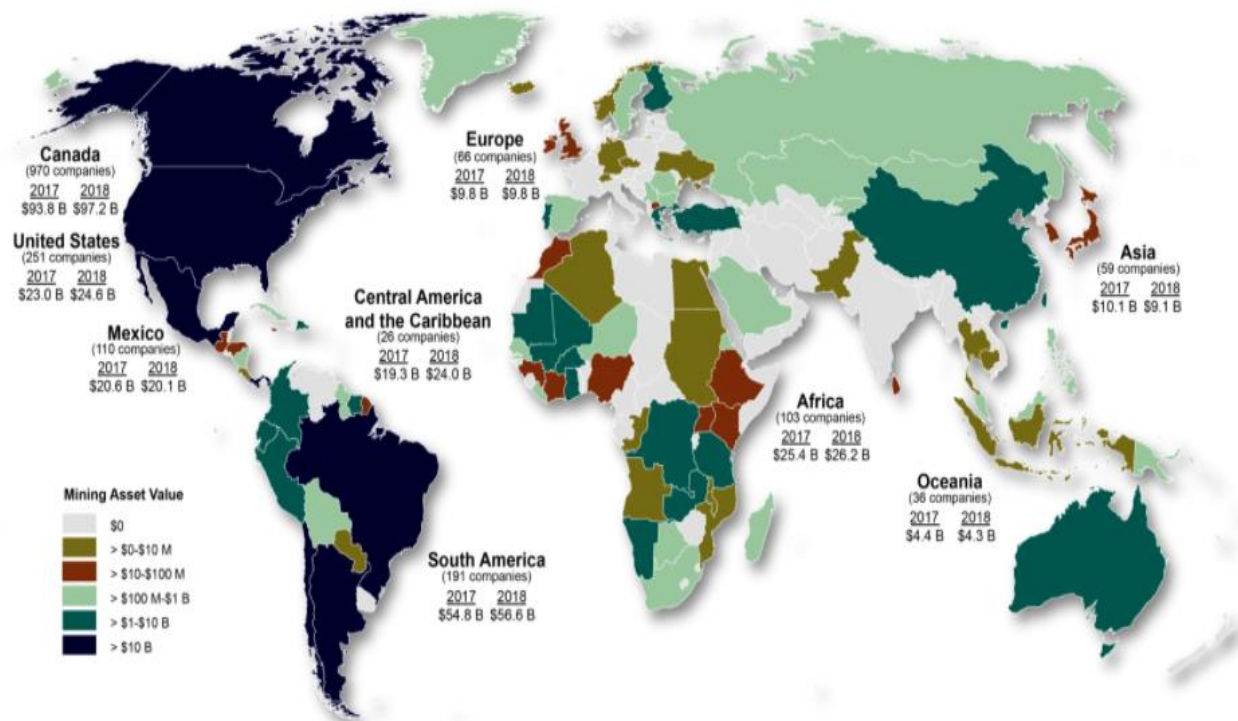
Ωστόσο υπάρχουν και οι θετικές επιπτώσεις του στο τοπίο, όπως η εστίαση των αρμόδιων φορέων στην αναβάθμιση ή/και στην προστασία των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, με στόχο βέβαια πάντα την ανάπτυξη του τουρισμού. Ακόμα δεν είναι λίγες οι φορές που οι επιπτώσεις στο τοπίο και στο περιβάλλον είναι αναστρέψιμες και όχι τόσο σοβαρές. Τόσο οι θετικές, όσο και η αρνητικές επιπτώσεις εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες (οικονομικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς), αλλά και από πια οπτική γωνία αντιμετωπίζετε το θέμα. Ωστόσο ο βέλτιστος σχεδιασμός την κατάλληλη στιγμή δύναται να συμβάλει στην πρόληψη των επιπτώσεων του τουρισμού (Λούκης, 2007).

2.4.4 Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας συνιστά αναπόσπαστο κομμάτι του αγροτικού τοπίου, αφού η γεωργική δραστηριότητα έχει καταφέρει να το εκμεταλλευτεί και να το τροποποιήσει. Έτσι ο χαρακτήρας του τοπίου έχει αλλοιωθεί έντονα, κυρίως μετά την είσοδο της τεχνολογίας στην γεωργική δραστηριότητα. Η ανάγκη για μεγιστοποίηση της παραγωγής, με απώτερο στόχο το κέρδος και η ανάγκη να ανταπεξέλθουν στις πλέον ανταγωνιστικές απαιτήσεις της αγοράς, επηρεάζουν αρνητικά τη διαμόρφωση του αγροτικού τοπίου. Ακόμα η αποψίλωση των δασών -με κύριο στόχο την υλοτόμηση- και η υπερβόσκηση παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του (Πουσίνη, 2016).

Η επιλογή των καλλιεργειών ωστόσο, είναι καθοριστικός παράγοντας στον μετασχηματισμό του αγροτικού τοπίου, που βασίζεται κυρίως στις κλιματικές και στις γεωμορφολογικές συνθήκες της εκάστοτε περιοχής. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως πολλά Π.Ο.Π προϊόντα έχουν διατηρήσει τον παραδοσιακό τρόπο κατασκευής τους, γεγονός που συντελεί στον έλεγχο, στην προστασία αλλά και στην διατήρηση του αγροτικού τοπίου (Κουρούξου, 2008).

2.4.5 Μεταλλευτική Δραστηριότητα

Εικόνα 19: Γεωγραφική κατανομή της μεταλλευτικής δραστηριότητας σε παγκόσμια κλίμακα
Πηγή: <https://www.nrcan.gc.ca>

Η εξορυκτική δραστηριότητα που συναντάται στις περισσότερες χώρες, προκαλεί αλλοιώσεις εκτός από την επιφάνεια της γης και στο εσωτερικό της, αφού τροποποιεί τη ροή του νερού και γενικότερα τη φυσική λειτουργία του εδάφους. Η ξηρασία που εντοπίζεται σε πολλές «πρώην γόνιμες» περιοχές, είναι αποτέλεσμα της εξόρυξης καθώς τα εδάφη έχουν στεγνώσει και συνεπώς έχουν χάσει την υγρασία τους. Σε άλλη περίπτωση η εξόρυξη πετρελαίου, πυρίτη ή άλλων κοιτασμάτων έχει οδηγήσει στη μόλυνση του νερού, τόσο αλμυρού όσο και του πόσιμου (Πουσίνη, 2016).

Εκτός από το περιβάλλον οι έντονες και συνεχόμενες προσπάθειες εξόρυξης πρώτων υλών αλλοιώνουν και το αισθητικό τοπίο. Ο Gagen (Gagen, 1992) υπογραμμίζει πως «η σύγχρονη μεταλλευτική δραστηριότητα δύναται επηρεάσει περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο κλάδο το φυσικό τοπίο σε περίοδο ειρήνης». Γενικότερα το μεγαλύτερο μέρος της εξόρυξης επιτυγχάνεται κυρίως από επιφανειακά μεταλλεία και συνεπώς εντείνει στην υποβάθμιση του τοπίου. Η εγκατάλειψη των μεταλλευτικών χώρων μετά τη διαδικασία της εξόρυξης ή η μη αποκατάσταση αυτών είναι συνήθη γεγονότα και αποτελούν τα κυριότερα μεταλλευτικά προβλήματα (Μενεγάκη, 2003).

2.5 Αξιολόγηση του τοπίου

Η αξιολόγηση του τοπίου από πολλούς επιστήμονες κρίνεται απαραίτητη. Αυτομάτως λοιπόν δημιουργείται το ερώτημα: **«Γιατί πρέπει να αξιολογηθεί το τοπίο;»**.

- Μέσω της αξιολόγησης διερευνάται ο τρόπος σύνδεσης του ανθρώπου με το περιβάλλον, καθώς και τι αξίες αντιπροσωπεύει για τον καθένα. Ο τρόπος που αντιλαμβάνονται, αλληλοεπιδρούν και αξιολογούν οι άνθρωποι το τοπίο, δηλώνει το γενικότερο τρόπο που αντιμετωπίζει το περιβάλλον αλλά και τη φύση (Ulrich, 1983).

- Επιπλέον δημιουργείται μία κοινή γραμμή κατευθυντήριων αρχών και μεθοδολογιών για την εκτίμηση του τοπίου. Πιο συγκεκριμένα τα κριτήρια αξιολόγησης, τα συμπεράσματα που προκύπτουν και οι προτεινόμενες λύσεις, συντελούν στη διαδικασία συλλογής πληροφοριών για την διαχείριση του τοπίου (Skrivanoca Z & Kalivoda O., 2010).

- Οι ατομικές απόψεις και οι γενικότερες κοινωνικές αντιλήψεις επί του θέματος κρίνονται απαραίτητες. Διότι για τη σωστή εκτίμηση της ποιότητας του τοπίου, δεν επαρκούν μόνο οι αντικειμενικές απόψεις αλλά οφείλεται να λαμβάνονται υπόψιν και η υποκειμενική οπτική των ανθρώπων, καθώς σε αυτούς απευθύνεται (Brown, 1986).

- Τέλος οι διαχειριστές και οι φορείς πολιτικής οφείλουν να ενημερώνονται σχετικά με τις απόψεις και τις προτιμήσεις του κοινού. Εξάλλου οι διαφορές και οι ομοιότητες δεν υφίστανται μόνο μεταξύ του κοινού αλλά και των ειδικών (Brown, 1986).

Η αξιολόγηση έχει υποκειμενικό χαρακτήρα, αφού αποτελείται από τις αντιλήψεις, τις εμπειρίες και τα συναισθήματα που προκαλεί το τοπίο σε κάθε άτομο. Ουσιαστικά εξαρτάται από την οπτική γωνία του μελετητή και τη σχέση που έχει ο ίδιος με το εξεταζόμενο τοπίο. Ωστόσο βάση της βιβλιογραφίας έχει δημιουργηθεί ένα σύστημα κριτηρίων. Οι θεσμοί προστασίας τοπίου που έχουν επικυρώσει παγκόσμιοι φορείς όπως UNESCO, IUCN κ.α. σε συνδυασμό με την διεθνή βιβλιογραφία καθόρισαν τα εξής επτά κριτήρια (ΥΠΕΝ, 2021):

- Αισθητικό και φυσικό κάλλος (Ο βαθμός που χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερο φυσικό κάλλος ένα συγκεκριμένο τοπίο)
  - Αναγνωσιμότητα (Αν έχει αναγνωρισθεί και αν ναι σε ποιο βαθμό)
  - Αντιπροσωπευτικότητα (Ο βαθμός στον οποίο το συγκεκριμένο τοπίο χαρακτηρίζεται αντιπροσωπευτικό παράδειγμα πολιτισμικού τοπίου)
  - Μοναδικότητα-Σπανιότητα (Η μοναδικότητα και η σπανιότητα του χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης και προστασίας)
    - Το τοπίο ως ιδιαίτερος φυσικός πόρος (Ο βαθμός όπου το αναφερόμενο τοπίο αποτελεί ευαίσθητο ή σπάνιο φυσικό πόρο)
    - Ήδη αναγνωρισμένα προστατευμένα τοπία (Τοπία δηλαδή που διέπονται και χαρακτηρίζονται ήδη από συγκεκριμένες διατάξεις σχετικά με την προστασία και την ανάδειξή τους)
    - Αναλλοίωτος χαρακτήρας (Σε τι βαθμό το αναφερόμενο τοπίο έχει διατηρηθεί αναλλοίωτο από τις ανθρώπινες οι φυσικές πιέσεις που του έχουν ασκηθεί) (ΥΠΕΝ, 2021).

Βάση των παραπάνω το τοπίο αποτελεί ένα πολύπλοκο ζήτημα, έχοντας πολλά σύμβολα, στοιχεία και ερμηνείες. Αποτελεί μία ευρεία έννοια που έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες γύρω από αυτήν, που συνεχίζουν να συγκρούονται μέχρι και σήμερα. Το τοπίο χωρίζεται σε φυσικό και πολιτισμικό, ενώ σταδιακά εξελίχθηκε και επιστήμη της οικολογίας έχει προσθέσει και άλλους τύπους όπως το αστικό, αγροτικό, δασικό, παραδοσιακό και τεχνικό. Η οργάνωση των ζητημάτων τοπίου γίνεται με τη βοήθεια των εννοιών και των δράσεων, τα οποία η τοπική κοινωνία μπορεί να τα τροποποιήσει ακόμα και να τα συνδέσει μεταξύ τους.

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν το τοπίο είναι κυρίως οι ανθρώπινες πιέσεις σε συνδυασμό με τις φυσικές διαδικασίες, που διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή αλλά και από δεκαετία σε δεκαετία. Για την προστασία του τοπίου κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση του, που

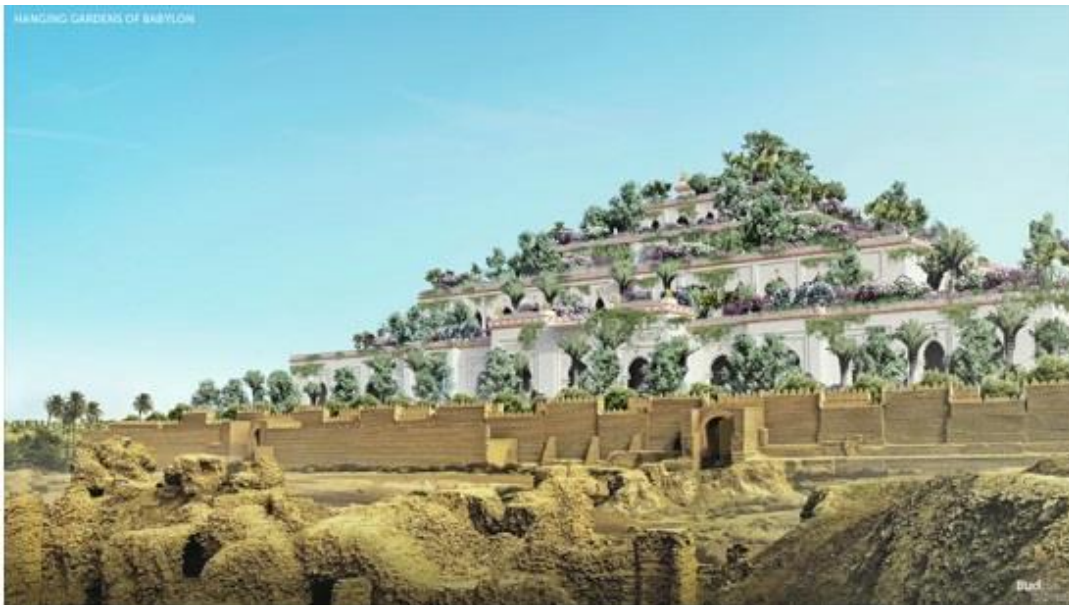
ωστόσο είναι μία αρκετά υποκειμενική διαδικασία. Για αυτό το σκοπό έχουν ορισθεί από παγκόσμιους φορείς επτά συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, που παρόλο που και εξαρτώνται από την προσωπική αντίληψη του καθενός θέτουν τις βάσεις για μία πιο αντικειμενική αξιολόγηση.

Κεφάλαιο 3^ο : Ιστορικά Στοιχεία

Η έννοια του τοπίου φαίνεται να έχει απασχολήσει τον άνθρωπο από την εποχή της αρχαιότητας. Οι επίδραση διαφόρων παραγόντων προκαλεί έντονες εναλλαγές στις αντιλήψεις και στις ιδέες γύρω από το τοπίο. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται μια ανασκόπηση των σημαντικότερων τάσεων όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί στο πέρασμα του χρόνου, με χρονολογική σειρά.

3.1 Ιστορική αναδρομή

Η Αίγυπτος αποτελεί μία από τις πρώτες χώρες που εστίασε στο τοπίο (3.500-500 π.Χ.). Έχοντας την κοιλάδα του Νείλου ως το σημαντικότερο κομμάτι του πολιτισμού της αλλά και του τοπίου της προσπάθησε να το αξιοποιήσει όσο το δυνατόν καλύτερα. Κατά μήκος του ποταμιού υπήρχε έντονη ενιαία πράσινη βλάστηση, ενώ παράλληλα σε όλο το μήκος της διαδρομής του υπήρχαν αγροκαλλιέργειες και γιγάντιοι πέτρινοι ναοί και τάφοι. Το 605-562 π.Χ. δημιουργήθηκαν οι Κρεμαστοί Κήποι της Βαβυλώνας, μία τεράστια πράσινη έκταση με ιδιαίτερα έντονα αρχιτεκτονικά στοιχεία. Η διάταξη τους ήταν αμφιθεατρική, ενώ μικρά μεγέθους κτίρια με πέτρινους τοίχους υπήρχαν ανάμεσα τους (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

Εικόνα 20: Οι κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας
Πηγή: <https://www.olympia.gr>

Η Ελλάδα από την αρχαιότητα είχε υιοθετήσει την άποψη ότι το τοπίο αφορά την έκφραση και την κατανόηση του πνεύματος της κάθε εποχής. Συγκεκριμένα το πρώτο ολοκληρωμένο τοπίο, εμφανίστηκε το 2.000 π.Χ. στην Κρήτη, τα Μινωικά ανάκτορα. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός

κατασκεύασε πολυτελή ανάκτορα με εντυπωσιακή θέα και πλούσιους κήπους. Ταυτόχρονο ο ελληνικός πολιτισμός άρχισε να αναπτύσσεται και στην υπόλοιπη χώρα με σκοπό να εμπλουτίσει το τοπίο. Η Επίδαυρος, η Ακρόπολη, η Δελφοί, η αρχαία Ολυμπία είναι κάποια από τα μνημεία της Ελλάδος που μέχρι και σήμερα αναβαθμίζουν το τοπίο της εκάστοτε περιοχής (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

Εικόνα 21: Τρισδιάστατη αναπαράσταση του πρώτου ολοκληρωμένου Ελληνικού τοπίου, των Μινωικών Ανακτόρων

Πηγή: <http://www.polignosi.com>

Η ίδρυση των πρώτων πάρκων στην Αθηνά έγινε με σκοπό να αναβαθμίσει την αισθητική της, χρησιμοποιώντας ως μέσο τη διαμόρφωση του τοπίου της με γνώμονα τον οικολογικό χαρακτήρα της. Μερικά από αυτά είναι το πάρκο του Κλώνου, των Μουσών, της Ακαδημίας, του Λυκείου όπου εκεί μάλιστα δίδαξαν οι αρχαίοι φιλόσοφοι Σωκράτης και Αριστοτέλης. Ο συνδυασμός της εντυπωσιακής αρχιτεκτονικής τοπίου, με τη φυσική ομορφιά και την μεγαλοπρεπή κατασκευή ναών και κήπων οδήγησαν στα πρώτα ολοκληρωμένα τοπία (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

Αρκετά χρόνια αργότερα περίπου στο 6^ο αιώνα μ.Χ., στις αρχές της Βυζαντινής Περιόδου, το τοπίο αναπτύχθηκε στη Μ. Ασία, στην Ελλάδα, στην Κωνσταντινούπολη και γενικότερα στην περιοχή των Βαλκανίων. Η ανάγκη των πιστών για θρησκευτική λατρεία, η διατήρηση της γραφικότητάς, ο δυναμισμός του τοπίου αποτέλεσαν τις κατευθυντήριες αρχές για την ανάπτυξη του τοπίου. Έτσι ο συνδυασμός των παραπάνω συνθετικών προσπάθησαν να δώσουν ένα νέο νόημα στα υπάρχοντα στοιχεία τοπίου. Ανάκτορα και παλάτια δημιουργήθηκαν στις πιο ευφάνταστες τοποθεσίες, με σκοπό οι αυτοκράτορες να έχουν εντυπωσιακή θέα. Επίσης η ύπαρξη

άλσους ή πάρκου μέσα στα ανάκτορα ήταν καθοριστικός παράγοντας για την επιλογή της τοποθεσίας (Μπούρας, 2001).

Το αστικό τοπίο υπέστη τεράστιες αλλαγές στην Ευρώπη, κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Οι πόλεις πλέον χτίζονται σε λόφους ή σε περιοχές με κάποιο ύψωμα και τις περιβάλλον πανύψηλα τείχη, με ελάχιστους κήπους μέσα σε αυτές.. Οι μόνοι κήποι που υπήρχαν βρισκόταν σε βασιλικά ανάκτορα, αλλά ακόμα και αυτοί ήταν κατειλημμένοι από φυτά και ζώα. Το πράσινο στοιχείο απουσίαζε από τις πλατείες, αλλά και από τους ιδιωτικούς χώρους. Εκείνη την εποχή η πολιτική τοπίου συνδεόταν άμεσα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και εστίαζε πιο πολύ στο συγκινησιακό τοπίο και όχι στο πνευματικό, δηλαδή αυτό της αρχαίας Ελλάδας (Μπαμπιρόου, 1982).

Κατά τη διάρκεια της Αναγέννησης και του Μοντερνισμού, δηλαδή από τον 14^ο έως τον 16^ο αιώνα μ.Χ., αναδύονται νέα αρχιτεκτονικά πρότυπα και κανόνες αισθητικής και το ενδιαφέρον στρέφεται κυρίως στην αισθητική πλευρά του τοπίου. Η αναγέννηση εστιάζει τόσο στο αστικό όσο και στο μη αστικό τοπίο και αναπτύσσει τις πόλεις σταδιακά από το κέντρο αυτών έως και πέρα των τείχη τους. Καταφέρνει και δημιουργεί ένα δίκτυο δρόμων, ένα ουσιαστικά οπτικό δίκτυο, που συνδέει όλα τα ενδιαφέροντα τοπία – ενδιαφέρουσες θέες της εκάστοτε περιοχής (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

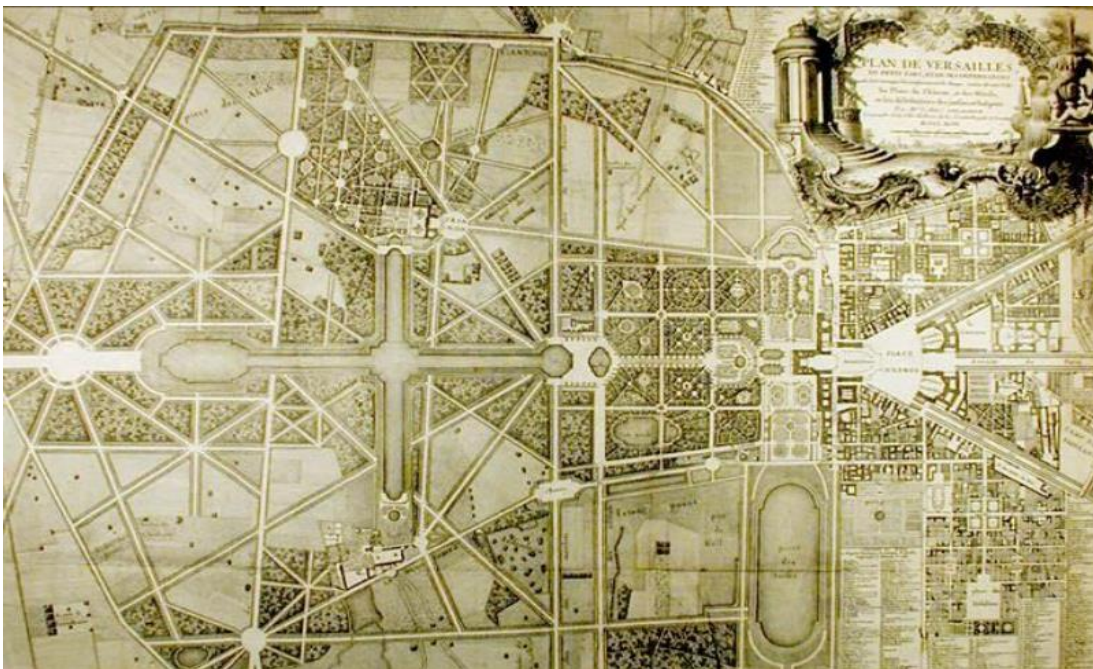

Εικόνα 22: Η Βίλα Medicini στη Φλωρεντία, που χτίστηκε την εποχή της αναγέννησης
Πηγή: (Μωραίτης, 2012)

Οι μεγάλοι και εντυπωσιακοί κήποι επαναφέρουν το μεγαλείο της αρχαιότητας δίνοντας έμφαση στο γεωμετρικό στοιχείο, ενώ για πρώτη φορά το τοπίο αποτελεί το σημαντικότερο μέρος

του σχεδιασμού και αντιμετωπίζεσαι ως μια συνολική ενότητα. Η σωστή επιλογή της τοποθεσίας, καθοριζόταν από την ύπαρξη τοπίου ενώ ενσωματώθηκε μέσα σε αυτά το τοπίο Μπαρόκ (Μωραΐτης, 2012).

Το τοπίο Μπαρόκ εστίαζε σε όλες τις μορφές της Αρχιτεκτονικής αλλά και των τεχνών. Οι εντυπωσιακές Βίλες που κατασκευάστηκαν εκείνη την εποχή αποτέλεσαν στοιχείο έμπνευσης για μελλοντικό σχεδιασμό των πόλεων. Οι κήποι πλαισίωναν πλέον τα παλάτια και τις επαύλεις, ενώ συναντιόταν σε μεγάλο βαθμό και μέσα στις πόλεις. Το παράδειγμα των Βερσαλλιών αποτελεί μέχρι και σήμερα αρχιτεκτονικό πρότυπο αλλά και παράδειγμα αντίληψης τοπίου (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

Εικόνα 23: Σχέδιο των κήπων και του ανακτόρων των Βερσαλλιών 1746

Πηγή: (Μωραΐτης, 2012)

Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της εποχής Μπαρόκ είναι ο επιτυχημένος συνδυασμός του φυσικού υποβάθρου με τις δομές που κατασκευάζει ο άνθρωπος. Αξίζει να επισημανθεί πως οι τοπιακές διαμορφώσεις της περιόδου Μπαρόκ παρατηρείται πολύ έντονα το συμμετρικό στοιχείο. Για αυτό το λόγο συνήθως υπήρχε ένας κεντρικό άξονας και γύρω από αυτόν δημιουργούνταν τα «σημεία θέας». Τις περισσότερες φορές οι άξονες αυτοί ήταν τόσο μεγάλοι σε μήκος που χανόταν από το οπτικό πεδίο, καθώς έτειναν προς το άπειρο (Μωραΐτης, 2012).

Εικόνα 24: Οι τοπιακές διαμορφώσεις στα Ιταλικά ανάκτορα της Caserta
 Πηγή: (Μωραΐτης, 2012)

Τον 18^ο αιώνα το τοπίο μελετάται ως μία ακαθόριστη μεγάλη έκταση και το συσχετίζουν την έννοια τοπίο με τις λέξεις κήπο και πάρκο. Με την Γαλλική επανάσταση υπάρχει μία παγκόσμια αναταραχή, κυρίως στον πολιτικό και οικονομικό κλάδο και ξεκινάει σταδιακά η συγκρότηση ενός φυσικού, πολιτιστικού και πολιτικού τοπίου. Ο σχεδιασμός τοπίου κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα έχει επηρεαστεί από τρεις σχολές (Μωραΐτης, 2012) (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997):

- Η σχολή του δυτικού κλασικισμού: Η γαλλική επιρροή έχει επηρεάσει το τοπίο, ενώ η ιταλική την αρχιτεκτονική τοπίου. Το γαλλικό πρότυπο κατά τον σχεδιασμό των πόλεων περιέχει τον σχεδιασμό τοπίου ως αναπόσπαστο κομμάτι αυτού, ενώ η Ιταλική αρχιτεκτονική εστιάζει στη συνεργασία του ανθρώπου με τη φύση (Fontana di Trevi).

Εικόνα 25: Η Fontana di Trevi στη Ρώμη
Πηγή: <https://travelen.eu>

- Η σχολή της Αγγλίας: Η σχολή της Αγγλίας εστιάζει στη σχέση άνθρωπος-περιβάλλον και στην ελεύθερη έκφραση των ιδεών του σε αυτό. Το ρομαντικό τοπίο, το φυσικό αλλά και το γραφικό αποτελούν τη βασική μέθοδο σχεδιασμού, ενώ η βασική ιδέα είναι «ένας κήπος να είναι όλη η φύση», ο κηποτεχνικός ρυθμός.

Εικόνα 26: Οι κήποι Stowe garden, στην Αγγλία που δημιουργήθηκαν βάση του κηποτεχνικού ρυθμού
Πηγή: <https://nbwarchitects.co.uk>

- Η σχολή της Κίνας: Παρόλο που ιδρύθηκε την ίδια εποχή με το τοπίο μπαρόκ, η φιλοσοφία της έρχεται σε πλήρη αντίθεση. Τα τοπία αποτελούνταν από ανομοιόμορφες και ασύμμετρες εικόνες, αλλά και έντονα γεωμετρικά σχήματα. Η βασική του φιλοσοφία ήταν ο «ιδανικός μικρός κόσμος» με τεχνητά τοπία, λίμνες, λόφους κ.α.

Γενικότερα την περίοδο του διαφωτισμού το ενδιαφέρον για το τοπίο εστιάζει στην θεωρητική διερεύνηση του καθώς ο 18^{ος} αιώνας αποτέλεσε περίοδο άνθησης των φυσικών επιστημών. Το τοπίο πλέον αντιμετωπίζεται ως φυσικό και κοινωνικό υπόβαθρο, και εντάσσουν τις κατασκευές μέσα σε αυτό και όχι το τοπίο μέσα στις κατασκευές όπως συνήθιζαν να κάνουν μέχρι πρότινος (Μωραΐτης, 2012).

Η βιομηχανική επανάσταση είχε καθοριστικό ρόλο στην μεταμόρφωση του αστικού τοπίου. Πολλές πλατείες δημιουργήθηκαν στα κέντρα των πόλεων, ενώ γύρω από αυτές δημιουργήθηκαν πάρκα. Ο χαρακτήρας των πόλεων αλλάζει και από Μεσαιωνικός μετατρέπεται σε κλασικό-ρομαντικό, με το τοπίο πλέον να γίνεται εθνικό ζήτημα και όχι μοναρχικό. Σχεδιάστηκαν πολλές νέες μορφές τοπίου όπως τοπία φυγής από την καθημερινότητα, τοπία ασφάλειας, τοπία περισυλλογής αλλά και πολλά εθνικά πάρκα με σημαντικότερο το Central Park της Νέας Υόρκης το 1857 (Μωραΐτης, 2012).

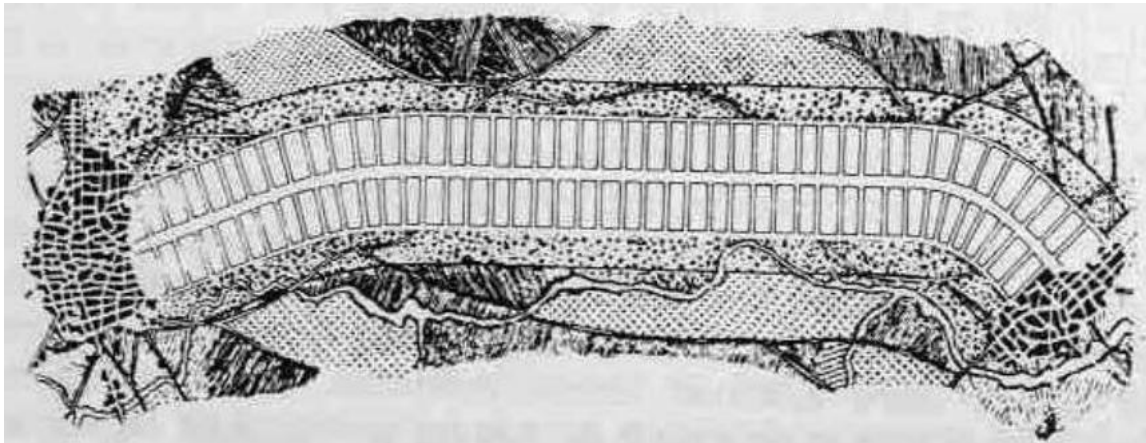

Εικόνα 27: Το Central Park που βρίσκεται στο κέντρο της Νέας Υόρκης
 Πηγή: <https://www.offset.com>

Η εποχή της εκβιομηχάνισης είχε έντονο αντίκτυπο και στο αγροτικό τοπίο. Οι βιομηχανίες που ιδρύονται εγκαθίστανται σε ελεύθερα αγροικά τοπία, ώστε να εκμεταλλεύονται την ενέργεια από τη ροή των ποταμών, αλλά και για να έχουν δυνατότητα μελλοντικής ανάπτυξης. Από την περίοδο της αναγέννησης έως και αυτή του 19^{ου} αιώνα γίνεται εύκολα αντιληπτή η προσπάθεια που καταβάλλεται για τον έλεγχο του φυσικού υποβάθρου του τοπίου και για τη μετατροπή του

σε ένα τοπίο με πολιτιστικό χαρακτήρα. Η διαδικασία αυτή, η ένταξη δηλαδή του πολιτιστικού χαρακτήρα στο φυσικό τοπίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «σχηματοποίηση τοπίου» (Μωραΐτης, 2012).

Ακόμα ένα κίνημα που επηρέασε το τοπίο είναι το κίνημα του Ρομαντισμού που εντοπίζεται στην Ευρώπη στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Πρότεινε νέες προτάσεις για την αντίληψη του φυσικού τοπίου δίνοντας έμφαση στον πολιτισμό και στην παράδοση της εκάστοτε χώρας. Μελέτησε το τοπίο μέσα από τους ιδιαίτερους τρόπους ζωής των ευρωπαϊκών πολιτισμών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο εξωστικό τοπίο. Ένα ιδιαίτερο βήμα αναβάθμισης του αστικού τοπίου του 19^{ου} αιώνα είναι η πόλις-κήπος, που προσπάθησε να σχεδιάσει την αστική φύτευση γύρω από τον αστικό ιστό. Σκοπός των κηπουπόλεων ήταν οι κάτοικοι να μπορούν να έρθουν σε επαφή με τη φύση και το ιδιαίτερο τοπίο που υπάρχει έξω από τις πόλεις, σε ελάχιστο χρονικό διάστημα από κάθε σημείο της πόλις (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997).

Εικόνα 28: Η γραμμική κηπούπολις Ciudad Lineal στην Ισπανία
Πηγή: (Μωραΐτης, 2012)

Οι επιστημονικές ανακαλύψεις, οι πολιτικές συγκρούσεις και η οικονομική αστάθεια του 20^{ου} αιώνα αποτέλεσαν σημαντικά γεγονότα που έδωσαν τροφή για σκέψη σε επιστήμονες και μη. Η προστασία της φύσης και των ιστορικών μνημείων κρίθηκαν αναγκαία. Η οικολογία συγχωνεύεται με τη μαζική αρχιτεκτονική παραγωγή και μέσω σύγχρονων δυνατοτήτων αποκτά νόημα ο κλασικισμός. Ένα παράδειγμα αυτής της φιλοσοφίας αποτελεί η φιλοσοφία του Antoni Gaudí, όπου προσπάθησε να μετατρέψει την αρχιτεκτονική της Βαρκελώνης με μία «φανταστική» χωροαρχιτεκτονική. Ο ναός La Sagrada Familia στη Βαρκελώνη συνδυάζει τον Γοτθικό ρυθμό με τον Μοντερνισμό, ενώ σκοπός του Gaudí ήταν να εντοπίζεται η έννοια της κίνησης αλλά και της αστάθειας πίσω από κάθε φυσικό σχήμα (Ανανιάσου-Τζημοπούλου, 1997) (Μωραΐτης, 2012).

**Εικόνα 29: Η La Sagrada Familia, το μεγαλύτερο κτήριο της Βαρκελώνης.
Πηγή: <http://www.antoni-gaudi.com>**

Η ανάλυση των ανθρώπινων οικισμών και οι αστικές μελέτες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στο τοπίο και στη διαμόρφωσή του στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Από την επιστημονική πλευρά το τοπίο διχοτομείται σε τοπίο φύσης και τοπίο πολιτισμού, το οποίο βρίσκεται εκτός των πόλεων και αποτελείται από φυσικά και πολιτισμικά στοιχεία. Ο γεωγράφος Carl Sauer (Sauer, 1925) υποστηρίζει πως οποιαδήποτε ανθρώπινη παρέμβαση στο φυσικό τοπίο συνιστά πολιτισμό και δεν θεωρείται φυσικό. Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα μελετήθηκε το αστικό τοπίο και η αλληλεπίδραση του με το σύνολο, όπου έγινε ένα από τα σημαντικότερα θέματα σπουδών, και συνέχισε να ορίζεται με τη βοήθεια της σχέσης φύσης – πολιτισμού (Novakovic, 2011).

Κατά του τελευταίου αιώνα το τοπίο μελετάται από πολλές διαφορετικές θεωρίες. Από τα αρχαία χρόνια η ενασχόληση με το τοπίο παρακίνησε το ενδιαφέρον του ανθρώπου, και προσπάθησε να το εντάξει στην καθημερινότητα του, δημιουργώντας διάφορα τοπία. Άλλες φορές τοπίο θεωρούνταν κήποι σπιτιών ή γειτονιές της πόλης ενώ άλλες φορές αστικές περιοχές ή περιοχές εκτός ορίων της πόλης. Κάθε αιώνας έχει δικιά του θεώρηση, γεγονός που φανερώνει την εξέλιξη του τοπίου.

Κεφάλαιο 4^ο : Νομικό Πλαίσιο

Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες εντοπίζεται πλήθος τοπίων που χαρακτηρίζονται από τη διαφορετικότητα των αστικών, φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών. Για αυτό το λόγο ο σχεδιασμός και η προστασία τους οφείλει να εντάσσεται σε έναν από τους κύριους στόχους πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την Ευρώπη η Σύμβαση της Φλωρεντίας αποτελεί το σημαντικότερα εργαλείο για το τοπίο. Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται μία ανασκόπηση της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας για το τοπίο.

4.1 Το διεθνές και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του τοπίου

Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής ένωσης υπερισχύει της Εθνικής νομοθεσίας. Η αειφόρος ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν δύο από τα σημαντικότερα θέματα που η Ευρωπαϊκή νομοθεσία αναλύει και εξειδικεύει. Για την ομαλή ρύθμιση του έχει ορίσει κάποιες οδηγίες και κανονισμούς , που κάθε χώρα μέσω νόμων οφείλει να ενσωματώνει στην εθνική της νομοθεσία.

Μελετώντας τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής ένωσης και τη συνθήκη λειτουργίας της, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως δεν υπάρχει μεμονωμένη και ολοκληρωμένη πολιτική για το τοπίο. Υπάρχουν κάποιες αναφορές σε άλλες πολιτικές όπως, στη γεωργία, στον πολιτισμό, στο περιβάλλον κ.α. , που υπάρχει έμμεση αναφορά στο τοπίο. Ωστόσο το τοπίο εντοπίζεται στα νομικά κείμενα του διεθνούς δικαίου για πρώτη φορά το 1971.

Ακολουθεί στον Πίνακα 1 μια χρονολογική αναφορά στα σημαντικότερα ευρωπαϊκά νομοθετικά κείμενα που έπαιξαν ρόλο στην προστασία και διαχείριση του τοπίου, που είτε γίνεται άμεση αναφορά σε αυτό είτε έμμεση.

Πίνακας 1: Τα σημαντικότερα Ευρωπαϊκά νομοθετικά κείμενα
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Συμφωνία	Περιεχόμενο
<p style="text-align: center;"><u>1971</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Διεθνής Συμφωνία</u> <u>Ραμσάρ</u></p>	<p>Η Συμφωνία Ραμσάρ κάνει σαφή αναφορά στους υγροτόπους που συνθέτουν ανθρωπογενή ή φυσικά τοπία, τα οποία έχουν ξεχωριστά χαρακτηριστικά, λειτουργίες και αξίες και αποτελούν σημαντική οικονομική, οικολογική και επιστημονική πηγή. Μέσω της Συμφωνίας έγινε πλήρη καταγραφή των διεθνούς σημασία υγροτόπων, σε ετήσια κλίμακα όλων των υδρόβιων πτηνών.</p>

Συμφωνία	Περιεχόμενο
Περί διαφύλαξης διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων	
<p style="text-align: center;"><u>1972</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Διεθνής Σύμβαση</u> <u>Παρισίων</u></p> <p>Περί προστασίας της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<p>Η σύμβαση αυτή ορίζει τα τοπία ως «ανθρώπινα έργα ή ως ένα συνδυασμό της φύσεως με τον άνθρωπο, συμπεριλαμβανομένων των αρχιτεκτονικών χώρων που έχουν ιδιαίτερη εθνολογική, αισθητική, ανθρωπολογική και ιστορική αξία σε παγκόσμιο επίπεδο». Θεωρείται το πρώτο δεσμευτικού χαρακτήρα κείμενο προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, σε παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι έγινε η πρώτη απογραφή του «Καταλόγου Παγκόσμιας Κληρονομιάς», υπογραμμίζοντας πως το η προστασία τοπίου υφίσταται μόνο αν έχει ιδιαίτερη αξία.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1976</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Διεθνής Σύμβαση</u> <u>Βαρκελώνης</u></p> <p>Περί προστασίας από τη ρύπανση της Μεσογείου θάλασσας.</p> <p>Τροποποιήθηκε το 1995 ως «<u>Σύμβαση προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος και της παράκτιας περιοχής της Μεσογείου</u>».</p> <p>Τέθηκε σε ισχύ σχεδόν 10 χρόνια αργότερα, το 2004.</p>	<p>Ως εργαλείο πολιτικής διαχείρισης του χώρου χαρακτηρίζεται το τοπίο στη Σύμβαση της Βαρκελώνης ενώ μετά την τροποποίηση του 1995 γίνεται σαφής αναφορά στην προώθηση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ακτών της Μεσογείου. Τα κράτη υποχρεούνται να εντάξουν σε αυτές και ζώνες τοπίου, εκτός από ζώνες οικολογικού ενδιαφέροντος.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1979</u></p>	<p>Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Σύμβαση της Βέρνης συνιστά ένα από τα ανώτατα εργαλεία, αφού έχει καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της βιολογικής ισορροπίας. Αναγνωρίζοντας το</p>

Συμφωνία	Περιεχόμενο
<p><u>Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης</u></p> <p>Περί διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής της Ευρώπης.</p>	<p>γεγονός ότι η πανίδα και η χλωρίδα συνιστούν τη φυσική κληρονομιά, επισημαίνει τη σημασία της προστασίας και της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων με σκοπό της προστασίας τους. Η αναφορά στο τοπίο είναι έμμεση.</p>
<p><u>1979</u></p> <p><u>Σύσταση R</u></p> <p>Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης</p>	<p>Είναι ένα διεθνές μη δεσμευτικό κείμενο, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ταυτοποίηση των ευρωπαϊκών ενδιαφέροντος φυσικών τοπίων.</p>
<p><u>1982</u></p> <p><u>Σύμβαση BENELUX</u></p> <p>Περί προστασίας τοπίου και διατήρησης της φύσης</p>	<p>Η Σύμβαση BENELUX θα αποτελέσει το προμημύον στάδιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο. Εστιάζει στα τοπία διασυνοριακής αξίας μεταξύ Λουξεμβούργου, Βελγίου και Ολλανδίας ενώ τονίζει την ανάγκη διαχείρισης και προστασίας τόσο του τοπίου όσο και του περιβάλλοντος. Ορίζει το τοπίο ως κομμάτι γης που επηρεάζεται από τις αλληλεπιδράσεις των παραγόντων που δρουν πάνω σε αυτό. Βάση αυτού του ορισμού η ιδιαίτερη αξία ή το κάλλος του δεν επηρεάζει το τοπίο.</p>
<p><u>1985</u></p> <p><u>Σύμβαση Γρανάδας</u></p> <p>Περί διασφάλισης της Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς</p>	<p>Σκοπός της Σύμβασης είναι η δημιουργία και υιοθέτηση μίας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής, μέσω της ίδρυσης νομοθετικών μέτρων ή ενίσχυσης των υφιστάμενων, που θα διασφαλίζει και θα αξιοποιεί την αρχιτεκτονική κληρονομιά. Δεν υπάρχει άμεση αναφορά στο τοπίο, αλλά υπογραμμίζει τον καθοριστικό ρόλο του στο σύνολο ενός αρχιτεκτονικού τόπου.</p>

Συμφωνία	Περιεχόμενο
<p style="text-align: center;"><u>1991</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Σύμβαση ESPOO</u></p> <p>Περί εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε έργα διασυνοριακών πλαισίων</p>	<p>Η Σύμβαση ESPOO εστιάζει στις επιπτώσεις των οικονομικών έργων και των δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, σε διασυνοριακά πλαίσια, αλλά και στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για τη μείωση των επιπτώσεων σε αυτό. Η αναφορά στο τοπίο είναι άμεση καθώς το θεωρεί ως αναπόσπαστο κομμάτι του περιβάλλοντος.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1992</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Σύμβαση του Ρίο</u></p> <p>Περί βιοποικιλότητας</p>	<p>Ο σκοπός της Σύμβασης, όπως αναφέρεται στο άρθρο 1, είναι διατήρηση και η αειφορική χρήση της βιολογικής ποικιλότητας. Ακόμα οφείλεται να γίνεται ισότιμος και δίκαιος καταμερισμός των ωφελειών που προκύπτουν από την χρήση βιολογικών πόρων. Η αναφορά στο τοπίο γίνεται έμμεσα καθώς συμπεραίνεται ότι είναι αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο της φυσικής ποικιλότητας, σε παγκόσμια κλίμακα.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1993</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Σύμβαση Λουγκάνο</u></p> <p>Περί της αστικής ευθύνης ζημιών που προκλήθηκαν στο περιβάλλον, από επικίνδυνες δραστηριότητες σε αυτό.</p>	<p>Η Σύμβαση αυτή θίγει τις αστικές ευθύνες για τις προκληθόντες ζημιές στο περιβάλλον. Το τοπίο εντοπίζεται στον ορισμό του περιβάλλοντος ως «χαρακτηριστικές όψεις, θεωρήσεις τοπίο» και το χαρακτηρίζει ως ευδιάκριτο στοιχείο στην πολιτιστική κληρονομιά και στο φυσικό περιβάλλον.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1994</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Charter της Σεβίλλης</u></p> <p>Ο Μεσογειακός Χάρτης του τοπίου.</p>	<p>Είναι ένα μη δεσμευτικό κείμενο που εστιάζει στο Μεσογειακό τοπίο, στα προβλήματα του αλλά και στον τρόπο προστασίας του. Ο ορισμός του είναι πολυδιάστατος και για πρώτη φορά περιλαμβάνει το χρονικό παράγοντα στη μορφοποίηση του τοπίου. Εισάγει τις Μελέτες Περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τα σχέδια τοπίου και εστιάζει τόσο στην καλλιέργεια των μελετητών του όσο και στην ευαισθητοποίηση του κοινού.</p>

Συμφωνία	Περιεχόμενο
<p style="text-align: center;"><u>2000</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου ή Σύμβαση της Φλωρεντίας</u></p> <p style="text-align: center;">Συμβούλιο Ευρώπης</p>	<p>Στόχοι της σύμβασης είναι η οργάνωση, η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός των τοπίων. Γίνεται αναλυτική αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.</p>

4.2 Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου

Στις 20 Οκτωβρίου 2000 το Συμβούλιο της Ευρώπης, συνεδρίασε στη Φλωρεντία για το πλαίσιο των Συμβάσεων που αφορούσαν την προστασία της κοινής κληρονομιάς. Εκεί υπογράφηκε η Περιφερειακή σύμβαση για το τοπίο γνωστή ως Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου ή Σύμβαση της Φλωρεντίας. Τέσσερα χρόνια αργότερα τέθηκε σε ισχύ, αφού επικυρώθηκε από τα 10 μέλη του Συμβουλίου, όπως υποχρεούνταν από το 13^ο άρθρο της Σύμβασης. Η Ελλάδα υπέγραψε τη σύμβαση το 2000 αλλά η εφαρμογή της έγινε με το Ν.3827 το 2010 (ΕΣΤ, 2000)

Τα νομικά κείμενα που αναφέρθηκαν κατά τις συνεδρίες που έγιναν για την κύρωση της Συμβάσεως αφορούσαν νομικά κείμενα διεθνούς επιπέδου και συγκεκριμένα αναφέρονται στον Πίνακα 2 (ΕΣΤ, 2000) :

Πίνακας 2: Νομικά κείμενα που αναφέρθηκαν στη Σύμβαση τοπίου
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Ημερομηνία	Σύμβαση	Περιεχόμενο
<u>Σύμβαση Παρισίων</u>	1972	Περί προστασίας της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
<u>Σύμβαση Βέρνης</u>	1979	Περί διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής της Ευρώπης
<u>Σύμβαση Μαδρίτης</u>	1980	Περί διασυνοριακής προστασίας μεταξύ τοπικών κοινοτήτων ή αρχών

<u>Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτοδιοίκησης</u>	1985	Περί ενότητας μεταξύ των κρατών μελών
<u>Σύμβαση Γρανάδας</u>	1985	Περί διασφάλισης της Ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς
<u>Σύμβαση Βαλέτας</u>	1992	Περί προστασίας της Αρχαιολογικής κληρονομιάς
<u>Σύμβαση Ρίου</u>	1992	Περί βιοποικιλότητας
<u>Σύμβαση Άαργους</u>	1998	Περί συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων, πρόσβαση σε πληροφορίες και στην απονομή δικαιοσύνης για περιβαλλοντικά ζητήματα

Η Διεθνής Σύμβαση των Παρισίων (1972) αναγνωρίζει το τοπίο ως αναπόσπαστο στοιχείο της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ επικεντρώνεται στα τοπία που έχουν ιδιαίτερη παγκόσμια αξία. Η σύμβαση της Φλωρεντίας έρχεται και τη συμπληρώνει αναφέροντας πως κάθε τοπίο αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων ανεξαρτήτου μέρος: είτε είναι ύπαιθρος, είτε αστικές περιοχές, είτε υποβαθμισμένες είτε περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους. Η Σύμβαση αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα στην οργάνωση ενός πανευρωπαϊκού δικτύου συνεργασίας και αντιμετώπισης ζητημάτων τοπίου, ενώ παράλληλα προάγει τη διαχείριση, την προστασία και τον σχεδιασμό κάθε είδους τοπίου στην Ευρώπη.

Μέσω της σύμβασης το τοπίο ορίζεται ως μία περιοχή, που τα όρια της γίνονται διαφορετικά αντιληπτά για κάθε άνθρωπο, της οποίας ο χαρακτήρας δημιουργείται από τη δράση και την αλληλεπίδραση ανθρώπινων ή/και φυσικών παραγόντων. Ο ορισμός αποφεύγει να δημιουργήσει ένα κλασσικό μοντέλο τοπίου, αλλά είναι ευρύς και περιλαμβάνει όσο το δυνατόν περισσότερες περιπτώσεις τοπίου. Το τρίπτυχο που προσεγγίζει το τοπίο είναι : προστασία – διαχείριση – σχεδιασμός. Και αυτό συμβαίνει διότι ο συνδυασμός των τριών κατευθύνσεων έχει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του τοπίου και όχι υπό συνθήκες απόλυτης προστασίας. Αν και έχουν μελετηθεί οι ορισμοί τους στο 1^ο Κεφάλαιο, στη σύμβαση ορίζονται ως (ΕΣΤ, 2000) :

Προστασία τοπίων: Αποτελούν οι δράσεις που γίνονται για τη διατήρηση και τη συντήρηση των ιδιαίτερων ή σημαντικών χαρακτηριστικών ενός τοπίου. Οι δράσεις αυτές υποστηρίζονται από την θεώρηση του ως κληρονομιά, που είτε προέρχεται από ανθρώπινες δραστηριότητες είτε από τη φυσική του διαμόρφωση.

Διαχείριση τοπίων: Από την οπτική της βιώσιμης ανάπτυξης, ορίζεται ως η δράση για τη διασφάλιση της συντήρησης ενός τοπίου, ώστε οι μεταβολές που προκύπτουν να εναρμονίζονται και να κατευθύνονται από περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές διαδικασίες.

Σχεδιασμός τοπίων: Θεωρείται ως μία μακροπρόθεσμη δυναμική δράση που δημιουργεί, ενισχύει και αποκαθιστά τοπία.

Ο βασικός σκοπός της Σύμβασης Φλωρεντίας είναι η εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης που θα βασίζεται σε μια αρμονική και ισορροπημένη σχέση οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων κυρίως σε σχέση με το τοπίο. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει για το τοπίο (ΕΣΤ, 2000):

- Αποτελεί βασικό στοιχείο και παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και των παραδόσεων, συμβάλλοντας έτσι στην κοινωνική ευημερία και στον καθορισμό τοπικής και ατομικής ταυτότητας.
- Συνιστά πόρο που ευνοεί την οικονομική, πολιτισμική, οικολογική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη, καθώς η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός τοπίου συμβάλει ενεργά στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Ενισχύει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων σε όλες τις περιοχές που υπάρχει, χωρίς καμία εξαίρεση.
- Δύναται να επηρεαστεί και να αλλοιωθεί πολύ εύκολα, καθώς οι περισσότερες δραστηριότητες επεμβαίνουν σε αυτό άμεσα ή έμμεσα (Τουρισμός, βιομηχανία, γεωργία, υποδομές, πολεοδομία, εξόρυξη, δασοπονία κ.α.)
- Η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός τοπίου επηρεάζουν άμεσα την κοινωνική και ατομική ευημερία, συνεπώς έχουν ευθύνες και δικαιώματα απέναντι στον άνθρωπο και στην κοινωνία.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια, όπου στο πρώτο παραθέτονται οι σημαντικότεροι ορισμοί εννοιών που αναφέρονται μέσα στη Σύμβαση. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται τα μέτρα που κάθε κράτος οφείλει να εφαρμόσει σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, στο τρίτο τα μέτρα που θα βελτιώσουν τη συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο και στο τελευταίο τέταρτο κεφάλαιο υπογραμμίζονται οι διατάξεις που σχετίζονται με τη δομή και τη λειτουργία της.

Η Σύμβαση ζητά από κάθε συμβαλλόμενο κράτος να λάβει Εθνικά μέτρα, και να εναρμονίσει τη σύμβαση με τις εθνικές πολιτικές του. Έτσι ορίζει κάποια γενικά και κάποια συγκεκριμένα μέτρα που κάθε μέλος πρέπει να λάβει (ΕΣΤ, 2000) :

Γενικά μέτρα:

- Αναγνώριση από νομική πλευρά του τοπίου ως απαραίτητο και αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο του ανθρώπινου περιβάλλοντος.
- Αναγνώριση από νομική πλευρά του τοπίου ως έκφραση της μεγάλης ποικιλίας της κοινής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Αναγνώριση από νομική πλευρά του τοπίου ως θεμέλιο της ταυτότητας τοπίου .
- Οι πολιτικές τοπίου που ιδρύει και εφαρμόζει κάθε τοπίο να έχουν στόχο στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου με γνώμονα τα συγκεκριμένα μέτρα που αυτό ορίζει (αναφέρονται παρακάτω).
- Το ευρύ κοινό και οι περιφερειακές αρχές να συμμετέχουν στις διαδικασίες τοπίου
- Να γίνει ένταξη του τοπίου σε αστικές και περιφερειακές πολιτικές σχεδιασμού, αλλά και σε περιβαλλοντικές, οικονομικές, κοινωνικές, αγροτικές, πολιτιστικές πολιτικές του, όπως και σε όποια άλλη πολιτική έχει έμμεση ή άμεση επίδραση στο τοπίο.

Συγκεκριμένα μέτρα:

- Αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών, των δημοσίων αρχών και των οργανισμών σχετικά με τον ρόλο και την αξία των τοπίων
- Κάθε μέλος οφείλει να προάγει την κατάρτιση και την εκπαίδευση για επαγγελματίες και οργανισμούς πάνω στην πολιτική τοπίου.
- Η αναγνώριση και η ανάλυση όλων των τοπίων και των χαρακτηριστικών τους, των πιέσεων και των δυνάμεων που τα επηρεάζουν, αλλά και των μεταβολών που περιλαμβάνονται σε κάθε χώρα, σε όλη τους την επικράτεια.
- Μέσω δημόσιας διαβούλευσης κάθε κράτος οφείλει να ορίσει τους στόχους ποιότητας τοπίων, για τα ήδη αναγνωρισμένα τοπία.
- Τέλος κάθε κράτος οφείλει να εφαρμόσει τις πολιτικές με τα κατάλληλα μέσα, που στοχεύουν στην προστασία, διαχείριση και στο σχεδιασμό τοπίου.

Τα μέλη που έχουν επικυρώσει τη σύμβαση οφείλουν να συνεργάζονται μεταξύ του ώστε να βελτιώνεται και να αξιολογείται συνεχώς η επιτυχία της σύμβασης. Πιο συγκεκριμένα **τα μέλη υποχρεούνται:**

- Να προωθούν επιστημονική και τεχνική βοήθεια, μέσω της ανταλλαγής και της συγκέντρωσης των εμπειριών και των αποτελεσμάτων των ερευνητικών προγραμμάτων τους.
- Να παρέχουν, κυρίως για ενημερωτικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, την ανταλλαγή ειδικών πάνω σε ζητήματα τοπίων.
- Να υπάρχει επικοινωνία μεταξύ τους και ανταλλαγή πληροφοριών περί των θεμάτων που αναφέρονται στις διατάξεις της Σύμβασης.

Μέσω συνεδριών που έγιναν η επιτροπή υπουργών του συμβουλίου της Ευρώπης όρισε μία επιτροπή εμπειρογνώμων υπεύθυνη για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης. Εκτός από τον έλεγχο εφαρμογής, η επιτροπή αυτή μελετάει οποιαδήποτε τροποποίηση υποβάλλεται από τα κράτη μέλη που την υπέγραψαν, και αν την κρίνει κατάλληλη την προωθεί στο συμβούλιο της Ευρώπης για να ενημερώσουν τον γενικό γραμματέα ότι γίνεται δεκτή. Αυτός με τη σειρά του είναι υποχρεωμένος να ειδοποιεί τα κράτη μέλη του συμβουλίου για οποιαδήποτε τροποποίηση, ανακοίνωση, ενημέρωση ακόμα και καταγγελία γίνεται (ΕΣΤ, 2000).

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία ρυθμίζει αναλυτικά ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης που αναφέρονται στο τοπίο, είτε μέσω κανονισμών που υποχρεώνουν απευθείας τους πολίτες να τους εφαρμόσουν είτε με οδηγίες που οφείλουν να ενσωματώσουν τα μέλη-κράτη μέσω νόμων. Από το 1971 υπάρχουν δώδεκα (12) Ευρωπαϊκές συμβάσεις – κείμενα που αντιμετωπίζουν το τοπίο αποσπασματικά με άμεση ή έμμεση αναφορά σε αυτό και έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία.

Το πρώτο νομικό κείμενο διεθνούς εμβέλειας αποκλειστικά για το τοπίο είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου ή αλλιώς σύμβαση της Φλωρεντίας. Η Σύμβαση έχει συμπληρωματικό ρόλο σε άλλα διεθνή κείμενα (π.χ. Σύμβαση των Παρισίων) και μέσω αυτής προάγεται η προστασία, η διαχείριση και ο σχεδιασμός των τοπίων, ανεξαρτήτως τύπου. Ακόμα θεσπίζει ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο όπου θα υπάρχει συνεργασία των ζητημάτων του τοπίου και ορίζει γενικά και συγκεκριμένα μέτρα που κάθε κράτος – μέλος πρέπει να λάβει.

Κεφάλαιο 5^ο : Το παράδειγμα της Ελλάδας

5.1 Το Τοπίο στη Ελλάδα

«Τοπήιον» ή «τοπείον» των αρχαίων Ελλήνων ήταν η πρασιά από θάμνους κλαδεμένους με ορισμένο σχήμα ώστε να δημιουργούνται διάφορα συμπλέγματα και σχήματα που θα αποτελούσαν τον φραγμό των κήπων. Ο φυσικός αυτός φράχτης εκτός από τον καθορισμό της ιδιοκτησίας δηλώνει και μία καλλωπιστική, αισθητική διάθεση. Το τοπίο του σήμερα εν μέρει, έχει οριστεί εννοιολογικά μέσω της ιστορικής εξέλιξης των ανάλογων όρων σε άλλες γλώσσες, ενώ παράλληλα έχει εμπλουτίσει αρκετά το περιεχόμενό του.

Οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού τοπίου πηγάζουν τόσο από την γεωγραφία – μορφολογία του χώρου όσο και από τα κοινωνικοοικονομικές σχέσεις. Το ελληνικό τοπίο συντίθεται τόσο από το ανθρωπογενές, όσο και από το φυσικό περιβάλλον. Η πλούσια ιστορία της χώρας έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην πολιτιστική της κληρονομιά και στη δημιουργία ιδιαίτερης αξίας τοπίων και χώρων. Τα φυσικά εντυπωσιακά οικοσυστήματα, το ανάγλυφο του εδάφους και η ατέλειωτη ακτογραμμή σε συνδυασμό με την σημαντική ιστορία της και τον πολιτισμό που τα εμπλουτίζει αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών, ακόμα και με διαφορετικά ενδιαφέροντα (Σαπουνάκης & Σταθάκης, 2014).

Εικόνα 30: Η Ακρόπολη το 1860, ένα ολοκληρωμένο Ελληνικό τοπίο.
Πηγή: <http://athensopenmuseum.com>

Το τοπίο δεν αποτελεί κάτι στατικό, αλλά διαρκώς μεταλλάσσεται. Καταλυτικό ρόλο στην περίπτωση της Ελλάδας για τη διαμόρφωση του τοπίου έπαιξαν οι πολιτικές εξελίξεις (χούντα, εμφύλιος). Η ανεξέλεγκτη οικοδόμηση, η οικιστική μεγέθυνση και η έντονη εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος κατά τις δεκαετίες του '60 και του '70, προκάλεσαν αλλοίωση στη φυσική, τοπογραφική και ιστορική μοναδικότητα που χαρακτηρίζει το ελληνικό τοπίο. Η ελληνική ταυτότητα αλλοιώθηκε από τις έντονες αλλαγές που έλαβαν χώρα τόσο στις αστικές περιοχές όσο και στην ύπαιθρο, με αποτέλεσμα να μη δοθεί από την κοινωνία η κατάλληλη βαρύτητα γύρω από το θέμα του τοπίο (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ., 2010).

Ως αποτέλεσμα των απότομων μεταβολών, ήταν η αλλοτρίωση της ιστορικότητας του ελληνικού τοπίου ενώ παράλληλα επινοήθηκε η εκ νέου, βασισμένο στις σύγχρονες κοινωνικές αντιλήψεις. Η απουσία ιστορίας όμως αποτελεί ένα μαύρο υπόβαθρο στην εξέλιξη του τοπίου, αν αναλογιστεί κανείς ότι δεν έχει επιτευχθεί η δημιουργία μιας νέας ταυτότητας. Την κατάσταση κάπως έσωσε η Σύμβαση Προστασίας της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσική κληρονομιάς της UNESCO, μέσω της οποίας διασώθηκαν πολλά τομιά με ιδιαίτερη πολιτιστική αξία (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ., 2010).

Η τυπολογία του ελληνικού τοπίου αποτελείται από έναν συνδυασμό τεσσάρων γεωχωρικών μεταβλητών (Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ., 2010) :

- **Καλύψεις γης:** Γενικότερα οι καλύψεις γης έχουν μεγάλη επιρροή στο τοπίο, πόσο μάλλον στην περίπτωση της Ελλάδας που δεν έχουν θεσμοθετηθεί σχέδια Χρήσεων Γης για την επικράτεια. Η έλλειψη ενός γενικού μηχανισμού ελέγχου χωροθέτησης έχει ως αντίκτυπο την διάσπαρτη εγκατάσταση των λειτουργιών και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, σε σημαντικές επιπτώσεις στο τοπίο.

- **Θάλασσα:** Η γειτνίαση με τη θάλασσα δημιουργεί αυτομάτως μία ιδιαίτερη κατηγορία τοπίων, τα νησιωτικά και τα παράκτια. Στις περιοχές αυτές υπάρχουν έντονες παραγωγικές δραστηριότητες (τουρισμός) γεγονός που προκαλεί πιέσεις τόσο σε κοινωνικό επίπεδο όσο και στα τοπικά οικοσυστήματα. Ο συνδυασμός του θαλάσσιου με τον ηπειρωτικό χώρο μπορεί να δημιουργεί εντυπωσιακά οικοσυστήματα, αλλά συνήθως είναι εύθραυστα με έντονες οικονομικές και κοινωνικές ανταγωνιστικές σχέσεις.

- **Κλίσεις εδάφους και Υψόμετρο:** Ο ορεινός χώρος έχει εμφανείς επιπτώσεις την γεωγραφία του χώρου, πόσο μάλλον στο τοπίο. Ένα σημαντικό μέρος της Ελλάδος καλύπτεται από ορεινές περιοχές και συχνά οι περιοχές βρίσκονται σε ιδιαίτερες αλλά εύθραυστες ισορροπίες, τόσο από οικονομικής απόψεως όσο και από την πλευρά της οικολογικής βιοποικιλότητας.

Παρά τις πιέσεις που έχει δεχθεί το ελληνικό τοπίο τις τελευταίες δεκαετίες, το αγροτικό τοπίο έχει καταφέρει να διατηρήσει τα βασικότερα χαρακτηριστικά του αναλλοίωτα στο πέρασμα των χρόνων: την πλαστικότητά του και την αυστηρή ομορφιά του.

Η Μεσόγειος αποτελεί ένα ξεχωριστό και ιδιαίτερο γεωγραφικό χώρο μοναδικής ομορφιάς. «Κλεισμένοι μέσα» στην «προστατευμένη θάλασσα» με αυτό το εύφορο κλίμα που έχει, καταφέρνει και ενώνει λαούς, ανθρώπους και κοινωνίες αδιάκοπα μέχρι σήμερα. Η Ελλάδα καταφέρνει και διατηρεί, εκτός από την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά τα μεσογειακά χαρακτηριστικά, όπως:

- Τις αγροτικές πρακτικές
- Τη θάλασσα ως τη σημαντικότερη πηγή επικοινωνίας και σύνδεσης
- Την αλληλεπίδραση μεταξύ του τρίπτυχου άνθρωπος – φύση – πολιτισμός

Παρόλα αυτά, το τοπίο δεν γίνεται να παραμείνει αναλλοίωτο. Οι εξελίξεις είναι ραγδαίες στις γεωργικές πρακτικές, τα νέα δίκτυα επικοινωνιών και μεταφορών έχουν ήδη ενστερνιστεί από την κοινωνία, ενώ οι επεμβάσεις και η εκμετάλλευση του εδάφους για οικονομικά κέρδη αποφέρουν πρακτικά, αισθητικά και οικολογικά προβλήματα σε αρκετά ελληνικά τοπία. Κάποια χαρακτηριστικά τους μόνο μπορούν να παραμείνουν αναλλοίωτα, κρατώντας τας στη μνήμη μας ζωντανά και συμβάλλοντας στη δημιουργία πολιτιστικής ταυτότητας τοπίου (Σαπουνάκης & Σταθάκης, 2014).

5.2 Η Ελληνική νομοθεσία για το τοπίο

Στην Ελληνική νομοθεσία μέχρι και σήμερα δεν υφίσταται κάποιος ειδικός νόμος για το τοπίο. Τα περισσότερα νομοθετικά κείμενα για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, της Εθνικής νομοθεσίας προέρχονται από ευρωπαϊκές οδηγίες. Η ενσωμάτωση τους ήταν ιδιαίτερα δύσκολη καθώς προήλθε από πιέσεις, παρατηρήσεις και καταδίκες από το ευρωπαϊκό δικαστήριο. Αξιοσημείωτο είναι πως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου εφαρμόστηκε μετά από καθυστέρηση δέκα χρόνων στην Ελλάδα με τον 3827/10 που αποτελεί έναν νόμο πλαίσιο για την Ελλάδα.

Οι διατάξεις που ισχύουν σχετικά με το εθνικό τοπίο εντοπίζονται στο εθνικό δίκαιο και συγκεκριμένα σε νομοθετικά κείμενα για την προστασία του περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και των αρχαιοτήτων. Ακόμα εντοπίζονται στα νομοθετικά εργαλεία εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στη νομοθεσία του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού και στις διατάξεις του Γ.Ο.Κ.. Ωστόσο οι κανόνες αυτοί υπάρχουν διάσπαρτοι μέσα στα προαναφερόμενα κείμενα, και πολλές φορές η αναφορά τους στο τοπίο είναι έμμεση.

5.2.1 Τοπίο μέσω της νομοθεσία προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος

Η μελέτη της Ελληνικής νομοθεσίας χωρίστηκε σε 4 κατηγορίες. Η πρώτη αφορά το τοπίο μέσω της νομοθεσίας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος όπου παρουσιάζεται συγκεντρωμένα στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3: Η νομοθεσία προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος για το τοπίο
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>A.N. 856/1937</u> Περί εθνικών δρυμών</p>	<p>Συνιστά ένα από τα πρώτα νομικά κείμενα για την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Θεσμοθετούνται οι «εθνικοί δρυμοί» και εντάσσονται σε αυτούς πέντε προστατευμένες περιοχές της επικράτειας. Θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα νομοθετήματα που έθεσε κοινή τομή ανάμεσα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με αυτή της φυσική κληρονομιάς. Ωστόσο με έμμεσο τρόπο υπάρχει αναφορά στο τοπίο [ΦΕΚ Α/368/1937].</p>
<p><u>N.A. 86/1969</u> Δασικός Κώδικας</p>	<p>Ο Α.Ν. 856/1937 περί εθνικών δρυμών ενσωματώνεται στον Δασικό Κώδικα. Η αναφορά στο τοπίο γίνεται πάλι έμμεσα μέσω του φυσικού τοπίου, όπου και τονίζεται η ανάγκη για τη διατήρηση και την προστασία του [ΦΕΚ Α/7/1969].</p>
<p><u>N.Α. 996/1971</u> Περί συμπλήρωσης και αντικατάστασης των διατάξεων του Δασικού Κώδικα (N.Δ. 86/1969)</p>	<p>Για πρώτη φορά στη νομοθεσία εισάγεται ο όρος τοπίο, με τον όρο φυσικό τοπίο ή ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλους. Προστίθενται δύο νέες κατηγορίες προστατευμένων περιοχών και έτσι καταλήγουν να υπάρχουν τρεις: οι εθνικοί δρυμοί, τα διατηρητέα μνημεία της φύσης και τα αισθητικά δάση. Όσο αναφορά τον όρο τοπίο, αυτός εμφανίζεται άμεσα στην παράγραφο 2 του άρθρου 48: «Δάση ή φυσικά τοπία...με ιδιαίτερη αισθητική, τουριστική και υγείας σημασία, που κρίνεται αναγκαία η προστασία της πανίδας, της χλωρίδας και των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, τα οποία χαρακτηρίζονται ως αισθητικά δάση ή δάση αναψυχής, περιπάτου και υγείας ή ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους [ΦΕΚ Α/192/1971].</p>
<p><u>N. 998/1979</u> Περί προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων της Χώρας</p>	<p>Πλέον υπάρχει άμεση αναφορά στο τοπίο, και συγκεκριμένα στο άρθρο 58 που αναφέρεται σε μεταλλευτικές και λατομικές εργασίες. Στο άρθρο ρυθμίζονται οι μεταλλευτικές και λατομικές εργασίες στις δασικές εκτάσεις της χώρας, όπου υποχρεούνται μετά την ολοκλήρωσή τους να αποκαταστήσουν το δασικό τοπίο ή τη δασική έκταση [ΦΕΚ Α/289/1979].</p>
<p><u>N. 1650/1986</u> Περί προστασίας του περιβάλλοντος</p>	<p>Η συνταγματική επιταγή περί προστασίας πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για την έκδοση του Ν.1650/1986. Οι προγενέστεροι νόμοι αναφέρουν το τοπίο μέσω της προστασίας της άγριας φύσης, της χλωρίδας και της πανίδας, του</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>φυσικού περιβάλλοντος και των τόπων αισθητικής αξίας και ιδιαίτερου φυσικού κάλους.</p> <p>Ο Ν.1650/1986 καινοτομεί και για πρώτη φορά παρουσιάζει το τοπίο ως ξεχωριστή έννοια και την διακρίνει από αυτή του οικοσυστήματος και του περιβάλλοντος. Ο ορισμός του συναντάται στο άρθρο 2, όπου ως τοπίο χαρακτηρίζεται « κάθε δυναμικό σύνολο βιοτικών και αβιοτικών στοιχείων και παραγόντων του περιβάλλοντος, που είτε μεμονωμένα είτε αλληλοεπιδρώντας το ένα με το άλλο σε ορισμένο χώρο δημιουργούν μία οπτική εμπειρία». Αξιοσημείωτη είναι η ομοιότητα του ορισμού με αυτόν της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου(2000), όπου αμφότεροι καλύπτουν όλες τις μορφές τοπίου, ακόμα και των συνηθισμένων ή υποβαθμισμένων τοπίων.</p> <p>Μπορεί η διατύπωση του όρου τοπίου στη νομοθεσία να περιλαμβάνει όλες τις μορφές του, στην ουσία όμως υπάρχει πλήρης αδιαφορία από τις επακόλουθες διατάξεις για την προστασία συνηθισμένων και υποβαθμισμένων τοπίων, δίνοντας έμφαση μόνο στην προστασία τοπίων μεγάλης αξίας ή τοπίο με ιδιαιτερότητες. Κάτι που δεν άλλαξε από τις συμπληρώσεις και τροποποιήσεις του που ακολούθησαν το 1999 και το 2011. Ωστόσο τα άρθρα 18 έως 22 του Κεφάλαιο Δ', που αναφέρονται στην προστασία του τοπίου και της φύσης αποτελούν μέχρι και σήμερα ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία διαχείρισης τοπίου. Ουσιαστικά θα μπορούσε κανείς να πει πως αποτελούν την υφιστάμενη πολιτική τοπίου που μέχρι και σήμερα ασκείται στην Ελλάδα, έχοντας ως γνώμονα τα κριτήρια, τις κατευθύνσεις και τους μηχανισμούς προστασίας τοπίου.</p>
<p><u>N. 3937/2011</u> Περί διατήρησης της βιοποικιλότητας και άλλες γενικές διατάξεις</p>	<p>Ως αποτέλεσμα της κύρωσης της Σύμβασης της Φλωρεντίας(2000), το 2011 ψηφίστηκε ο νόμος 3937 περί διατήρησης της βιοποικιλότητας. Θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα νομοθετικά εργαλεία που μέσω των ρυθμίσεων του στοχεύετε η αιεφόρος διαχείριση και η αποτελεσματική διατήρησης της βιοποικιλότητας, την οποία χαρακτηρίζει ως αναντικατάστατο, πολύτιμο και υψίστης σημασίας εθνικό κεφάλαιο.</p> <p>Τροποποιεί τον Ν.19650/1986 που αναφέρεται στην προστασία του Περιβάλλοντος όπως και τον 2742/1999 που εστιάζει στην την αιεφόρο ανάπτυξη και στον Χωροταξικό σχεδιασμό. Επιπλέον αναθεώρησε το άρθρο 19 του Ν.1650/186 περί προστρεγμένων περιοχών και θεσμοθέτησε το εθνικό σύστημα προστατευμένων</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>περιοχών, που περιείχε όλες τις προστατευμένες περιοχές για τις οποίες όρισε συγκεκριμένες κατευθύνσεις με στόχο την αειφορική διαχείρισή του.</p> <p>Πριν την ψήφιση του, το τοπίο βρισκόταν στο 4^ο επίπεδο της βιοποικιλότητας, κάτι που άλλαξε και αποσύρθηκε οριστικά από τον ορισμό, επειδή δεν είχε την απαιτούμενη προστασία που του άρμοζε. Αν τελικά είχε ενταχθεί στο 4^ο επίπεδο, ο συγκεκριμένος νόμος θα θεωρούνταν το μείζον νομοθετικό κείμενο ένταξης των επιταγών της Ευρωπαϊκής σύμβασης τοπίου, λόγω της απουσίας ειδικού νόμο περί προστασίας του τοπίου.</p>

5.2.2 Τοπίο μέσω της νομοθεσίας προστασίας αρχαιοτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς

Η προστασία του Ελληνικού τοπίο εντοπίζεται όμως και μέσω της νομοθεσίας προστασίας αρχαιοτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ανάλυση της νομοθεσίας παραθέτετε στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4: Η νομοθεσία προστασίας αρχαιοτήτων και πολιτιστικής κληρονομιάς για το τοπίο
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>Κ.Ν. 5351/1932</u> Περί αρχαιοτήτων</p>	<p>Στον Κ.Ν 5351/1932 καθιερώθηκε για πρώτη φορά ο χαρακτηρισμός περιοχών ως Τόπων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ). Επειδή αναφέρεται όμως σε αρχαιότητες αφορά τόπους, δηλαδή περιοχές και όχι τοπία. [ΦΕΚ Α/275/1932]</p>
<p><u>Ν. 1469/1950</u> Περί προστασίας της ειδικής κατηγορίας έργων τέχνης και οικοδομημάτων μεταγενέστερων του 1830</p>	<p>Σε αυτόν τον νόμο παρατηρείται μία ταύτιση των όρων τόπος – τοπίο. Διοικητικά επικρατεί ο όρος τόπος ενώ πρακτικά ο όρος Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού κάλλους, που εμφανίζεται στα στις περισσότερες διοικητικές πράξεις χαρακτηρισμού που πραγματοποιούνται από το Υπουργείο Παιδείας [ΦΕΚ Α/169/1950].</p>
<p>Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους</p>	<p>Το Π.Δ. 161/1984 ανέθεσε τις αρμοδιότητες για τους Τόπους ή Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>συγκεκριμένα στη Διεύθυνση περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Αυτοί με τη σειρά τους το ανέθεσαν σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου με θέμα «Οριοθέτηση και Καθορισμός Μέτρων Προστασίας Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους», οι οποίοι κατέληξαν στη χρήση του όρου Τοπίο. Μέσω του προγράμματος, καθορίστηκαν τα κριτήρια αξιολόγησης και επιλογής των ΤΙΦΚ, που συμπεριλάμβαναν την ποιότητα, τη διαχείριση και τη χρήση τους.</p> <p>Τα ΤΙΦΚ παρόλο που συναντάται συχνά να είναι δομημένα, ξεχωρίζουν για την αισθητική τους αξία και παραμένουν φυσικά σε έναν ικανοποιητικό βαθμό. Περιλαμβάνουν ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους, ενώ πολύ συχνά και παραδοσιακούς οικισμούς. Το μέγεθος τους ορίστηκε βάσει ανθρωπίνων κριτηρίων, όπως να είναι εφικτή η πεζοπορία μίας ημέρας, με ελάχιστες εξαιρέσεις.</p> <p>Τα κριτήρια αξιολόγησης και επιλογής των ΤΙΦΚ, σχετίζονται με ανθρωπογενή αλλά και φυσικά – οικολογικά χαρακτηριστικά. Ως ανθρωπογενή κρίνονται η ιστορικότητα, η ύπαρξη μνημείων, η χρήσεις γης, η δυνατότητα αναψυχής και ο παραδοσιακός χαρακτήρας, ενώ ως φυσικά – οικολογικά χαρακτηριστικά η χλωρίδα και η πανίδα, η βλάστηση, το ανάγλυφο, η πανοραμική θέα κ.α. Η διαχρονικότητα, η δυνατότητα κατανόησης φυσικών διεργασιών, η επαφή με τη φύση και άλλα στοιχεία τοπίου μπορούν επίσης να αποτελέσουν κριτήρια.</p> <p>Έπειτα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων του ερευνητικού προγράμματος βρέθηκαν 507 περιοχές που έχουν κηρυχθεί είτε ως ΤΙΦΚ είτε ως παραδοσιακοί – διατηρητέοι οικισμοί, χώροι ειδικής προστασίας ή αρχαιολογικοί χώροι. Από τις 507 περιοχές οι 449 βάσει των κριτηρίων επιλογής και αξιολόγησης χαρακτηρίζονται ως ΤΙΦΚ. Η συνολική τους έκταση αποτελεί περίπου το 4.8% της χερσαίας ελληνικής επικράτειας, δηλαδή 6.270 τετραγωνικά χιλιόμετρα και προτείνεται η ένταξη τους στον Ν.1650/1986, περί καθεστώος προστασίας του περιβάλλοντος. Τα περισσότερα από αυτά απειλούνται από υποβάθμιση λόγω των συστηματικών</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>ανθρωπογενών πιέσεων όπως είναι η αυθαίρετη δόμηση, ο μαζικός τουρισμός, η διάνοιξη οδικού δικτύου και άλλες δραστηριότητες που είναι αποβαίνουν επιβλαβείς για τη φύση.</p> <p>Ένα ακόμα αξιόλογο έργο που δημιουργήθηκε μέσω του ερευνητικού προγράμματος είναι μία βάση δεδομένων. Η βάση δεδομένων Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου «Φιλότης» περιέχει συγκεντρωτικά όλες τις πληροφορίες για κάθε περιοχή, ενώ παράλληλα προτείνει γενικά και ειδικά μέτρα διαχείρισης και προστασίας της εκάστοτε περιοχής, προσαρμοσμένα πάντα στις ανάγκες της.</p> <p>Εντυπωσιακό είναι το γεγονός πως μέχρι και σήμερα στην Ελλάδα, παρόλο που έχουν χαρακτηριστεί περιοχές και τοπία ως ΤΙΦΚ και έχει τονισθεί η επιτακτική ανάγκη για προστασία και διαχείριση τους, δεν υπάρχουν περιορισμοί και απαγορεύσεις για την προστασία τους. Η μόνη εξαίρεση συναντάται στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως ΤΙΦΚ μέσω διατάξεων του Γ.Ο.Κ., ο οποίες θα αναλυθούν στο επόμενο κεφάλαιο.</p>
<p><u>N. 3028/2002</u> Περί Προστασίας των Αρχαιοτήτων και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς</p>	<p>Ως πολιτιστική κληρονομιά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν τα υλικά στοιχεία, όπως ιστορικοί χώροι, αρχαιολογικοί τόποι, μνημεία αλλά και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά όπως οι παραδόσεις, τα έθιμα και άλλες ανάλογες δραστηριότητες (Ν. 3028/2002 [ΦΕΚ Α/153/2002], Άρθρο 2).</p> <p>Βασικό χαρακτηριστικό αυτού του νόμου θεωρείται η ρήτρα που επιβάλλει την προστασία των μνημείων, των ιστορικών τόπων και των αρχαιολογικών χώρων, ως αναπόσπαστο κομμάτι των στόχων όλων των χωροταξικών, περιβαλλοντικών, πολεοδομικών και αναπτυξιακών σχεδιασμών της χώρας. (Ν. 3028/2002, Άρθρο 3)</p> <p>Αναγκαία κρίνεται και η ανάλογη ρήτρα γύρω από θέματα προστασίας τοπίου.</p>

5.2.3 Τοπίο μέσω των διατάξεων του Γ.Ο.Κ.

Οι διατάξεις του Γ.Ο.Κ. παίζουν άμεσο ρόλο στο τοπίο σε τοπικό επίπεδο και περιγράφονται αναλυτικά στον Πίνακα 5.

Πίνακας 5: Οι διατάξεις του ΓΟΚ για το τοπίο
 Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>N. 1577/1985</u></p>	<p>Στον Γενικό Οικοδομικό Κανονισμό εντάσσονται όλοι οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί που κρίνονται απαραίτητοι για την ανοικοδόμηση οποιαδήποτε κατασκευής εντός ή εκτός των σχεδίων πόλεων ή οικισμών. Σκοπός του Γ.Ο.Κ. είναι η προστασία του φυσικού, πολιτιστικού και οικιστικού περιβάλλοντος σε συνδυασμό παράλληλα με το κοινωνικό συμφέρον [ΦΕΚ Α/210/1985, Άρθρο 1].</p>
<p><u>N. 2831/2000 –</u> <u>Τροποποίηση του Ν.</u> <u>1577/1985</u></p>	<p>Ο Ν. 2831/2000 τροποποίησε τον προαναφερόμενο Γ.Ο.Κ. με πιο σημαντική για το τοπίο την αντικατάσταση του άρθρου 4 «Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίρια» με νέο άρθρο «Προστασία Αρχιτεκτονικής και Φυσικής Κληρονομιάς». Η παράγραφος που αφορά το τοπίο είναι η 1 στην οποία ορίζεται η διαδικασία με την οποία ένα τοπίο χαρακτηρίζεται ως περιοχή που οφείλει να αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη προστασία:</p> <p>« Έχοντας σκοπό την ανάδειξη και τη διατήρηση της ιδιαίτερης αισθητικής, κοινωνικής, αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, λαογραφικής και ιστορικής φυσιογνωμίας τους, δύναται να χαρακτηρίζονται: Τόποι, τοπία, ζώνες ή χώροι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που περιβάλλουν ή συνδέουν στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ή ακίνητα, ως τόποι, ζώνες ή χώροι προστασίας παραδοσιακών συνόλων, όπως και οι ανθρωπογενούς χαρακτήρα φυσικοί σχηματισμοί, εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που χρήζουν ανάγκης ιδιαίτερης προστασίας και να θεσπίζονται περιορισμοί δόμησης, χρήσεις γης και ειδικοί όροι, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις αυτού του νόμου» [ΦΕΚ Α/140/2000].</p>

Συνεπώς οι διατάξεις του Γ.Ο.Κ καλύπτουν την αδυναμία προστασίας των ΤΙΦΚ από το Ν.1469/1950, και θεσπίζονται νέοι ειδικοί περιορισμοί, όροι δόμησης και χρήσεις γης μέσω Προεδρικού Διατάγματος. Στην περίπτωση που δεν υπάρχει πρόθεση να υπάρξουν ειδικοί όροι, χρήσεις γης και περιορισμοί υπάρχει η δυνατότητα μέσω Υπουργικής Απόφασης να επιτευχθεί, γεγονός που έχει αποτελέσει πολύτιμο μηχανισμό χαρακτηρισμών τοπίων τα τελευταία έτη.

Ωστόσο, μετά από απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, δύναται να επιβληθούν περιορισμοί και απαγορεύσεις για την προστασία του τοπίου ακόμα και στη διαδικασία χαρακτηρισμού με Υπουργική απόφαση.

5.2.4 Τοπίο μέσω του πλαισίου του χωροταξικού σχεδιασμού

N. 2742/1999 (ΦΕΚ Α/207/1999)

Περί Χωροταξικού σχεδιασμού, αειφόρου ανάπτυξης και άλλες διατάξεις

Ο Ν.2742/199 θεσπίστηκε για να καλύψει και να συμπληρώσει το άρθρο 24 του συντάγματος, που αναφέρεται στη χωροταξική οργάνωση της χώρας, με σκοπό να εξασφαλιστεί η προστασία του πολιτιστικού και φυσικού της περιβάλλοντος και να διασφαλιστούν όσο το δυνατόν καλύτεροι όροι διαβίωσης.

Ως χωροταξικός σχεδιασμός θα μπορούσε να οριστεί ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικού – οικονομικού γεωγραφικού χώρου, που μέσω αυτού εκφράζονται οι στόχοι μια οργανωμένης κοινωνίας. Στοχεύει στη γεωγραφική ανακατανομή των υποδομών, των οικονομικών δραστηριοτήτων και του πληθυσμού και την προστασία των ιδιαίτερων στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την αειφορική χρήση των πόρων.

Ένας από τους στόχους του χωροταξικού σχεδιασμού είναι η καθοριστική του συμβολή στην αποκατάσταση και προστασία του περιβάλλοντος, στην ανάδειξη και προβολή των συγκριτικών παραγωγικών, πολιτιστικών, γεωγραφικών και φυσικών πλεονεκτημάτων της χώρας και η διατήρηση των πολιτιστικών και οικολογικών αποθεμάτων. Κάποιες από τις σημαντικότερες αρχές που λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία του χωροταξικού σχεδιασμού είναι οι εξής (Ν. 2742/1999):

- Την ολοκληρωμένη ανάδειξη, προστασία και ανάπτυξη των ορεινών, παραμεθόριων και νησιωτικών περιοχών της χώρας, την ενθάρρυνση και διατήρηση του παραδοσιακού παραγωγικού κλάδου αλλά και την προστασία των πολιτιστικών και φυσικών πόρων.
- Την διατήρηση, την ενίσχυση και την ανάδειξη της φυσικής ποικιλότητας σε αστικές και περαστικές περιοχές, στην ύπαιθρο, αλλά και σε περιοχές που συναντάται έντονη τουριστική και βιομηχανική δραστηριότητα.
- Τη βελτίωση των υποδομών και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων στο σύνολο του εθνικού χώρου.

- Τον συντονισμό και ενδελεχή έλεγχο όλων των δημοσίων έργων και προγραμμάτων που εμφανίζουν χωροταξικές επιπτώσεις.
- Την διατήρηση, αποκατάσταση, ανάδειξη και προστασία των περιοχών που αποτελούν στοιχεία αρχιτεκτονικής, πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Στην Ελλάδα υπάρχουν δύο επίπεδα που εφαρμόζεται ο χωροταξικός σχεδιασμός, εθνικό και περιφερειακό. Στο εθνικό επίπεδο εφαρμόζεται το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, το οποίο εγκρίνει η Ολομέλεια της Βουλής βάση του άρθρου 79, παρ. 8 του Συντάγματος και έχει μακροπρόθεσμο σχεδιασμό γύρω στα 15 έτη. Στο αμέσως επόμενο στάδιο βρίσκονται τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης τα οποία είναι 5 και αναφέρονται στους εξής κλάδους: Βιομηχανία, Τουρισμό, Υδατοκαλλιέργειες, ΑΠΕ, Καταστήματα Κράτησης, και οφείλουν να αναθεωρούνται ανά πενταετία.

Σε περιφερειακό επίπεδο συναντώνται τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, που αποτελούν κατευθυντήριο οδηγό για ειδικότερες κατευθύνσεις και για βελτίωση βασικών υπηρεσιών και δικτύων των τεχνικών, κοινωνικών και διοικητικών υποδομών τον εκάστοτε περιφερειών. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις των Ειδικών Πλαισίων, που και αυτά με τη σειρά τους εναρμονίζονται με το Γενικό Πλαίσιο.

Σύμφωνα με το Γενικό πλαίσιο που εγκρίθηκε το 2008 με ορίζοντα 15ετίας, ως στόχοι του θεωρούνε « η διαφύλαξη – προστασία του περιβάλλοντος, η βελτίωση της ποιότητας ζωής και, η αποκατάσταση ή/και ανάδειξη των ευαίσθητων στοιχείων του τοπίου, της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς ». Η αναφορά στο τοπίο συναντάται σε πολλά σημεία και είναι άμεση. «Ως προς την ανάδειξη και διατήρηση της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς .. ιδιαίτερη μέριμνα οφείλεται να ληφθεί για το «**τοπίο**», διότι έχει καθοριστικό ρόλο στις πολιτικές πολεοδομίας χωροταξίας, πολιτισμού, περιβάλλοντος και αγροτικής οικονομίας».

Στο τρίτο κεφάλαιο που αναφέρεται στις «στρατηγικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες της ολοκληρωμένης και αειφόρου χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης του εθνικού χώρου» συναντώνται οι ακόλουθες κατευθύνσεις που αναφέρονται στο τοπίο (ΦΕΚ Α/207/1999):

- «Χωρική διάρθρωση του αστικού δικτύου»: Κρίνεται απαραίτητη η τοπολογική σημασία στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, (όπως στις εισόδους και στο κέντρο της πόλης), με βελτίωση της προσβασιμότητας (ιδιαίτερη μέριμνα στα άτομα με ειδικές ανάγκες), ενίσχυση των ζωνών πρασίνου, και αναβάθμιση της αισθητικής του χώρου. (άρθρο 8)
- «Χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του παράκτιου, ορεινού, νησιωτικού και αγροτικού χώρου, αλλά και των παραμεθόριων περιοχών»: Διαφύλαξη των τοπίων και της βιοποικιλότητας,

που θεωρούνται στοιχεία έλλξης και συνεπώς αποτελούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αυτών των περιοχών . . . (άρθρο 9)

▪ Στις χωρικές κατευθύνσεις που εστιάζουν στην προστασία της υπαίθρου και του τοπίου, αφού αναγνωρίσει την κατανάλωση χώρου της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης ως τη σημαντικότερη απειλή κατά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, προτείνει τις εξής κατευθύνσεις για τον περιορισμό της:

- ✚ Δημιουργία και εφαρμογή Πολεοδομικών Σχεδίων.
  - ✚ Λήψη αυστηρών μέτρων για τις υπόλοιπες προστατευόμενες περιοχές,
  - ✚ Προώθηση σε όλα τα επίπεδα του χωρικού σχεδιασμού, το μοντέλο της «συμπαγούς πόλης».
  - ✚ Περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης στον υπεραστικό και αγροτικό χώρο, και ενίσχυση των οργανωμένων υποδοχέων.
- «Προϋποθέσεις – μηχανισμοί υλοποίησης»: περιορίζει την εκτός σχεδίου δόμηση μέσω της δημιουργίας ζωνών τοπίου, στις οποίες θα απαγορεύεται ή τουλάχιστον θα περιορίζεται η δυνατότητα δόμησης (άρθρο 12).

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις που προτείνονται αυτομάτως δημιουργούν δεσμεύσεις εξειδίκευσης στα υπόλοιπα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού. Γίνεται εύκολα αντιληπτή η διαφορά του με το περιβάλλον, και αναγνωρίζεται ως αυτόνομος παράγοντας. Ακόμα τονίζεται η ουσιώδες και άρρηκτη σχέση που υφίσταται μεταξύ του τοπίου - χωρικού σχεδιασμού.

Ειδικά Πλαίσια Χωρικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης χαρακτηρίζονται ως διοικητικές πράξεις όπου οι κανόνες τους δρουν ευθέως και άμεσα στις ατομικές πράξεις των πολιτών, ανεξάρτητα από τον κανονιστικό τους χαρακτήρα. Η συνεισφορά τους στον σχεδιασμό, στη διαχείριση και στην προστασία είναι άμεση, θέτοντας τους απαραίτητους περιορισμούς και απαγορεύσεις.

Στα ήδη υπάρχοντα εγκεκριμένα Ειδικά Πλαίσια, το τοπίο επηρεάζει μόνο ένα. Το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» το οποίο συμπεριλαμβάνει συγκεκριμένη μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων στο τοπίο μιας αιολικής μονάδας.

Κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη του τοπίου στα Ειδικά Πλαίσια που πρόκειται να εγκριθούν στο μέλλον και θα σχετίζονται με περιοχές που εμφανίζουν ιδιαίτερα γεωγραφικά στοιχεία, κρίσιμα κοινωνικά, αναπτυξιακά ή περιβαλλοντικά προβλήματα. Και συγκεκριμένα οφείλουν να

περιλαμβάνουν ρητές κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό, τη διαχείριση και την προστασία του τοπίου στις ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου.

N. 4759/2020 (ΦΕΚ Α΄ 245/09.12.2020)

Περί εκσυγχρονισμού της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλως διατάξεων

Ο νέος νόμος τροποποιεί σε πολλούς τομείς την χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία: χωροταξία, θαλάσσια χωροταξία, ΠΟΤΑ, εκτός σχεδίου δόμηση, Επιχειρηματικά Πάρκα, Τουρισμός, χρήσεις γης, μεταφορά Σ.Δ., οικοδομικές αδειοδοτήσεις, ΝΟΚ, ηλεκτρονική ταυτότητα ακινήτων κ.α. Ένας από τους βασικούς του στόχους είναι η αναθεώρηση, η τροποποίηση και η δημιουργία εκ νέου Πολεοδομικών και Χωροταξικών Σχεδίων για όλα τα χωρικά επίπεδα.

Ο νέος νόμος στοχεύει σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις χρήσεων γης, που με τη δημιουργία ενός σύγχρονου και ευέλικτου περιβάλλοντος θα ενισχύσει τις επενδύσεις και τη συνοχή μεταξύ του χωρικού και του οικονομικού/αναπτυξιακού σχεδιασμού. Προσφέρει κίνητρα, ώστε να περιοριστεί η εκτός σχεδίου δόμηση στο χώρο και να αναπτυχθούν οι παραγωγικές δραστηριότητες σε οργανωμένους υποδοχείς. Στο νόμο αυτό η αναφορά στην προστασία του τοπίου στα περισσότερα σημεία είναι έμμεση καθώς η προστασία και η διαφύλαξη του τοπίου αποτελεί σημαντικό κομμάτι αυτών των δράσεων.

Στο Κεφάλαιο Β' (Χωροταξικός σχεδιασμός) η αναφορά στην προστασία τόσο του φυσικού όσο και του πολιτιστικού τοπίου είναι άμεση. Συγκεκριμένα στο άρθρο 7 αναφέρει πως απαιτούνται ρυθμίσεις για την προστασία του, που αυτές οφείλουν να συμπεριλαμβάνονται στα ΕΧΠ αλλά και στα ΠΧΠ όπως αναφέρει στο άρθρο 8. Στο Κεφάλαιο του πολεοδομικού σχεδιασμού (Κεφάλαιο Γ, άρθρο 74) ορίζει τις ΠΕ.Π. για λόγους προστασίας του τοπίου, ενώ στο Θαλάσσιο Χωροταξικό Πλαίσιο τονίζει την ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών που θα παρέχουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις για την ανάδειξη και προστασία του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου (Κεφάλαιο ΙΒ', άρθρο 124). Τέλος υπογραμμίζει πόσο σημαντική είναι η διατήρηση της αισθητικής του τοπίου, καθώς πολλές φορές έρχεται αντιμέτωπη με τις ανθρώπινες παρεμβάσεις που το αλλοιώνουν (Άρθρο 126).

Τα Νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια

Η αξιολόγηση, η αναθεώρηση και η εξειδίκευση των ΠΧΠ της χώρας φέρνει στην επιφάνεια το ζήτημα της προστασίας και διαχείρισης του τοπίου. Στο παράρτημα Ι των Περιφερειακών Πλαισίων υπάρχει συγκεκριμένη μεθοδολογία για την ανάπτυξη του τοπίου, η

οποία βασίζεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου. Το τοπίο θεωρείται συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας και εντάσσεται στις κοινωνικές δομές και στην παραγωγική διαδικασία, αφού καταφέρνει και αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι του περιβαλλοντικού και οικονομικού/αναπτυξιακού σχεδιασμού.

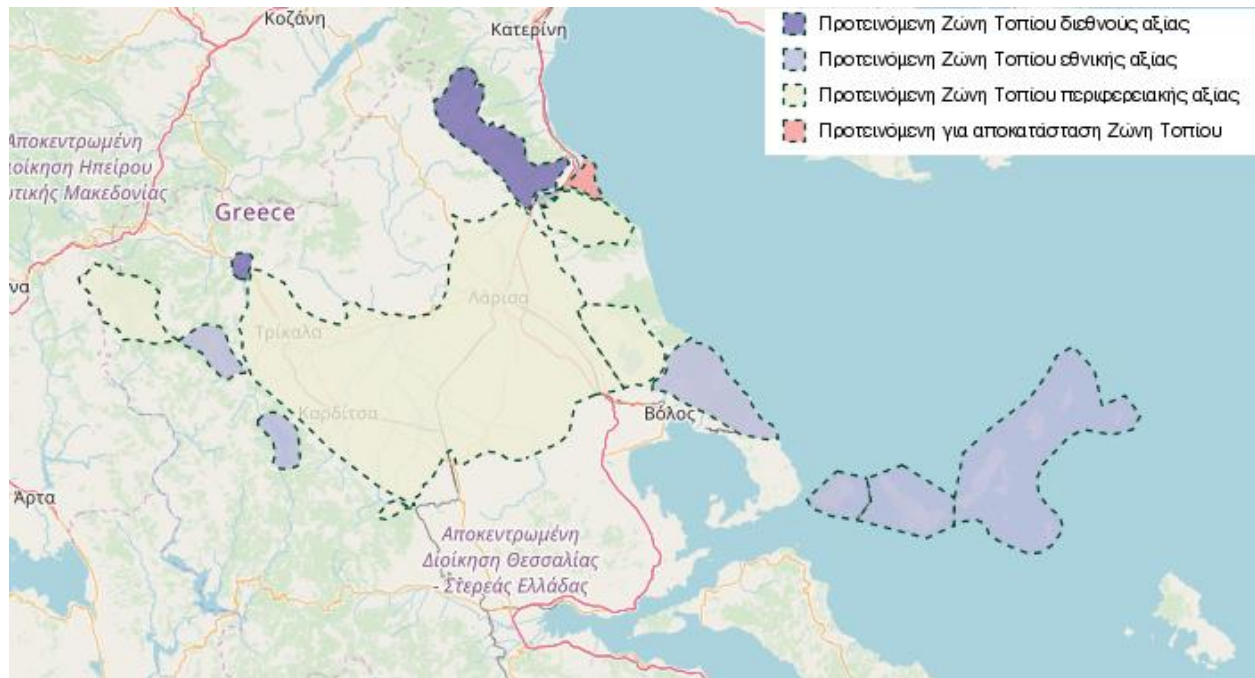
Στα καινούργια ΠΧΠ γίνεται προσπάθεια αναγνώρισης, καταγραφής και τυποποίησης του τοπίου σε ‘ζώνες τοπίου’ ώστε να εντοπιστούν τα τοπία ιδιαίτερης αξίας και να εφαρμοστούν οι κατάλληλες δράσεις προστασίας, ανάδειξης και διαχείρισης τους. Τα τοπία ταξινομούνται σε 3 τομείς: διεθνής- εθνικής – περιφερειακής αξίας, ανάλογα με την εμβέλεια τους. Υπάρχει και μία τέταρτη ζώνη που αποτελείται από υποβαθμισμένα και χρήζουν άμεση αποκατάσταση. Τα χαρακτηριστικά ή στοιχεία των τοπίων που καθορίζουν την αξιολόγηση των ζωνών συνήθως βασίζονται στην φυσική κλίμακα του κάθε τοπίου, επηρεασμένα από τη γεωμορφολογία, τη βλάστηση, την πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστικές διαδρομές, επισκεψιμότητα κ.λπ..

Η περιφερειακή πολιτική για το τοπίο εισάγεται στην Ελληνική νομοθεσία με την επικαιροποίηση των ΠΧΠ. Η εναρμόνιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με το περιβάλλον είναι ένας σημαντικός στόχος που επιτυγχάνεται με την ενσωμάτωση του τοπίου στο σχεδιασμό. Η αναγνώριση και η θεσμοθέτηση προστατευμένων τοπίων κατοχυρώνονται και εξασφαλίζεται η σωστή διαχείριση τοπίου. Στην απόφαση για την έγκριση των προδιαγραφών των ΠΧΠ, αναφέρονται σε επίπεδο περιφερειακού σχεδιασμού τα ελάχιστα παραδοτέα που κάθε Περιφερειακό πλαίσιο οφείλει να συμπεριλαμβάνει (Απόφαση 10106/11, άρθρο 1):

- Χάρτης Τοπίου με περιφερειακή κλίμακα 1:250.000 όπου θα περιλαμβάνει τις παρακάτω ζώνες τοπίου:

- Διεθνούς Αξίας
- Εθνικής Αξίας
- Περιφερειακής Αξίας
- Ιδιαίτερων υποβαθμισμένων που επείγει η αποκατάσταση τους

Ένα παράδειγμα τέτοιου χάρτη αποτελεί ο **Χάρτης 1**, ο οποίος αναφέρεται στην Περιφερειακή ενότητα Θεσσαλίας. Στον χάρτη απεικονίζονται τέσσερις προτεινόμενες ζώνες, ανάλογα με τις ανάγκες τις εκάστοτε περιοχής.

Χάρτης 1: Προτεινόμενες Ζώνες Τοπίου στο Περιφερειακό Χωρικό Πλαίσιο της Θεσσαλίας
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

▪ Κατευθυντήριες πολιτικές και προτεραιότητες, οφείλουν να περιλαμβάνουν οι ζώνες διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής αξίας, καθώς θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στα: Ρυθμιστικά Σχέδια Αθήνας και Θεσσαλονίκης, στον υποκείμενο σχεδιασμό της χώρας (ΓΠΣ, ΖΟΕ, ΣΧΟΑΠ κ.α.) καθώς και σε μελέτες ΜΠΕ. Τα παραπάνω σχέδια έχουν άμεση επιρροή στο τοπίο και οι κατευθύνσεις έχουν σκοπό να αναδείξουν καθώς και να προστατεύσουν τα ευάλωτα στοιχεία που καθορίζουν την αξία και των χαρακτήρα των τοπίων.

▪ Συγκεκριμένη περιγραφή των στοιχείων των τοπίων ιδιαίτερης αξίας τα οποία εντοπίζονται σε όλη την περιφέρεια (π.χ. παραδοσιακά σπίτια, μνημεία κ.α.) ώστε να διασφαλιστεί η προστασία και η ανάδειξη τους. Στην περιγραφή αυτή πρέπει να περιλαμβάνονται σαφές αναφορές στην αξία, στις πιέσεις που δέχονται αλλά και σε ορθές πολιτικές και προτάσεις διαχείρισης για καθένα από αυτά.

▪ Κατευθύνσεις για την εκμετάλλευση και αναβάθμιση των υποβαθμισμένων τοπίων. Θα πρέπει να γίνει ανάλυση των αιτιών που προκάλεσαν την αλλοίωση σε κάθε τοπίο, αλλά και συγκεκριμένες δράσεις και προτάσεις που θα ενταχθούν στον υποκείμενο σχεδιασμό, στα Ρυθμιστικά Σχέδια και στις Περιβαλλοντικές Μελέτες, με στόχο πάντα την αποκατάστασή τους.

Είναι η πρώτη φορά για τα ελληνικά δεδομένα που η εντάσσεται στο σχεδιασμό η διαχείριση τοπίου μέσω ολοκληρωμένης πολιτικής τοπίου. Η διατήρηση της αξίας του, η αναγνώριση της ποιότητας και η αποκατάσταση της ταυτότητας του τοπίου θα επιφέρουν οικονομικές αλλά κυρίως κοινωνικές ωφέλειες.

5.2.5 Τοπίο μέσα από το Σύνταγμα

Στο Σύνταγμα δε γίνεται άμεση και σαφή αναφορά στον όρο τοπίο, ούτε σαν αυτοτελές αντικείμενο προστασίας αλλά και ούτε σαν έννοια. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως στην Ευρώπη μόνο τέσσερα κράτη αναφέρουν στο συνταγματικό τους κείμενο ρητά το τοπίο. Αυτά είναι η Γερμανία, η Ελβετία, η Ιταλία και η Πορτογαλία. Στα περισσότερα ευρωπαϊκά κείμενα του Συντάγματος, γίνεται έμμεση αναφορά στο τοπίο, μέσω του πλαισίου προστασίας του πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος και φαινομενικά περιλαμβάνεται μέσα σε αυτό η προστασία του τοπίου.

Όσο αναφορά την Ελλάδα, στο άρθρο 24 του Συντάγματος υπογραμμίζεται: «Η προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και προσωπικό δικαίωμα του καθενός. Το Κράτος έχει υποχρέωση για τη διαφύλαξη του, να λαμβάνει ιδιαίτερα κατασταλτικά ή προληπτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας» (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008: άρ24, παρ. 1, εδαφ. α' κ β').

Το τοπίο θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των ανθρώπων βάση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου οπότε συναντάται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Σαν στόχο έχει την δυνατά καλύτερη εξασφάλιση όρων διαβίωσης των πολιτών μέσω του πολεοδομικού ή χωροταξικού σχεδιασμού ή μέσω της διασφάλισης ποιότητας των οικιστικών περιοχών. «Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η πολεοδόμηση, η ανάπτυξη, η διαμόρφωση και η επέκταση των πόλεων και γενικά των οικιστικών περιοχών υπάγεται στον έλεγχο και στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του Κράτους. Σκοπός του είναι να εξυπηρετείται η ανάπτυξη και η λειτουργικότητα των οικισμών και παράλληλα να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι ανάλογες τεχνικές επιλογές γίνονται βάσει των κανόνων της επιστήμης. Κρίνεται υποχρέωση του κράτους η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου» (Σύνταγμα της Ελλάδας, αρ. 24, παρ. 2, εδαφ. α' κ β').

Τέλος στο άρθρο 24 αναφέρεται και κατοχυρώνεται Συνταγματικά η «αρχή της αειφορίας» όπου ορίζεται ως «η γενική αρχή του διακαίου που κατευθύνει την εκμετάλλευση και τη διαχείριση των φυσικών πόρων, έχοντας ως γνώμονα τη διαφύλαξη και διατήρηση του για τις επόμενες γενιές». Αποτελεί έναν όρο που πηγάζει από την επιστήμη της δασοπονίας και εκφράζει την ιδέα της συνεχούς κάρπωσης ενός δάσους και ταυτόχρονα τη σταθερή διατήρηση της ποσοτικοποίησης της εκμετάλλευσης. Όλες οι δράσεις οφείλουν να εναρμονίζονται με αυτή αλλιώς θεωρείται ότι αντίκειται στο Σύνταγμα.

5.3 Η Πολιτική Τοπίου Στην Ελλάδα

Η Ελλάδα θεωρείται μία χώρα πλούσια σε τοπία, που ωστόσο υπερτερεί στους μηχανισμούς προστασίας αυτών. Παρόλο που σε κάποιες διατάξεις της Εθνικής χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας γίνεται αναφορά στο τοπίο, τα ζητήματα τοπίου ρυθμίζονται έμμεσα. Για παράδειγμα, θεωρητικά υφίσταται ο αρχιτεκτονικός έλεγχος από ειδικές επιτροπές (ΕΠΑΕ) ορισμένων κτιριακών κατασκευών, όπως στα ιστορικά κέντρα των πόλεων, σε παραδοσιακούς οικισμούς ή σε ειδικές ζώνες. Όπως και βάση του νόμου 1469/50 και του Π.Δ. 161/Δ/1984, επιτρέπεται ο χαρακτηρισμός περιοχών ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.

Το πρόβλημα είναι πως τα αποτελέσματα από την κήρυξη πολλών τέτοιων περιοχών, δεν ήταν ουσιαστικά και έτσι δεν απέδωσε κάποιο αποτέλεσμα ο χαρακτηρισμός τους. Μελετώντας την υφιστάμενη κατάσταση με την ψήφιση του νόμου 1650/86 περί προστασίας του περιβάλλοντος αδρανοποιήθηκε η διαδικασία χαρακτηρισμού (κήρυξης) των περιοχών. Ο νόμος του περιβάλλοντος ενστερνίζεται μία νέα ενιαία διαδικασία που σε αυτή θα ενσωματωθούν όλες οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, και κρίνει αναγκαίο τον επαναχαρακτηρισμό των ήδη κηρυγμένων τοπίων βάση της νέας διαδικασίας. Παρά τις έντονες προσπάθειες των εμπλεκόμενων φορέων όλα αυτά τα χρόνια, η διαδικασία μέχρι και σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί.

Συνεπώς η πιο άμεση νομοθετική ρύθμιση μέχρι και σήμερα για το τοπίο, είναι ο νόμος 1650/86 περί προστασίας του περιβάλλοντος και πιο συγκεκριμένα η παράγραφος 4 που βρίσκεται στο κεφάλαιο Δ' του άρθρου 18. Στην παράγραφο γίνεται σαφής αναφορά στις αρχές προστασίας και στα κριτήρια χαρακτηρισμού για τα προστατευμένα τοπία, για τα στοιχεία τοπίου καθώς και για τους προστατευμένους φυσικούς σχηματισμούς. Ωστόσο από το 1986 που νομοθετήθηκε ουδέποτε έχει χρησιμοποιηθεί. Έτσι ο μηχανισμός προστασίας του τοπίου χαρακτηρίζεται ανεπαρκής, γεγονός που συνδέεται με την αναποτελεσματικότητα της περιβαλλοντικής, χωροταξικής και πολεοδομικής εθνικής πολιτικής.

Ένα οργανωμένο σύνολο ενεργειών, αρχών και δράσεων με σαφή συνοχή και αλληλουχία μεταξύ τους, θα μπορούσε να αποτελέσει μία συγκροτημένη πολιτική τοπίου για την Ελλάδα. Με τις απαραίτητες γνώσεις και την κατάλληλη οργάνωση είναι εφικτή η υλοποίηση της πολιτικής αυτής. Η δημιουργία ενός τμήματος – διεύθυνσης για το τοπίο θα αποτελούσε την κινητήρια δύναμη συγκρότησης της εθνικής πολιτικής τοπίου. Η νομοθεσία για τον Χωρικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη 2742/99 προβλέπει τη δημιουργία ενός 'Παρατηρητήριου τοπίου' και το κρίνει ως απαραίτητο και αναπόσπαστο κομμάτι για τη λήψη αποφάσεων.

Η πολιτική τοπίου που θα δημιουργηθεί είναι απαραίτητο να εναρμονίζεται και να συμπληρώνει τις υπάρχοντες 'κάθετες' και 'οριζόντιες' πολιτικές: την πολιτική προστασίας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, την πολιτική για το περιβάλλον, την πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, την πολιτική για τον τουρισμό και τέλος την πολιτική για την χωροταξία και

την πολεοδομία. Ακόμα στην πολιτική αυτή απαραίτητο είναι να ενσωματωθούν οι εντολές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο σε συνδυασμό με αυτές του Σχεδίου Ανάπτυξης Κοινωνικού Χώρου (ΣΑΚΧ), που αφορούν τα πολιτιστικά τοπία.

Η δημιουργία Εθνικής πολιτικής τοπίου αποτελεί μία ομαδική προσπάθεια και συνεργασία των απαραίτητων επιστημονικών και επαγγελματικών φορέων. Οι σημαντικότερες ομάδες φορέων, που θα παίξουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια είναι:

- Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οι σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ΑΕΙ και ΤΕΙ (Αρχαιολογίας, αρχιτεκτονικής, γεωγραφίας, γεωπονίας, δασολογίας, καλών τεχνών, περιβάλλοντος, πολεοδομίας – χωροταξίας, φωτογραφίας)
- Οι αρμόδιοι φορείς της Αυτοδιοίκησης και της Κεντρικής διοίκησης (ΥΠΠΟΑ, ΥΠΕΚΑ και άλλα αρμόδια υπουργεία)
- Οι επιστημονικές οργανώσεις που σχετίζονται με το τοπίο (Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Σύλλογος Αρχαιολόγων, Σύλλογος Αρχιτεκτόνων, Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Τοπίου, Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών καθώς και άλλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις)

Οι παραπάνω φορείς οφείλουν να λάβουν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες με στόχο τη συγκρότηση μίας ενιαίας εθνικής στρατηγικής και ενός σχεδιασμού. Στην αδιαμόρφωτη ακόμα πολιτική τοπίου της Ελλάδας τόσο οι κοινωνικές όσο και οι θεσμικές κινήσεις που θα εφαρμοστούν, θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στα πρώτα ολοκληρωμένα βήματα της πολιτικής τοπίου. Κάποια από τα πρώτα βήματα αυτής της πολιτικής θα μπορούσε να είναι τα εξής:

Δημιουργία ενός Χάρτη Τοπίου: Με το πέρασμα του χρόνου, τα τοπία που υπάρχουν γύρω μας συνεχώς αλλάζουν μορφή και διαμορφώνουν εκ νέου την επιφάνεια της γης. Συνεπώς ένας χάρτης τοπίου θα αποτελέσει «εργαλείο» που θα έχει καθοριστικό και βοηθητικό ρόλο στην μελέτη ενός τοπίου. Η Χαρτογράφηση του Ελληνικού τοπίου κρίνεται απαραίτητο κομμάτι για τη δημιουργία πολιτικής τοπίου. Ο ψηφιακός χάρτης θα περιλαμβάνει ζώνες προστασίας, αρχαιολογικούς χώρους, δασικές εκτάσεις, ΤΙΦΚ και άλλες ζώνες τοπίου. Αξίζει να σημειωθεί πως γίνεται αναφορά στον τελευταίο αναπτυξιακό νόμο για τη δημιουργία ενός ψηφιακού χάρτη για τη συγκέντρωση και την αποτύπωση όλων των γεωχωρικών δεδομένων, που στοχεύει ωστόσο στην αδειοδότηση επενδύσεων. Το Απρίλιο του 2020 δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1173/Β/2020 η ΚΥΑ με αριθμό ΥΠΕΝ/ΔΕΣΣΕΔΠ/31224/333/2020 που αναθέτει στο ΤΕΕ τη δημιουργία του ψηφιακού χάρτη. Στο ΦΕΚ περιγράφεται αναλυτικά η διαδικασία σύνταξης του, η οποία θα βασίζεται πάνω στο κτηματολόγιο.

Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου: Η ενσωμάτωση της Σύμβασης της Φλωρεντίας στο Ελληνικό Δίκαιο πρέπει να είναι ουσιαστική και όχι τυπική. Μπορεί με τον Ν.3827/2010 να ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία η Σύμβαση Τοπίου αλλά δεν

συνδύαστηκε με τις υπόλοιπες διεθνείς συμβάσεις, κάτι που έπρεπε να συμβεί. Οι συμβάσεις που πρέπει να ενσωματωθούν στην Ελληνική νομοθεσία είναι :

- Η Σύμβαση της Γρανάδας, περί αρχιτεκτονικής κληρονομιάς που κυρώθηκε με τον Ν.2039/92 στην Ελλάδα
- Η Σύμβαση περί βιοποικιλότητας που κυρώθηκε με τον Ν.2204/94 στην Ελλάδα
- Η Σύμβαση της UNESCO περί Παγκόσμιας Πολιτισμικής και Φυσικής Κληρονομιάς που κυρώθηκε με τον Ν.1126/81 στην Ελλάδα
- Η Κοινοτική Οδηγία 92/43/ΕΟΚ περί δικτύων NATURA 2000 που κυρώθηκε με την ΚΥΑ

Δημιουργία παρατηρητήριου τοπίου: Η δημιουργία ενός παρατηρητήριου τοπίου, μέσω φωτογραφικού αρχείου θα αποτελέσει έναν πολύ σημαντικό μηχανισμό καταγραφής και μελέτης του τοπίου. Ο αντίστοιχος μηχανισμός έχει εφαρμοστεί στη Γαλλία από το 1994 (Ministère de l'environnement – France), αλλά και στην Ισπανία το 2004, με το φημισμένο πλέον παρατηρητήριο τοπίου της Καταλονίας. Τόσο το ΕΣΠΑ όσο και άλλα Ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το INTEREG, θα μπορούσαν να οργανώσουν και χρηματοδοτήσουν μία τέτοια πρωτοβουλία, σε συνδυασμό πάντα με τις αρμόδιες αρχές. Σε αρκετά περιβαλλοντικά επιχειρησιακά προγράμματα του ΥΠΕΧΩΔΕ-ΥΠΕΚΑ έχει γίνει αναφορά για χρηματοδότηση δράσεων με σκοπό την προστασία και την αποκατάσταση το τοπίου, χωρίς όμως να έχουν προβεί στην υλοποίησή τους. Ένα παρατηρητήριο του σύγχρονου τοπίου λοιπόν, θα συντελούσε στην δημιουργία μίας ολοκληρωμένης εικόνας τοπίου, εντοπίζοντας τα δυνατά και αδύνατα σημεία του, ενώ παράλληλα θα ενίσχυε και τις δράσεις αξιολόγησης τοπίου. (Μπεριάτος-Παπαγεωργίου,2013)

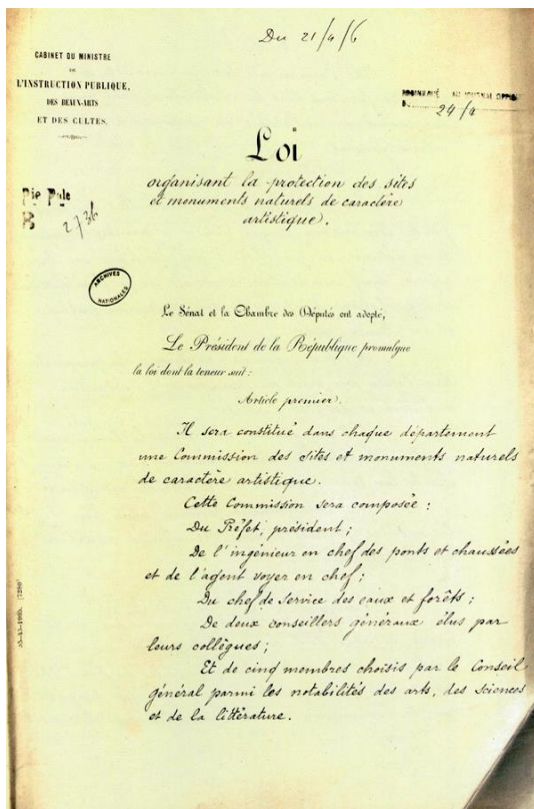
Όπως έχει αναφερθεί η Ελληνική νομοθεσία μέχρι και σήμερα δεν έχει θεσπίσει κάποιον νόμο με ειδική αναφορά στο τοπίο. Οι υπάρχουσες διατάξεις βρίσκονται διάσπαρτες σε νομοθετικά εργαλεία του εθνικού δικαίου, του συντάγματος, του Γ.Ο.Κ. καθώς και στην διεθνή νομοθεσία. Ο Νόμος 38/27/2010 αποτελεί έναν νόμο πλαίσιο για την ελληνική νομοθεσία και πρέπει να υλοποιηθούν οι διατάξεις του. Κρίνεται πολύ σημαντικό στα επόμενα ΠΧΠ ή ΕΧΠ να εντοπισθούν οι εθνικοί χώροι που εμφανίζουν έντονα αναπτυξιακά, περιβαλλοντικά, γεωγραφικά ή κοινωνικά προβλήματα και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την διαχείριση, προστασία και τον σχεδιασμό του τοπίου.

Το ΣτΕ τονίζει πως το τοπίο αποτελεί σημαντική παράμετρο του χωρικού σχεδιασμού και θα πρέπει να λαμβάνετε σε μεγαλύτερο βαθμό υπόψιν στον χωρικό σχεδιασμό, τον οποίο θεωρεί αναπόσπαστο κομμάτι για την προστασία του τοπίου. Έτσι το τοπίο τα τελευταία χρόνια σε εθνικό επίπεδο και συγκεκριμένα στην χωροταξία, στον τουρισμό, και σε άλλους τομείς έχει αναγνωριστεί ως απαραίτητο στοιχείο και ως ζήτημα υψίστης σημασίας.

Κεφάλαιο 6^ο : Το παράδειγμα της Γαλλίας

6.1 Το τοπίο στην Γαλλία

Paysage en France είναι η φράση που περιγράφει το τοπίο στα Γαλλικά, μία έννοια που ξεκίνησε να αναπτύσσεται και να μελετάται από την περίοδο του μεσοπολέμου. Πολλές είναι οι θεωρητικές έννοιες που βοηθούν στην κατανόηση του τοπίου καθώς χαρακτηρίζεται ως μία πολύπλοκη έννοια. Υπάρχουν κάποιοι Γάλλοι συγγραφείς που είχαν προσπαθήσει να το ορίσουν, ενώ οι περισσότεροι υποστηρίζαν πως δεν υπάρχει ο τέλειος ορισμός, και για αυτό επικρατούσε ο ορισμός που υπάρχει στα λεξικά: μία έκταση της χώρας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (Larousse, 2021). Η έννοια του τοπίου ήρθε κυρίως μέσω της νομοθεσίας.

Εικόνα 31: Χειρόγραφο του οργανισμού προστασίας τοπίου από τον πρώτο νόμο πολιτιστικής κληρονομιάς
Πηγή: Centre historique des archives nationales

Το 1906 στον νόμο περί πολιτιστικής κληρονομιάς χαρακτηρίστηκε ως γραφικό και αρμονικό ενώ στον νόμο για τα φυσικά μνημεία το 1930 αναφέρθηκε πως είναι μια περιοχή που δεν περιορίζεται σε κομμάτια με μικρές επιφάνειες, όπως ένας καταρράκτης, αλλά περιλαμβάνει μεγάλες περιοχές που συνδέονται αρμονικά. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως ενώ θεσπίστηκε το 1993 νόμος για την προστασία και τη διαχείριση των τοπίων, υπάρχει έλλειψη του ορισμού του τοπίου μέσα σε αυτόν (Francaise, 2021).

Το γαλλικό δίκαιο βάση του περιβαλλοντικού κώδικα άρθρο L.350, μελέτησε και όρισε το πολιτιστικό τοπίο ως: μία ενότητα με ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά στην οποία εντοπίζονται βιομηχανικές, δασικές και γεωργικές παραδόσεις. Ο τελικός ορισμός για τα πολιτιστικά τοπία ήρθε το 2005 από την UNESCO και την Σύμβαση Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς όπου ως πολιτιστικά τοπία ορίζει: τα πολιτιστικά αγαθά που συνδυάζουν τα έργα του ανθρώπου και της φύσης. Σε αυτά απεικονίζεται η εξέλιξη της κοινωνίας

με την πάροδο του χρόνου, υπό την επίδραση κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δυνάμεων (UNESCO).

Μία άλλη προσέγγιση του Γαλλικού τοπίου είναι αυτή που οι μελετητές το προσέγγισαν ως περιβάλλον που κατοικεί ο άνθρωπος. Εκεί υπήρξαν δύο ορισμοί με τον πρώτο να το ορίζει ως ένα σύνολο που αναδεικνύει τις τομεακές πολιτικές (τουρισμός, πολεοδομία κ.λπ.) που εντοπίζονται στην εκάστοτε περιοχή. Ο δεύτερος ορισμός έρχεται και τονίζει πως το τοπίο προσαρμόζεται σε έναν χώρο που υπάρχει ο άνθρωπος και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου (Guttinger, 2007).

Ο τελευταίος ορισμός για το τοπίο ταυτίζεται με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου όπου το ορίζει ως «μία περιοχή όπως γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο και προκύπτει μέσω της αλληλεπίδρασης φυσικών ή/και ανθρώπινων παραγόντων». Επιπλέον στην Σύμβαση της Φλωρεντίας εντοπίζεται ένας Γαλλικός νόμος που ορίζει το τοπίο ως ένα «αστικό ή φυσικό σύνολο, που περιλαμβάνει το περιβάλλον διαβίωσης των ανθρώπων όπως αυτοί το αντιλαμβάνονται» (Guttinger, 2007).

Εικόνα 32: Η ποικιλομορφία του Γαλλικού τοπίου

Πηγή: <http://lesjourneessonttropcourtes.com>, Ίδια Επεξεργασία

Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Γαλλικού τοπίου είναι η ποικιλομορφία του. Έχει ένα εντυπωσιακό ανάγλυφο με κύριο στοιχείο τα γαλλικά βουνά και συγκεκριμένα τις

Άλπεις, που αποτελούν το σημαντικότερο αξιοθέατο, με ψηλότερο σημείο το Mont Black ύψους 4808 μέτρα. Ακόμα υπάρχουν μεγάλες πεδιάδες από τα βόρεια προς τα νοτιοδυτικά που καλύπτουν ένα μεγάλο κομμάτι της Γαλλίας Τα 3.427 μέτρα ακτογραμμών που εντοπίζονται στη χώρα καθιστούν τις ακτές εντυπωσιακές και ιδιαίτερα ελκυστικές προς τους επισκέπτες. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό της ποικιλομορφίας του Γαλλικού τοπίου είναι το έντονα αστικά τοπία, που αναβαθμίζουν συνολικά την ποιότητα του χώρου (Ambassade De France, 2021).

6.2 Η Γαλλική νομοθεσία για το τοπίο

Πίνακας 6: Η Γαλλική νομοθεσία για το τοπίο
Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Νόμος	Περιεχόμενο
<u>1906</u> Περί προστασίας μνημείων και φυσικών χώρων	Η αναφορά στο τοπίο μελετά την πατριωτική του διάσταση: «ο πατριωτισμός αποτελεί ένα έμφυτο συναίσθημα που χαράσσεται στη μνήμη, προκαλώντας αναμνήσεις οι οποίες συνδέονται με το τοπίο». Ο νόμος βασίζεται ιδιαίτερα στη φυσική κληρονομιά.
<u>1913</u> Περί προστασίας Ιστορικών μνημείων	Ο νόμος προστατεύει τα κτήρια που έχουν ιστορική ή καλλιτεχνική αξία και κρίνεται απαραίτητη η διατήρησή τους.
<u>1930</u> Περί προστασίας φυσικών μνημείων και τοποθεσιών με αξιόλογο ιστορικό, καλλιτεχνικό, επιστημονικό ή/και γραφικό χαρακτήρα	Εστιάζει στην αναδιοργάνωση της προστασίας των φυσικών μνημείων και τοποθεσιών με ιδιαίτερο χαρακτήρα, δημιουργώντας τους καταχωρημένους φυσικούς χώρους και τους ταξινομημένους φυσικούς χώρους.
<u>1941</u> Περί ενοποίησης γης	Εγκαινιάζει τις πρώτες προσπάθειες για ενοποίηση γης, μέσω εθελοντικών ανταλλαγών. Με την προσθήκη ενδιάμεσων διαταγμάτων (1954, 1975) το 1975 εγκρίθηκε ο νόμος που υποχρέωνε τους πολίτες να κάνουν μελέτη επιπτώσεων πριν προβούν στην ενοποίηση.
<u>1960 - n° 60-708</u> Περί δημιουργίας εθνικών πάρκων	Η ίδρυση και η δημιουργία εθνικών πάρκων είχε σαν στόχο την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και των ευρύτερων ευάλωτων φυσικών χώρων. Ο νόμος αυτός συμπληρώνεται με το διάταγμα του 1961 και τον νόμο του 1995.

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>1962 - n° 62-903</u> Ο Νόμος του Malraux</p>	<p>Ο Malraux Law θέσπισε προστατευμένες ζώνες με ιστορικό ή αισθητικό χαρακτήρα με σκοπό την προστασία, την συντήρηση ή την ενίσχυση τους.</p>
<p><u>1967 - n° 67-158</u> Περί δημιουργίας Περιφερειακών Φυσικών Πάρκων(PNR)</p>	<p>Η δημιουργία περιφερειακών φυσικών πάρκων είχε σαν σκοπό την σύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος, ώστε να προωθηθούν κατάλληλα επιστημονικές, τουριστικές και πολιτιστικές δραστηριότητες.</p>
<p><u>1967 - n° 67-1253</u> Περί οργάνωσης της γης</p>	<p>Ο νόμος οργάνωσης γης θέσπισε σχέδια χρήσεων γης και σχέδια πολεοδομίας με στόχο τον περιορισμό της αστικοποίησης και την εξέλιξη των αστικών τοπίων.</p>
<p><u>1973</u> Περί προστασίας χώρων πράσινων</p>	<p>Σε αυτή την εγκύκλιο ορίζεται η έννοια των χώρων πρασίνου, και προτείνει σχέδια προστασίας των αστικών και περιαστικών χώρων πρασίνου. Υπογραμμίζει πως ο πράσινος χώρος αντιπροσωπεύει μία δομή με κοινά συμφέροντα και οφείλει να υπόκεινται σε συγκεκριμένους κανόνες.</p>
<p><u>1975 - n° 75-602</u> Περί λιμνών και παράκτιων περιοχών</p>	<p>Το Conservatoire du littoral είναι ένα ίδρυμα που ίδρυσε τον νόμο για να προστατέψει τις λίμνες ή τις πόλεις που έχουν πάνω από 1000 εκτάρια νερό. Σκοπός είναι η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, η προστασία των παράκτιων περιοχών και των φυσικών τοπίων.</p>
<p><u>1976 - n° 76-629</u> Περί προστασίας της φύσης</p>	<p>Στο άρθρο 1 τονίζει πως η προστασία των τοπίων και των φυσικών χώρων αποτελεί ζήτημα ευρέος ενδιαφέροντος και καθορίζει το νομικό πλαίσιο των φυσικών καταφυγίων.</p>
<p><u>1985 - n° 79-1150</u> Περί ενίσχυσης ευαίσθητων περιοχών</p>	<p>Ο νόμος αυτός βασίζεται στο άρθρο 19 του κανονισμού του ΕΟ που ενισχύει τις ευαίσθητες περιοχές, τις περιοχές δηλαδή που χρήζουν προστασίας περιβάλλοντος, φυσικών πόρων καθώς και τη διατήρηση του τοπίου.</p>
<p><u>1985 - n° 85-30</u> <u>και</u> <u>1986 - n° 86-2</u> Περί ορεινών και ακτών</p>	<p>Αποτελούν δύο νόμους της χωροταξίας και της πολεοδομίας με δεσμευτικές διατάξεις για όλη την επικράτεια, που αφορούν τους ορεινούς όγκους και τις ακτογραμμές. Ιδρύουν τα αστικά σχέδια αστική ανάπτυξης(SDAU)</p>
<p><u>1992 – 92/433/ΕΟΚ</u> Natura 2000</p>	<p>Αποτελεί την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας περί Natura 2000. Σχετίζεται κυρίως με την διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας κάθε περιοχής. Ίδρυσε τις Περιοχές Ειδικής Διατήρησης και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας Natura 2000. Αναθεωρήθηκε το 2007 στη Γαλλία.</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>1993 - n° 93-24</u> Περί τοπίο</p>	<p>Αποτελεί τον πρώτο επίσημο νόμο αφιερωμένο στην προστασία, διαχείριση και ανάδειξη των τοπίων. Ο νόμος αυτός περιλαμβάνει τρία βασικά στοιχεία.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Συμπληρώνει τον πολεοδομικό κώδικα προσθέτοντας μελέτη περιβάλλοντος και οπτικών επιπτώσεων στις οικοδομικές άδειες, ▪ Τροποποιεί διατάξεις σχετικά με αναπτυξιακά έργα που αποσκοπεί κυρίως στην διατήρηση ποιότητα τοπίου ▪ Τέλος αναφέρει συγκεκριμένους μηχανισμούς προστασίας, εμπλουτίζοντας τους χάρτες των περιφερειακών φυσικών πάρκων και ορίζει τις Ζώνες Προστασίας Αρχιτεκτονικής, Αστικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ZPPAUP) <p>Μέσω του νόμου επιτυγχάνεται η απογραφή της τοπικής κληρονομιάς δημιουργώντας κριτήρια αξιολόγησης προστατευμένων περιοχών, αλλά και η πολιτική διατήρησης και βελτίωσης τοπίων. Τέλος προτείνει τη δημιουργία συμβάσεων τοπίου, και επισημαίνει την ανάγκη ένταξης στο σχεδιασμό του αγροτικού και του αστικού χώρου.</p>
<p><u>1995 - n° 95-101</u> Νόμος Barnier</p>	<p>Ο νόμος Barnier αφορά την ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος και ορίζει τις γενικές αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου.</p>
<p><u>1995 - n° 95-115</u> Νόμος Pasqua</p>	<p>Αφορά τον σχεδιασμό ανάπτυξη της χώρας. Οργάνωσε μία κοινή πολιτική προγραμματισμού και ανάπτυξης θέτοντας νέες κατευθύνσεις σε θέματα περιφερειακού σχεδιασμού, με στόχο την προστασία και την ανάπτυξη.</p>
<p><u>1999 - n° 99-553</u> Νόμος Voynet</p>	<p>Ο νόμος Voynet τροποποιεί τον νόμο Pasqua ενσωματώνοντας την συμμετοχή των πολιτών στην διαδικασία προγραμματισμού, θεσπίζοντας νέα περιφερειακά σχέδια που αφορούν την εδαφική πολιτική της χώρας, και εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης.</p>
<p><u>2000 - n° 2000-1208</u> Περί Αστικής Αλληλεγγύης και Ανανέωσης</p>	<p>Ο νόμος ενσωματώνει τις έννοιες της αλληλεγγύης και της αειφόρου ανάπτυξης και εστιάζει κυρίως στο πολεοδομικό επίπεδο προτείνοντας τα Σχέδια Εδαφικής Συνοχής και τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια.</p>
<p><u>2006 - n° 2006-436</u> Περί Εθνικών Πάρκων, Θαλάσσιων Φυσικών Πάρκων και Περιφερειακών Πάρκων</p>	<p>Μεταρρυθμίζει το νόμο του 1960 ενισχύοντας και τροποποιώντας το καθεστώς. Ιδρύει ειδικά μέτρα προστασίας για τις θαλάσσιες περιοχές, τροποποιεί τη νομοθεσία για τα περιφερειακά φυσικά πάρκα και δημιουργεί το δημόσιο ίδρυμα «Εθνικά Πάρκα της Γαλλίας»</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
<p><u>2014 - n° 2014-336</u> Περί Αποκατάστασης της Βιοποικιλότητας της Φύσης και των Τοπίων</p>	<p>Αυτός ο νόμος αποτελεί έναν συνδυασμό του νόμου του 1976 για την βιοποικιλότητα και του νόμου για το τοπίο το 1993, τους οποίους εκσυγχρονίζει και εντάσσει το τοπίο στην πολεοδομική νομοθεσία.</p>
<p><u>2016 - n° 2016-1087</u> Περί αποκατάστασης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των τοπίων</p>	<p>Ο συγκεκριμένος νόμος καθιέρωσε στη γαλλική νομοθεσία ένα καινούργιο δυναμικό όραμα για τη βιοποικιλότητα. Στοχεύει κυρίως στη διαφύλαξη της φυσική κληρονομιάς, ορίζει στόχους ποιότητας τοπίου και αναγνωρίζει του άτλαντες τοπίου.</p>

6.3 Η πολιτική τοπίου στη Γαλλία

Το τοπίο αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της ποιότητας ζωής των κατοίκων στην πόλη, στα περίχωρα της, στην ύπαιθρο, σε υποβαθμισμένες περιοχές κ.α. Μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου προωθείται η διατήρηση της ποιότητας του τοπίου αλλά και ο οργανωμένος σχεδιασμός του. Οι τρεις άξονες της πολιτικής τοπίου στη Γαλλία αφορούν (Politique des Paysages, 2021):

1. Την ανάπτυξη γνώσεων για τα τοπία
2. Τη δημιουργία στόχων ποιότητας τοπίου
3. Τη δημιουργία και προώθηση μίας ενιαία κουλτούρας τοπίου

1) Ανάπτυξη γνώσεων για το τοπίο

Η διατήρηση της ποιότητας και της ποικιλομορφίας των τοπίων προϋποθέτει την ανάπτυξη κατάλληλων γνώσεων επί του τοπίου σε όλη την Γαλλική επικράτεια που θα αφορά όλους τους τύπους τοπίου. Τα κύρια εργαλεία που εστιάζουν σε αυτό το σκοπό είναι δύο: οι Άτλαντες τοπίου και τα φωτογραφικά παρατηρητήρια τοπίου (Politique des Paysages, 2021) :

- **Άτλαντες τοπίου (*Atlas de paysages*)**

Το 2006 στη Γαλλία τέθηκε σε ισχύ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση τοπίου, η οποία υποχρέωνε τη χώρα να προσδιορίσει και να περιγράψει όλα τα υπάρχοντα τοπία της χώρας. Η Γαλλία ωστόσο είναι μία χώρα γνωστή για τους πρωτοποριακούς της μηχανισμούς, ειδικά στον τομέα της προστασίας, η οποία είχε ήδη από το 1990 είχε ξεκινήσει αυτή τη διαδικασία μέσω της μεθόδου

Εικόνα 33: Άτλαντες τοπίου της Γαλλίας που δημοσιεύθηκαν το 2017
Πηγή: www.aurbse.org

: Άτλαντες τοπίου – αναγνώριση και περιγραφή τοπίων. Τα τελευταία 20 χρόνια έχει γίνει αντιληπτό πως οι άτλαντες τοπίου είναι κάτι περισσότερο από ένα απλό εργαλείο που δημιουργεί – οργανώνει τις γνώσεις γύρω από το τοπίο. Συνιστούν απαραίτητη προϋπόθεση για τη θέσπιση στόχων τοπίου που μας καθοδηγεί στην ορθή λήψη ολοκληρωμένων αποφάσεων, σχετικά με την περιφερειακή ανάπτυξη (Atlas de paysages, 2015).

Αποτελούν μία πρωτοποριακή μέθοδο που αναπτύχθηκε από το Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS), δημοσιεύθηκε το 1994 για πρώτη φορά ενώ κύριοι φορείς αυτή της

μεθόδου αποτελούν οι περιφερειακές αρχές καθώς και πολλές κρατικές υπηρεσίες. Ο ορισμός του τοπίου ως « κομμάτι μίας περιοχής, όπως γίνεται αντιληπτό από τον άνθρωπο, όπου ο χαρακτήρας του δημιουργείται μέσω της δράσης και της αλληλεπίδρασης ανθρώπινων ή/και φυσικών παραγόντων», οδηγεί στην κατανόηση των διαδικασιών και των πιέσεων που τροποποιούν τα τοπία καθώς και στην παρακολούθηση των μετασχηματισμών τους.

Οι Άτλαντες τοπίου εντοπίζουν και αναλύουν τα μοναδικά χαρακτηριστικά του κάθε τοπίου που υπάρχει σε μία περιοχή με τρεις μεθόδους: ταυτοποίηση, χαρακτηρισμό και τήρηση των κατάλληλων προϋποθέσεων για κάθε περίπτωση. Σκοπός τους είναι να καλύψουν κάθε τμήμα της επικράτειας, ακόμα και σε περιφερειακό επίπεδο. Πλέον στη Γαλλική επικράτεια υπάρχουν 65 Άτλαντες τοπίου που καλύπτου σχεδόν το 90% της χώρας. Για κριθεί πετυχημένη η διαδικασία παρακολούθησης των παραπάνω μηχανισμών κρίνεται απαραίτητο οι άτλαντες τοπίου να αναθεωρούνται περίπου κάθε 10 χρόνια (Politique des Paysages, 2021):

- **Φωτογραφικά Παρατηρητήρια Τοπίου** (*Observatoire photographique national du paysage*)

Εθνικό Φωτογραφικό Παρατηρητήριο Τοπίου
 (*Observatoire Photographique National du Paysage*)

Το 1991 το υπουργείο ίδρυσε το Εθνικό Φωτογραφικό Παρατηρητήριο Τοπίου (OPNP), έχοντας σαν στόχο τη δημιουργία μίας συλλογής φωτογραφικών σειρών που θα αναλύει τους μηχανισμούς και τους παράγοντες που μετασχηματίζουν το τοπίο κάθε χώρας. Ακόμα θα

μελετούσε τον ρόλο των διαφόρων παραγόντων και θα το συσχέτιζε με αιτίες που οδήγησαν στον μετασχηματισμό του τοπίου. Έτσι θα αναλύονταν ευνοϊκά η εξέλιξη του κάθε τοπίου.

Εικόνα 34: Το φωτογραφικό δρομολόγιο μίας περιοχής μεταξύ 1910 με 1990, όπως καταγράφηκε μέσω του Εθνικού Φωτογραφικού Παρατηρητήριου Τοπίου
Πηγή: <https://objectif-paysages.gouv.fr>

Πλέον το παρατηρητήριο αποτελείται από 20 άξονες / περιοχές μελέτης, όπου ο καθένας έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στις εκστρατείες προστασίας τοπίου (Politique des Paysages, 2021).

Τοπικά Φωτογραφικά Παρατηρητήρια Τοπίου

(Observatoire Photographique Locaux du Paysage)

Ωστόσο, πολλές είναι οι περιοχές της Γαλλίας που ακολούθησαν τη συγκεκριμένη μεθοδολογία και ξεκίνησαν να δημιουργούν αυτόνομα, χωρίς την κρατική ενίσχυση τα δικά τους τοπικά φωτογραφικά παρατηρητήρια τοπίου (OPP). Λίγα χρόνια αργότερα το Υπουργείο αποφάσισε να συνοψίσει όλες αυτές τις ‘μελέτες’, μέσω απογραφής, και να δημιουργήσει μία τοπική έκθεση που θα περιλαμβάνει: Απογραφή και τυπολογία των τοπίων. Στόχος αυτής της έκθεσης είναι η προώθηση των ανταλλαγών ιδεών μεταξύ των παρατηρητήριων για να δημιουργηθεί μία ενιαία δυναμική προστασίας τοπίων για όλες τις περιοχές (Politique des Paysages, 2021).

2) Στόχοι ποιότητας τοπίου (*Objectifs de qualité paysagère*)

Έχοντας θέσει ως στόχο την ορθή εφαρμογή και παρακολούθηση των πολιτικών τοπίων, η Γαλλία αποφάσισε να εντάξει τους «Στόχους ποιότητας τοπίου» στην Εθνική της νομοθεσία. Οι στόχοι ποιότητας τοπίου προϋπάρχουν ήδη στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία, και συγκεκριμένα στη Συνθήκη της Φλωρεντίας η οποία τους ορίζει ως « τη διαμόρφωση ενός ορισμένου τοπίου από τις αρμόδιες αρχές, που θα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του κοινού για τα χαρακτηριστικά και την προστασία των τοπίων και του περιβάλλοντός τους» (Politique des Paysages, 2021).

Έχοντας υιοθετήσει και διαμορφώσει τους στόχους ποιότητας των τοπίων, γίνεται εμφανές ότι έχει κατανοηθεί ο τρόπος εξέλιξης του τοπίου στην πάροδο του χρόνου καθώς και η δημιουργία προβληματισμών για την εξέλιξη του. Οι στόχοι του τοπίου αφορούν τόσο στρατηγικούς όσο και χωρικούς προσανατολισμούς που ορίζονται από τις δημόσιες αρχές για την προστασία, διαχείριση και ανάπτυξης των τοπίων. Διατυπώνονται ολοκληρωμένοι ύστερα από εκτεταμένες διαβουλεύσεις και στοχεύουν στην εμφάνιση ενός τοπίου κοινής περιοχής και στον ορθό ορισμό και παρακολούθηση των έργων αυτής της περιοχής (Politique des Paysages, 2021).

Πολλοί είναι αυτοί που χαρακτηρίζουν το τοπίο ως τον καθρέφτη της κοινωνίας, κάτι που γίνεται εύκολα αντιληπτό με τη διαμόρφωση των στόχων ποιότητας τοπίου καθώς μέσω αυτών η κοινωνία παρέχει τα μέσα για την ανοικοδόμηση, προστασία και ανάδειξη ενός τοπίου. Μέσω αυτού του τοπίου λοιπόν, κάθε μεμονωμένο άτομο αλλά και η κοινωνία σαν σύνολο δύναται να εντοπίσει τα δικά της στοιχεία (Politique des Paysages, 2021).

Για τη διαμόρφωση των στόχων ποιότητας τοπίου που θα απευθύνονται σε όλη τη Γαλλική επικράτεια, το υπουργείο δημιούργησε τρία βασικά εργαλεία/έγγραφα που θα λαμβάνονται υπόψη και θα έχουν καθοριστικό ρόλο (Politique des Paysages, 2021):

- Το Σχέδιο Εδαφικής Συνοχής (*Le Schéma de cohérence territoriale, ScoT*)
- Τα Σχέδια Τοπίου (*Le plan de paysage*)
- Τους Περιφερειακούς Χάρτες Φυσικών Πάρκων (*La charte de parc naturel régionale, PNR*)

Το σύστημα εδαφικής συνοχής σε συνδυασμό με τους περιφερειακούς χάρτες φυσικών πάρκων αποτελούν το στρατηγικό σχέδιο μίας επικράτειας. Τα σχέδια τοπίου ενισχύουν τον καθορισμό των στόχων κυρίως στις περιοχές που δεν υπάρχει ScoT ή PNR, προσδιορίζοντας συγκεκριμένες δράσεις που χρειάζεται να υλοποιηθούν για να επιτευχθούν οι στόχοι. Συνεπώς αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της διαμόρφωσης στόχων ποιότητας τοπίου (Politique des Paysages, 2021).

3) Ενιαία κουλτούρα τοπίου (Culture unifiée du paysage)

Έχοντας λοιπόν εστιάσει με τα παραπάνω εργαλεία σε συγκεκριμένες δράσεις, επόμενος στόχος είναι η δημιουργία μία ενιαίας κουλτούρας τοπίου που θα υφίσταται σε όλη την επικράτεια. Σκοπός της είναι να προωθήσει έναν «πολιτισμό τοπίου», που θα προστατεύει και θα αναδεικνύει τα τοπία, καθώς και θα εντάσσει τον πολίτη μέσα στον σχεδιασμό και την προστασία του. Μερικά από τα εργαλεία του κράτους για να δημιουργήσει την ενιαία κουλτούρα τοπίου είναι:

- **Λέσχη Σχεδιασμού Τοπίου (Landscape Plans Club/Club Plans de Paysage)**

Το Landscape Plans Club ιδρύθηκε το 2013 για να υποστηρίξει την ανάπτυξη του σχεδιασμού του τοπίου στο περιφερειακό επίπεδο και να το συνδέσει με το εθνικό. Δικτύωσε τις απομονωμένες περιοχές, εισήγαγε το νόμο n° 2014 – 366 (24 Μαρτίου 2014) για τον ανανεωμένο πολεοδομικό σχεδιασμό, υλοποίησε τους στόχους ποιότητας τοπίου και προώθησε την τοπική προσέγγιση σε όλο την επικράτεια (Politique des Paysages, 2021).

Εικόνα 35: Αφίσα του Εθνικού Βραβείου Τοπίου το 2018

Πηγή: www.patrimoine-environnement.fr

▪ **Εθνικό Βραβείο Τοπίου (Grand Prix national du paysage)**

Η απονομή του Εθνικού βραβείου τοπίου γίνεται κάθε δύο χρόνια από το Υπουργείο Οικολογικής και Συμμετοχικής Μετάβασης. Μέσω αυτού προωθείται μία καινοτόμος προσέγγιση του τοπίου σε διαφορετικές περιοχές και παρέχεται τροφή για νέες ιδέες γύρω από το τοπίο. Οι υποψηφιότητες και τα αποτελέσματα των βραβείων αντικατοπτρίζουν τη σημαντική πρόοδο στον τρόπο προσέγγισης του περιφερειακού

σχεδιασμού λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε τοπίου (Politique des Paysages, 2021).

▪ **Κολλέγια τοπίου (Ecole supérieures de paysage en France)**

Η παροχή των κατάλληλων γνώσεων και εκπαίδευσης γύρω από τα τοπία (διαχείριση, προστασία και ανάδειξη) αποτελεί βασικό πυλώνα της ενιαία εφαρμογής πολιτικής τοπίου. Το υπουργείο περιβάλλοντος αλλά και τα αρμόδια υπουργεία εκπαίδευσης έχουν υιοθετήσει τα κολλέγια τοπίου που εστιάζουν στην αρχιτεκτονική τοπίων αλλά και στην αναγνώριση των χαρακτηριστικών τους. Έτσι όλα τα κολέγια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κάθε χρόνο εντάσσονται σε διάφορες εκδηλώσεις-προγράμματα γύρω από το τοπίο. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν τα εξής (Politique des Paysages, 2021):

- *Εργαστήρια τοπίου* όπου μία εβδομάδα το χρόνο συγκεντρώνονται μαθητές από όλα τα κολέγια και παρουσιάζουν μία προσέγγιση που έχουν δουλέψει πάνω σε μία συγκεκριμένη περιοχή.
- *Ημέρες τοπίου*. Υπάρχει μία ημέρα κάθε έτους, κατά την οποία συγκεντρώνονται οι αρμόδιοι από το υπουργείο, οι διευθυντές, οι εκπρόσωποι των ομάδων μελέτης αλλά και των μαθητών που είναι υπεύθυνοι για θέματα τοπίου, όλης της χώρας. Στη συνάντηση αυτή μελετούν και αναλύουν κοινά ζητήματα για το τοπίο και προτείνονται βελτιωμένοι τρόποι έναντι της εκπαίδευσης τοπίου.

- *Διδακτορικό τοπίου*, στο οποίο δύο φορές το χρόνο συγκεντρώνονται οι ερευνητές ζητημάτων τοπίου και πραγματοποιείται ανταλλαγή ιδεών αλλά και διδακτορικών φοιτητών.
- Το περιοδικό *Project de paysage*, όπου εκδίδεται κάθε εξάμηνο από τις γαλλικές σχολές τοπίου και παρουσιάζει τα ερευνητικά εργαστήρια και τα αποτελέσματα τους γύρω από τον τομέα του τοπίου.
- Η *ομάδα μελέτης τοπίου*, η οποία συγκεντρώνει τα ερευνητικά εργαστήρια που γίνονται στα κολλέγια ολόκληρης της επικράτειας και προσεγγίζει εταίρους που ενδιαφέρονται για ερευνητικά ζητήματα του τοπίου.

Αξίζει να αναφερθεί, πως από το 2015 τα πανεπιστήμια των Versailles – Marseille, Bordeaux, Blois και Lille παρέχουν στους σπουδαστές τους συγκεκριμένη εξειδίκευση γύρω από τα ζητήματα τοπίου, με το κρατικό μεταπτυχιακό τοπίου (Diplôme d'Etat de Paysagiste).

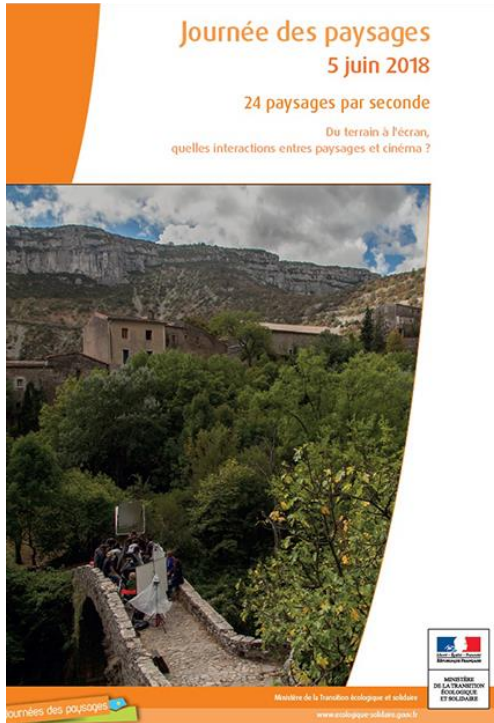
- **Ρυθμιστής – Σχεδιαστής τοπίου (Paysagiste concepteur)**

Το άρθρο 174 του νόμου 1087 (n° 2016-1087) που εκδόθηκε στις 8 Αυγούστου του 2016, που σχετίζεται με την αποκατάσταση της βιοποικιλότητας της φύσης και του τοπίου δημιουργεί τον ρυθμιστή τοπίου. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι: «Τα άτομα που κατέχουν το δίπλωμα τοπίου, που έχει εκδοθεί από τα εγκεκριμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα, επιτρέπονται να χρησιμοποιούν τον τίτλο ‘σχεδιαστής τοπίου’ στο πλαίσιο του επιστημονικού και τεχνικού σχεδιασμού τοπίου».

Στόχος του παραπάνω τίτλου είναι η ταυτοποίηση των σχεδιαστών τοπίου και ο διαχωρισμός τους με τους επαγγελματίες σχεδιασμού, ώστε να καλύπτουν ένα υψηλό και ευρέως αναγνωρισμένο επίπεδο ικανοτήτων, προσόντων και γνώσεων. Με τη δημιουργία ενός επαγγελματικού τίτλου κάθε άτομο που τον χρησιμοποιεί, υποχρεούται να έχει λάβει την απαραίτητη άδεια από το υπουργείο. Πρόκειται όμως για τη ρύθμιση ενός επαγγελματικού τίτλου, χωρίς περιορισμό στη δραστηριότητα του τοπίου η οποία παραμένει ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς (Politique des Paysages, 2021).

- **Ημέρες τοπίου (Journées des paysages)**

Το υπουργείο που είναι αρμόδιο για το περιβάλλον διοργανώνει τις ημέρες τοπίου, έχοντας στόχο την ανταλλαγή εργαλείων και μεθόδων πολιτικών τοπίου αλλά και τον έλεγχο της θέσης του τοπίου στις δημόσιες πολιτικές. Πολλοί είναι οι εταίροι που συμμετέχουν σε αυτές τις

Εικόνα 36: Ημέρα τοπίου 4 Ιουλίου 2019
 Πηγή: <https://objectif-paysages.gouv.fr>

ημερίδες (άλλα υπουργεία, ερευνητικά προγράμματα, δημόσια ιδρύματα, κοινότητες κ.α.) με σκοπό την προώθηση του τοπίου και την εύρεση καινούργιων φορέων και δικτύων. Η πρώτη φορά που διοργανώθηκαν ήταν το 2014, ενώ έχει τύχει να υλοποιηθούν μέχρι και τέσσερις(4) φορές ανά έτος(το 2015) (Politique des Paysages, 2021).

- **Ευαισθητοποίηση των πολιτών για το τοπίο (Sensibilisation du public aux sites et paysages)**

Εκτός από την δημόσια παρέμβαση του κράτους και των τοπικών ενοτήτων, το τοπίο δύναται να επηρεαστεί από οποιαδήποτε δράση ακόμα και ατομική ή ιδιωτική. Το γεγονός αυτό δηλώνει μία ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα τοπίου αλλά και μία πολιτική εκλαΐκευσης του απέναντι σε αυτό. Έχουν δημιουργηθεί δύο στρατηγικές προς αυτή την κατεύθυνση που απαρτίζονται από το προσωπικό τους

κοινό και ταυτότητα, ενώ στόχος του είναι η διατήρηση μίας ενιαίας κουλτούρας τοπίου στις εν λόγω περιοχές (Politique des Paysages, 2021).

- **Ανοιξιάτικα τοπία (Le Printemps des paysages)**

Το γραφείο τοπίου (Bureau des Paysages) σε συνεργασία με το κέντρο ‘Άνοιξη των ποιητών’ (Printemps des Poètes) έχει σαν στόχο να αναδείξει με έναν ιδιαίτερο τρόπο την ευαίσθητη πλευρά του τοπίου, η οποία το ξεχωρίζει και το καθιστά ιδιαίτερο σε σύγκριση με άλλες μορφές του. Οι δύο βασικές αρχές αυτής της συνεργασία είναι (Politique des Paysages, 2021):

1. Να αποδειχθεί πως όλα τα τοπία είναι ικανά να αποτελέσουν αντικείμενο ευαίσθητης εκτίμησης. Μέσω της καλλιτεχνικής επίδρασης στο τοπίο είναι πιθανό να προκληθεί αλλαγή στην εικόνα αλλά και τη νοοτροπία που υφίσταται στην ανάλογη περιοχή για το τοπίο.

2. Να αποδειχθεί πως κάθε τοπίο είναι ένας συγκεκριμένος πόρος, που μπορεί να εξηγηθεί μέσω των αντανακλάσεων των κοινωνικών μας επιλογών. τόσο του παρελθόντος όσο και του παρόντος. Συνεπώς μπορεί να θεωρηθεί ως ο μοχλός μέσω του οποίου θα ξεκινήσει μία σειρά μεταβάσεων, προσαρμοσμένες στις δυνατότητες κάθε περιοχής.

- **Ο Γύρος της Γαλλίας (Tour de France)**

Ο Ποδηλατικός Γύρος της Γαλλίας αποτελεί την πιο γνωστή διεθνή αθλητική διοργάνωση ποδηλασίας ενώ παράλληλα η ανακάλυψη των τοπίων της χώρας συνιστά αναπόσπαστο κομμάτι της περιήγησης. Μελέτη της France Televisions δείχνει πως οι περισσότεροι τηλεθεατές παρακολουθούν τόσο για τον αγώνα όσο και για τα τοπία (Politique des Paysages, 2021).

Η συνεργασία προέκυψε στο πλαίσιο των ημερών τοπίων(19 Σεπτεμβρίου 2017) μεταξύ του Υπουργείου Οικολογικής Μετάβασης με τον όμιλο ASO (Amaury Sports Organisation) . Μέσω αυτής της διαδρομής παρουσιάζονται αναβαθμισμένες τοποθεσίες φυσικών, αστικών ή γεωγραφικών περιοχών που τονίζουν την ομορφιά του γαλλικού εδάφους (Politique des Paysages, 2021).

Εικόνα 37: Ο Γόρος της Γαλλίας 2020
Πηγή: <https://objectif-paysages.fr>

- Πολιτική 1% Τοπίο και Ανάπτυξη (*Le 1% paysage et développement*)

Η Πολιτική 1% τοπίο και ανάπτυξη εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1989 σε δύο μεγάλους αυτοκινητόδρομους και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε άλλες υποδομές με παρόμοια χαρακτηριστικά. Σκοπός της συγκεκριμένης πολιτικής είναι η αναβάθμιση των τοπίων μέσω της τουριστικής και οικονομικής ανάπτυξης έχοντας σαν γνώμονα την βελτίωση του περιβάλλοντος (Politique des Paysages, 2021).

Αποτελεί κομμάτι του προγράμματος «αειφόρος ανάπτυξη 2015-2020» που προωθεί την βιώσιμη ανάπτυξη περιοχών μέσω της ενίσχυσης των τοπίων. Στόχος του προγράμματος είναι μέσω των περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των περιοχών μελέτης να αναδειχθούν οι προκλήσεις του περιβάλλοντος και να προωθηθεί η εξέλιξη των τοπίων, μέσω

των φυσικών, πολιτιστικών, αισθητικών και συναισθηματικών αξιών τους. Η πολιτική αυτή δεν εστιάζει μόνο στα αξιοσημείωτα τοπία αλλά σε όλα τα τοπία μιας περιοχής που θέλουν να επαναπροσδιοριστούν (Politique des Paysages, 2021).

Συμπερασματικά στη Γαλλία η εφαρμογή των πολιτικών τοπίων της ήταν σταδιακή και χρειάστηκε περισσότερο από έναν αιώνα. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα εμφανίστηκε η ανάγκη για την προστασία της φυσική κληρονομιάς, ενώ λίγα χρόνια αργότερα δημιουργήθηκαν τα πρώτα εθνικά πάρκα. Σημαντικό κομμάτι αποτέλεσε η επικύρωση της Σύμβασης της Φλωρεντίας το 2006 όπου διαμόρφωσε κατευθυντήριες αρχές και στρατηγικές για την προστασία, τη διαχείριση και τον σχεδιασμό του τοπίου.

Ο βασικός στόχος της πολιτικής τοπίου της Γαλλίας είναι η διατήρηση της ποικιλομορφίας των τοπίων, την οποία πετυχαίνει κυρίως μέσω της ανάπτυξης γνώσεων γύρω από αυτά. Αποτελεί μία χώρα που λαμβάνει υπόψη το τοπίο σε όλες τις τομεακές της πολιτικές: χωροταξικός σχεδιασμός, πολεοδομικός σχεδιασμός, ενέργεια, μεταφορές, περιβάλλον κ.α. Βασικό εργαλείο της πολιτικής αποτελούν οι άτλαντες τοπίου οι οποίοι συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου τοπίου, στη διατήρηση υψηλής ποιότητας αλλά και στην προώθηση του τοπίου.

Κεφάλαιο 7^ο : Το παράδειγμα της Σουηδίας

7.1 Το τοπίο στη Σουηδία

Πολλές είναι οι έννοιες του σουηδικού όρου Landskap που εκφράζει την έννοια του τοπίου στα Σουηδικά. Οι επικρατέστερες είναι τρεις:

- Η έννοια του τοπίου με την ευρύτερη έννοια, που ενσαρκώνει μέσα της το φυσικό περιβάλλον που μας περικλείει. Πλέον χρησιμοποιείται με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους αλλά ορίζεται ως μία καθορισμένη περιοχή που ορίζεται από τους κατοίκους που κατοικούν εντός των ορίων της. Η εδαφική έννοια του όρου αναπτύχθηκε σε συνθήκες πραγματικού περιβάλλοντος και από πολλούς θεωρείται «καθαρή φύση». Έτσι η έννοια του τοπίου αναμίχθηκε με αυτή της φύσης, γεγονός που ισχύει ακόμα και σήμερα (Council of Europe, 2020).
- Για τη Σουηδία το τοπίο αποτελεί μία μεγάλη γεωγραφική περιοχή με ιδιαίτερα έντονη ιστορική πολιτιστική και διοικητική σημασία. Στην εποχή του Μεσαίωνα πολλά τοπία αποτελούσαν αυτόνομα βασίλεια έχοντας δικούς τους νομούς, που ονομαζόταν ως νομοί τοπίων. Πλέον το τοπίο δεν σχετίζεται με τον τρόπο που συγκροτείται η χώρα, αλλά υπάρχουν μέχρι και σήμερα στοιχεία όπως η αρχιτεκτονική, η μουσική, ο πολιτισμός αλλά και διάλεκτοι που χαρακτηρίζουν το κάθε τοπίο. Στη Σουηδία υπάρχουν 25 τοπία, το καθένα από αυτά συχνά αποτελεί έναν νομό/κομητεία (Council of Europe, 2020).
- Τέλος υπάρχει το τοπίο ως μία πιο σύνθετη έννοια. Το σουηδικό λεξικό "Nationalencyklopedien" αναφέρει πως για την έννοια του τοπίου υφίστανται περισσότερες από 1200 σύνθετες έννοιες που το περιλαμβάνουν, όπως για παράδειγμα το ηρωικό τοπίο (heroiskt landskap), η ζωγραφική τοπίου (landskapsvapen) ή το πολυκυκλικό τοπίο (polycykliskt landskap) (Nationalencyklopedin, 2021).

Ο όρος Σουηδικό τοπίο για πρώτη φορά ξεκίνησε να χρησιμοποιείται στις αρχές του 16^{ου} αιώνα και αναφερόταν στον χαρακτήρα ή στις συνήθειες που είχε μία ορισμένη περιοχή, που συνήθως ήταν διοικητική περιοχή. Κατά τον 17^ο αιώνα η Σουηδία επηρεάστηκε από την ολλανδική έννοια του τοπίου που το θεωρούσε ως μία εικόνα, μία ζωγραφιά αλλά και ως ένα έργο τέχνης. Κατά τον 20^ο αιώνα η έννοια του τοπίου είχε απασχολήσει ιδιαίτερα τους ερευνητές, όπου μέσω ερευνών η έννοια του τοπίου εξελίχθηκε και αναλυθήκαν ιστορικοί, οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες που το διαμόρφωσαν (Kommitte for landskapsfragor, 2019).

Το τοπίο της Σουηδίας διαμορφώθηκε κυρίως μέσω των ανθρώπων και των σχέσεων που δημιουργήθηκε μεταξύ τους. Για παράδειγμα κοινοί διάλεκτοι και παραδόσεις, τα οποία η

πολιτεία θεώρησε ιδιαίτερα σημαντικά και έτσι αποφάσισε να ενστερνιστεί και να τα διατηρήσει μέχρι και σήμερα. Συνολικά το τοπίο διαιρείται σε τρία μέρη της χώρας: Norrland, Svealand και Gotalan. Στη εικόνα 6.1 παρουσιάζεται ο χάρτης των 25 τοπίων της Σουηδίας, όπου τα τοπία Norrland είναι καφέ, τα τοπία Svealand κίτρινο και τα τοπία Gotalan με χρώμα μπλε (Sveriges 25 landskap, 2021).

Η Λαπωνία αποτελεί το βορειότερο και το πιο κρύο τοπίο της Σουηδίας, ενώ παράλληλα καλύπτει σχεδόν το ένα τέταρτο της χώρας (108.561 km²). Θεωρείται το πιο εντυπωσιακό τοπίο της Σουηδίας και αποτελείται από ψηλά βουνά και ιδιαίτερα πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

Το τοπίο Dalarna είναι ίσως ένα από τα πιο γραφικά τοπία της Σουηδίας που περιλαμβάνει κυρίως κοιλάδες και ορυχεία χαλκού.

Το Skåne αποτελεί το νοτιότερο τοπίο της Σουηδίας και για αυτό είναι και το θερμότερο. Χαρακτηρίζεται από έφορα εδάφη και έντονες κορυφογραμμές.

Εικόνα 38: Χάρτης της Σουηδίας που απεικονίζονται τα 25 τοπία
Πηγή: www.varldenshaftigaste.se

Τα 25 τοπία κατηγοριοποιούνται σε 3 υποκατηγορίες βάσει της τοποθεσίας τους: τα Norrland είναι τα βόρεια τοπία, τα Svealand βρίσκονται στο κέντρο της χώρας ενώ τα Gotalan στα νότια. Τα τοπία διαφέρουν ως προς τον πληθυσμό, την βλάστηση, το κλίμα, την πυκνότητα του πληθυσμού κ.α. Επιπροσθέτως, κάθε τοπίο έχει διαφορετική χλωρίδα και πανίδα και είναι ξεχωριστά σχεδιασμένο έχοντας μοναδικά και αξιόλογα χαρακτηριστικά (Sveriges 25 landskap, 2021).

7.2 Η Σουηδική νομοθεσία για το τοπίο

Στη σουηδική νομοθεσία ο όρος τοπίο χρησιμοποιείται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και όχι συχνά. Ο όρος "miljö", που έχει προέλευση από τη γαλλική έννοια milieu, μεταφράζεται ως περιβάλλον ή ευρύτερη περιοχή. Πολλές φορές λοιπόν το τοπίο στα επίσημα κείμενα της Σουηδίας συναντάται με αυτή τη μορφή και χρησιμοποιείται ιδιαίτερα σε πιο σύνθετες έννοιες, γεγονός που κάνει εύκολα αντιληπτή την οπτική που αντιμετωπίζει το τοπίο σαν χώρα (Council of Europe, 2020).

Πίνακας 7: Η Σουηδική Νομοθεσία για το τοπίο
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Νόμος	Περιεχόμενο
<p style="text-align: center;"><u>1974 : 152</u></p> <p>Σύνταγμα της Σουηδίας - The Constitution of Sweden</p>	<p>Το Υπουργείο Δικαιοσύνης το 1974 μέσω του Συντάγματος έθεσε τα θεμέλια του κράτους σχετικά με την εξουσία της Σουηδίας και τις βασικές ελευθερίες των πολιτών. Διακηρύσσει το «δικαίωμα του κάθε ατόμου» και την ελευθερία περιαγωγής του μέσα στον χώρο. Αναφέρεται στο τοπίο ως «ένα κομμάτι γης» δημόσιο ή ιδιωτικό, που έχει πρόσβαση ο κάθε πολίτης για άσκηση ή αναψυχή. Υπογραμμίζει όμως πως δεν επιτρέπεται η οικονομική εκμετάλλευση του τοπίου σε καμία περίπτωση, είτε αποτελεί δημόσιο είτε ιδιωτικό αγαθό.</p>
<p style="text-align: center;"><u>1979 : 429</u></p> <p>Δασικός νόμος Skogsvårdslag</p>	<p>Για τη Σουηδία το δασικό τοπίο αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του τοπίου της, καθώς χωρίζεται σε πέντε περιοχές βλάστησης με βασικό άξονα διαχωρισμού, τα δασικά τοπία που υπάρχουν στην εκάστοτε περιοχή. Η νομοθεσία για τη διατήρηση των δασών ρυθμίζει τρόπους διαχείρισης του με σκοπό την βιώσιμη παραγωγή ξυλείας αλλά και τη διατήρηση του δασικού τοπίου/περιβάλλοντος.</p> <p>Συγκεκριμένα οριοθετεί τις περιοχές που απαγορεύεται να επέμβει ο άνθρωπος, σε 0.5 εκτάρια από τα υπάρχοντα όρια που έχουν χαρακτηριστεί ως δασικά τοπία. Δίνει κατευθύνσεις στους δασολόγους ώστε να σχεδιάσουν λαμβάνοντας υπόψιν την</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>οικολογική, την πολιτιστική αλλά και την αισθητική πλευρά του τοπίου. Ακόμα προτείνει τα δασικά τοπία να ενταχθούν σε χάρτες ώστε να οροθετηθούν καλύτερα τα τοπία προστασίας.</p> <p>Τέλος ορίζει το τοπίο ως ένα γεωγραφικό μωσαϊκό που αποτελείται από οικοσυστήματα που αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Το τοπίο δημιουργήθηκε μέσω των αλληλεπιδράσεων γεωλογικών, κλιματικών, εδαφικών, τοπογραφικών και βιοτικών παραγόντων που συνέβησαν σε μία ορισμένη περιοχή.</p>
<p><u>2010 : 900</u></p> <p>Περί σχεδιασμού και δόμησης Plan- och bygglag</p>	<p>Ο Νόμος σχεδιασμού και δόμησης τέθηκε σε ισχύ στις 2 Μαΐου 2010 και αντικατέστησε τον παλαιότερο νόμο περί σχεδιασμού και οικοδόμησης 1987:10. Ρυθμίζει τον σχεδιασμό της γης και περιέχει συγκεκριμένες διατάξεις για άδειες έργων, οικοδομών και κατασκευών. Όσο αφορά το τοπίο επισημαίνει την δημιουργία μίας κουλτούρας οικοδόμησης η οποία θα ενσαρκώνει ένα συνολικά ευχάριστο περιβάλλον τοπίου, χωρίς να το βλάπτει. Ακόμα αναφέρει συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία του τοπίου όταν πρόκειται να οικοδομηθεί ένα οικόπεδο το οποία επηρεάζει - επεμβαίνει στο τοπίο.</p>
<p><u>2011</u></p> <p>Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου</p>	<p>Η Σύμβαση Τοπίου της Φλωρεντίας τέθηκε σε ισχύ στη 1 Μαΐου 2011 μετά από την επικύρωση της από τη Σουηδία. Με την επικύρωση αναγνωρίζει τη σημασία του τοπίου, προωθεί την ένταξη του σε τοπικά και περιφερειακά πλαίσια, αναπτύσσει την αειφόρο ανάπτυξη των τοπίων κ.α.</p> <p>Το τοπίο από τη σύμβαση θεωρείται ως δημόσιο ενδιαφέρον που παίζει σημαντικό ρόλο στο πολιτισμικό, οικολογικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Η τεκμηριωμένη πολιτική που οφείλει να εφαρμόσει κάθε χώρα ορίζει γενικές αρχές, σημαντικές προτεραιότητες και πρέπει να περιλαμβάνει στρατηγικές κατευθύνσεις που θα οδηγήσουν στις κατάλληλες αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση, προστασία και ανάπτυξη του τοπίου.</p>
<p><u>2013 : 251</u></p> <p>Περιβαλλοντικός Κώδικας Miljöprövningsförrdning</p>	<p>Ο Σουηδικός Περιβαλλοντικός κώδικας εγκρίθηκε το 1998 και από 1^η Ιανουαρίου 1999 τέθηκε σε ισχύ. Θεωρείτε ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της Σουηδικής νομοθεσίας και περιλαμβάνει άμεση αναφορά στο τοπίο. Πιο συγκεκριμένα ορίζει περιοχές ως εθνικά πάρκα τονίζοντας πως το τοπίο των πάρκων και του περιβάλλοντος που εντάσσονται αυτά, δεν πρέπει να επηρεάζονται από ανθρώπινες δραστηριότητες και</p>

Νόμος	Περιεχόμενο
	<p>προτείνει την προστασία και διατήρηση μιας ενιαίας ζώνης γύρω από τα τοπία.</p> <p>Ακόμα εντάσσει τις μελέτες εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εστιάζοντας στην προστασία του τοπίου, του κλίματος, του πολιτιστικού περιβάλλοντος και γενικότερα του φυσικού τοπίου/περιβάλλοντος. Κάνει αναφορά στα πολιτιστικά τοπία και την επιτακτική ανάγκη διατήρησής τους, αλλά και στην προστασία των κτηρίων ή μνημείων που υπάρχουν μέσα σε αυτά τα τοπία. Τέλος παροτρύνει την κυβέρνηση και τα αρμόδια υπουργεία, να εντάξουν την προστασία του τοπίου και του περιβάλλοντος στις διατάξεις περί χρήσεων γης.</p> <p>Γενικά ο περιβαλλοντικός κώδικας απαιτεί η εκμετάλλευση του τοπίου να βασίζεται στην περιβαλλοντική εκτίμηση επιπτώσεων. Ουσιαστικά το βασικό ζήτημα του νόμου είναι το περιβάλλον και όχι το τοπίο αυτό καθαυτό, αλλά το εντάσσει μέσα σε αυτό.</p>
<p><u>2013/2014 : 141</u></p> <p>Περί βιοποικιλότητας του οικοσυστήματος</p>	<p>Για την έγκριση αυτής της στρατηγικής χρειάστηκε να γίνει μία ανάλυση τοπίου, τόσο του φυσικού όσο και του πολιτιστικού τοπίου της Σουηδίας. Βασικός στόχος είναι η προστασία του αγροτικού τοπίου, της χλωρίδας, της πανίδας καθώς και η επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων.</p> <p>Αναφέρει συγκεκριμένα μέτρα και θέτει όρια γύρω από τα τοπία, ενώ τονίζει πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η διατήρηση του πολιτιστικού τοπίου ώστε να δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες. Ακόμα ενσωματώνει την πράσινη υποδομή της Ε.Ε. που συμβάλει ιδιαίτερα στη διατήρηση της ποικιλομορφίας του τοπίου.</p>
<p><u>2016/17 : 116</u></p> <p>Περί διαχείρισης κληρονομιάς Regeringens proposition</p>	<p>Με αυτό το νομοσχέδιο η κυβέρνηση της Σουηδίας εστιάζει κυρίως στο πολιτιστικό περιβάλλον. Εντοπίζονται συγκεκριμένες αναφορές στο τοπίο προτείνοντας:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ τη διατήρηση των αρχαίων μνημείων στο τοπίο, ▪ τη δημιουργία μιας «αρχαιολογικής χώρας» που θα συγκεντρώνει τα μνημεία που υπάρχουν στο σύνολο του Σουηδικού τοπίου, ▪ την ίδρυση και την προστασία πολιτιστικών τοπίων, ▪ την προώθηση του τοπίου μέσω των Μ.Μ.Ε. ▪ την ένταξη της κοινωνίας στις αποφάσεις γύρω από ζητήματα τοπίου,

Νόμος	Περιεχόμενο
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ τη δημιουργία σεμιναρίων για τη διατήρηση και διαχείριση των τοπίων, ▪ και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα τοπίου. <p>Ακόμα εντοπίζεται εκτενέστερη αναφορά στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου και υπογραμμίζεται η αξία του τοπίου τόσο στην ποικιλομορφία της χώρας, όσο και στο αισθητικό / πολιτισμικό κομμάτι της, αφού έχει ιστορική και πολιτιστική αξία για τη Σουηδία.</p>

7.3 Η πολιτική τοπίου στη Σουηδία

Η Σουηδία αποτελεί μία χώρα η οποία μπορεί να κατοχυρώνει συνταγματικά την προστασία του τοπίου, αλλά η πολιτική τοπίου που εφαρμόζει είναι έμμεση και ουσιαστικά ρυθμίζεται μέσω της υπάρχοντος περιβαλλοντικής πολιτικής. Δεν υπάρχει συγκεκριμένος νόμος που αναφέρεται στο τοπίο αλλά και ούτε ένας ενιαίος νομικός κώδικας που ενοποιεί τα ισχύοντα θεσμικά κείμενα του τοπίου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η προστασία του τοπίου να μην αντιμετωπίζεται άμεσα, έχοντας σαν άξονα μελέτης το περιβάλλον και όχι το τοπίο αυτό καθαυτό.

Αξίζει να σημειωθεί πως σαν χώρα δεν έχει μέχρι στιγμής ενσωματώσει τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου για τη διαχείριση, την προστασία και τον σχεδιασμό του τοπίου παρόλο που έχει επικυρώσει τη Σύμβαση εδώ και 10 χρόνια. Μπορεί να υπολείπεται στην μεθοδολογική και νομική ενσωμάτωση του τοπίου, στην ευαισθητοποίηση των πολιτών και την εκπαίδευση, έχει όμως σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ένα από τα καλύτερα συστήματα αξιολόγησης τοπίου. Ωστόσο υπάρχουν κάποια μέτρα τα οποία έχει λάβει η πολιτεία με σκοπό την προστασία του τοπίου αλλά κυρίως την ευαισθητοποίηση των πολιτών γύρω από τα θέματα των τοπίων (Council of Europe, 2020):

Πράσινη Υποδομή

Η Πράσινη Υποδομή όπως ορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι « ένα διασυνδεδεμένο δίκτυο όλων των φυσικών περιοχών που έχουν κοινά στοιχεία γεωργικής γης όπως πάρκα, δάση, υγρά τοπία, καθώς και κοινά θαλάσσια στοιχεία που ρυθμίζουν τη θερμοκρασία, την ποιότητα του νερού, την ποιότητα του αέρα και γενικά ολόκληρου του οικοσυστήματος». Κάποιες χώρες έχουν ενσωματώσει αυτόν τον ορισμό με μία παραλλαγή: πράσινη υποδομή περιέχει ότι υπάρχει σε

πράσινο όπως κήπους, πάρκα, δάση ενώ μπλε υποδομή περιλαμβάνει ποτάμια, ρέματα, αποχετεύσεις κ.ο.κ. (Naturvardsverket, 2019).

Στη Σουηδία τα περιφερειακά σχέδια δράσεων έχουν ενσωματώσει τις πράσινες υποδομές με τον ορισμό: «ένα οικολογικό ορθά λειτουργικό δίκτυο δομών και φυσικών περιοχών, που διαμορφώνονται και διαχειρίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η βιοποικιλότητα και η σωστή λειτουργία των οικοσυστημάτων». Η πράσινη υποδομή της Σουηδίας περιλαμβάνει τόσο τη γη όσο και το θαλάσσιο κομμάτι, ενώ αποτελεί σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας καθώς προωθεί την προστασία και διαφύλαξη του τοπίου (Naturvardsverket, 2019).

Για παράδειγμα στην πράσινη υποδομή εντάσσονται περιοχές με ιδιαίτερη βιολογική ποικιλομορφία όπως οι ζώνες Natura 2000, δασικές εκτάσεις αλλά και οικοσυστήματα που υπολειτουργούν και χρήζουν προστασίας. Αρχικά ενσωματώθηκε στη Σουηδική νομοθεσία το 2013 με τον περιβαλλοντικό κώδικα ενώ το 2014 στην στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με βασική προϋπόθεση του έργου τη διατήρηση της ποικιλομορφίας του τοπίου (Naturvardsverket, 2019).

Το τοπίο στον Μακροπρόθεσμο Σχεδιασμό

Η Σουηδική Διοίκηση Μεταφορών ίδρυσε το 2010 μία ομάδα μελέτης για το αναπτυξιακό έργο «Τοπίο στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό». Το πιλοτικό αυτό έργο πρότεινε μία μεθοδολογία που ενσωμάτωνε την προοπτική του τοπίου στον σχεδιασμό. Οι γνώσεις που είχαν για το τοπίο και τα δεδομένα από τις περιφερειακές αναλύσεις αποτέλεσαν σημαντικά θεμέλια για το έργο. Μελέτησαν κάθε τοπίο ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του, τα χώρισαν σε κατηγορίες και όρισαν διαφορετικές μεθοδολογίες για καθένα από αυτά (Trafikverket, 2018).

Οργανισμός Προστασίας του Περιβάλλοντος

Αποτελεί μία δημόσια Σουηδική Υπηρεσία που είναι υπεύθυνη για περιβαλλοντικά θέματα. Η Σουηδική κυβέρνηση αναθέτει στον Οργανισμό οτιδήποτε έχει να κάνει σχέση με το περιβάλλον στη Σουηδία, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και διεθνή κλίμακας. Οι στόχοι, οι απαιτήσεις και ο προϋπολογισμός του προγράμματος καθορίζονται εκ νέου κάθε χρόνο και το έργο του οργανισμού κυρίως χρηματοδοτείται από το κράτος, με ιδιαίτερα μεγάλα ποσά. Εκτός από το εργατικό δυναμικό και τις εγκαταστάσεις του οργανισμού ένα μεγάλο ποσό της χρηματοδότησης παρέχεται για περιβαλλοντικές έρευνες, περιβαλλοντική παρακολούθησή αλλά και για διεθνείς περιβαλλοντικές συνεργασίες. Οι βασικές αρμοδιότητες του οργανισμού είναι τρεις (Naturvardverket, 2020):

- Συγκέντρωση γνώσεων και μεθοδολογίας για τη δημιουργία περιβαλλοντικών έργων/προσπαθειών προστασίας του περιβάλλοντος.
- Εξέλιξη της υπάρχουσας περιβαλλοντικής πολιτικής, εστιάζοντας στις διεθνείς αποφάσεις αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να παρέχει στην κυβέρνηση τα κατάλληλα θεμέλια για περιβαλλοντικές αποφάσεις.
- Ουσιαστική εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής, τηρώντας των Σουηδικό περιβαλλοντικό κώδικα καθώς και τη διασφάλιση επίτευξης των εθνικών περιβαλλοντικών στόχων.

Συμβούλιο Εθνικής Κληρονομιάς

Το Σουηδικό Συμβούλιο Εθνικής Κληρονομιάς αποτελεί την κεντρική διοικητική υπηρεσία σε ότι αφορά την πολιτιστική κληρονομιά της Σουηδίας. Ο βασικός στόχος του συμβουλίου είναι η διασφάλιση της αξιοποίησης, διατήρησης και εξέλιξης της πολιτιστικής αξίας των κτηρίων αλλά και των τοπίων της Σουηδίας. Παράλληλα επαναδιατυπώνονται και παρακολουθούνται τα συμφέροντα του πολιτιστικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς έχοντας σαν σλόγκαν «Σκέφτομαι εγκαίρως». Οι εθνικοί περιβαλλοντικοί και πολιτιστικοί στόχοι του προγράμματος είναι (Riksantikvarieambetet, 2021):

- Δημιουργία μιας βιώσιμης κοινωνίας με μεγάλη ποικιλία πολιτιστικής κληρονομιάς που μπορεί να διατηρηθεί και να αξιοποιηθεί καταλλήλως
- Η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, έχοντας σαν στόχο την ουσιαστική κατανόηση της αξίας της για τη χώρα.
- Δημιουργία μιας κοινωνίας που θα έχει σαν βάση την πολιτιστική κληρονομιάς αποτελώντας βασική πηγή γνώσεων, εμπειριών και εκπαίδευσης.
- Η σωστή διαχείριση του τοπίου της Σουηδίας έχοντας σαν γνώμονα την πολιτιστική της κληρονομιά, που αποτελεί βασικό κομμάτι της ανάπτυξης της κοινωνίας.

Σουηδικό Συμβούλιο Γεωργίας

Το Σουηδικό Συμβούλιο Γεωργίας αποτελεί τη διοικητική αρχή στην γεωργία, στην αλιεία και στις αγροτικές περιοχές της Σουηδίας. Κύριο έργο του είναι η ανάπτυξη της παραγωγής προϊόντων αλλά και η προστασία της χλωρίδας και της πανίδας της χώρας. Το Συμβούλιο έχει ειδική ευθύνη να συμβάλει στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που έχουν προβλεφθεί από τη νομοθεσία. Βασικός τομέας που είναι υπεύθυνο το Συμβούλιο Γεωργίας είναι η δημιουργία ενός πλούσιου γεωργικού τοπίου που θα συμβαδίζει πλήρως με τους Περιβαλλοντικούς Στόχους της νομοθεσίας (Jordbruks Verket, 2021).

Δασικός Οργανισμός Σουηδίας

Ο Δασικός Οργανισμός Σουηδίας αποτελεί μια εποπτική αρχή και τη βάση για την επίτευξη των στόχων της δασικής πολιτικής. Από περιβαλλοντική πλευρά το σουηδικό κοινοβούλιο του έθεσε δεκαέξι στόχους ποιότητας περιβάλλοντος και ένα στόχο νέας γενιάς. Για παράδειγμα ένας από τους περιβαλλοντικούς στόχους ονομάζεται «Ζωντανά Δάση» και στοχεύει να προστατεύει τη δασική γη και να διατηρεί τη βιολογική ποικιλομορφία του δασικού τοπίου. Ο στόχος νέας γενιάς καθορίζει τι ακριβώς απαιτείται ώστε να παραδοθεί στην επόμενη γενιά μία κοινωνία χωρίς περιβαλλοντικά προβλήματα (Skogsstyrelsen, 2020).

Σουηδική Υπηρεσία Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Η Σουηδική Υπηρεσία Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης αποτελεί τη μεγαλύτερη οργάνωση εργοδοτών της Σουηδίας και έχει σαν καθήκον την υποστήριξη και τη σωστή συμβολή στην ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των δήμων και των περιφερειών. Παρέχει υπηρεσίες, επαγγελματικούς συμβούλους και επιλεγμένους αντιπροσώπους τους οποίους στέλνει σε διάφορες περιοχές για να ενημέρωση των υπαλλήλων. Η σύνδεση αυτής της υπηρεσίας με το τοπίο είναι έμμεση καθώς επηρεάζει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο (Sveriges, 2021).

Σουηδική Διοίκηση Μεταφορών

Η Σουηδική Διοίκηση Μεταφορών είναι υπεύθυνη για τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό των υποδομών, έχοντας βασικό γνώμονα του έργου τους τη βιωσιμότητα. Σκοπός της είναι οι παρεμβάσεις να έχουν τις ελάχιστες επιπτώσεις στο τοπίο και στο περιβάλλον. Συνεργάζεται με άλλους φορείς οι οποίοι προσπαθούν να προσαρμόσουν τις υποδομές στη φύση και στο πολιτιστικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα δημιουργούν νέες καινοτόμες λύσεις που συμβάλλουν στη βιωσιμότητα αλλά και στην υγεία των πολιτών (Tragikverket, 2021).

Φόρουμ Τοπίου

Τις τελευταίες δεκαετίες το τοπίο έχει προωθηθεί ως μία πλατφόρμα συζήτησης, διαλόγου και συνεργασίας για την επίτευξη της βιώσιμης ποικιλομορφίας του τοπίου. Το φόρουμ τοπίου αποτελεί έναν τόπο συνάντησης καινοτόμων ιδεών για το πως μπορεί να σχεδιαστεί, να προστατευτεί και να γίνει σωστή διαχείριση του τοπίου για ένα πιο βιώσιμο περιβάλλον. Για

πρώτη φορά διοργανώθηκε τον Νοέμβριο του 2013 ως αποτέλεσμα της συνεργασίας (Council of Europe, 2020) :

- Της Σουηδικής Υπηρεσίας Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Του Σουηδικού Οργανισμού Προστασίας του Περιβάλλοντος
- Της Σουηδικής διοίκησης μεταφορών
- Της Σουηδικής υπηρεσίας δασών
- Του Σουηδικού Συμβουλίου Εθνικής Κληρονομιάς
- Του Εθνικού Συμβουλίου Στέγασης Κτηρίων και Σχεδιασμού
- Και των διοικητικών συμβουλίων της κομητείας.

Ο στόχος του σεμιναρίου είναι να γνωστοποιήσει τα τοπία της εκάστοτε περιοχής, να μοιράσει γνώσεις και εμπειρίες και να δημιουργήσει γέφυρες συνεργασιών μεταξύ των περιοχών. Το φόρουμ απευθύνεται στο ευρύ κοινό αλλά και σε άτομα που συμμετέχουν σε περιφερειακά και τοπικά δίκτυα συνεργασίας, σε ερευνητές, πολιτικούς, δήμους, εταιρείες και εθνικές αρχές. Από το 2016 πραγματοποιείται σε ετήσια βάση, μπορεί πλέον ο κάθε πολίτης να παρακολουθήσει τα σεμινάρια των προηγούμενων χρονιών online και κάθε χρόνο έχει διαφορετικό θέμα (Council of Europe, 2020):

- Landscape Forum 2016: Τοπικά και περιφερειακά δίκτυα συνεργασίας τοπίου.
- Landscape Forum 2017: Η προοπτική του τοπίου στον φυσικό σχεδιασμό
- Landscape Forum 2018: Νερό και τοπίο
- Landscape Forum 2019: Η διαχείριση των κοινών τοπίων

Bachelor / Master τοπίου

Η Σουηδία είναι μία χώρα που φημίζεται για τα κορυφαία πανεπιστήμια της σε Ευρωπαϊκό επίπεδο κυρίως για τις τεχνικές έρευνες και την εκπαίδευση που παρέχει στους σπουδαστές. Δεν είναι λίγα τα ερευνητικά προγράμματα που έχει, τα οποία μελετούν το τοπίο και τον σχεδιασμό του. Βασικός γνώμονας αυτών των προγραμμάτων είναι ο περιβαλλοντικός κώδικας ο οποίος αποτελεί βασικό θεμέλιο ακόμα και για τον σχεδιασμό του σημερινού τοπίου (Council of Europe, 2020).

Για τη Σουηδία το τοπίο υπήρξε φλέγον ζήτημα από τη δεκαετία του 1970, όταν εισήλθε στον εθνικό σχεδιασμό και στον Περιβαλλοντικό κώδικα. Αναφερόμενοι όμως στον όρο τοπίο συνήθως στη Σουηδία ταυτίζεται με την έννοια του περιβάλλοντος και συνδέεται με τις έννοιες της αιφόρου ανάπτυξης και του οικοσυστήματος. Αυτός είναι και ο λόγος που στην νομοθεσία δε συναντάται συχνά το τοπίο αυτολεξεί σαν έννοια και ελάχιστα μόνο νομοθετικά κείμενα το συμπεριλαμβάνουν.

Οι πολίτες ενδιαφέρονται για τη φροντίδα της λίμνης, του δάσους, του ποταμού ή οποιαδήποτε άλλης περιοχής. Για αυτό η συμμετοχή τους, οι πρωτοβουλίες που λαμβάνουν στα διάφορα σεμινάρια που οργανώνονται για το τοπίο είναι μεγάλη. Το κράτος έχει ιδρύσει αρκετές υπηρεσίες στις οποίες έχει ανατεθεί η μελέτη, η προστασία και η διαχείριση του τοπίου. Σε τοπικό επίπεδο, οι δήμοι αναμένεται να εντάξουν το τοπίο στα σχέδια τους. Συνοπτικά υπάρχει γνώση για τα τοπία στη Σουηδία που προέρχεται από τον εθνικό σχεδιασμό, από έρευνες και από εκτιμήσεις περιβαλλοντικών έργων, και όχι από γεωγραφικό και συστηματικό τρόπο, που προβλέπεται από τη Σύμβαση Τοπίου.

Κεφάλαιο 8^ο : Συμπεράσματα

Τα πάντα γύρω μας, ακόμα και η ίδια η ανθρώπινη υπόσταση εντοπίζονται μέσα σε έναν χώρο. Όταν ο χώρος αυτός ξεκινήσει να «παράγεται κοινωνικά, να δομείται φαντασιακά, να νοείται σχεσιακά, να προσλαμβάνεται αισθητικά, να κατασκευάζεται πολιτισμικά, να περιγράφεται εικονικά και λεκτικά» τότε δημιουργείται η έννοια του τοπίου (Οικονόμου Δ., 2012). Οι προηγούμενες νοητικές διαδικασίες, όπως τις αντιλαμβάνεται ο ανθρώπινος νους είναι αυτές που δημιουργούν την έννοια του τοπίου.

Η έννοια του τοπίου δεν είναι ισοδύναμη με την έννοια του περιβάλλοντος ή αυτή της γης, καθώς τοπίο είναι ο τρόπος αντίληψης, μία ξεχωριστή ιδέα για τον κάθε άνθρωπο. Έτσι ο καθένας το αντιμετωπίζει διαφορετικά καθώς εστιάζει σε υποκειμενικές εμπειρίες, γνωρίζοντας πως υπάρχει διαφορετικό καλλιτεχνικό, αντιληπτικό, υπαρξιακό και συναισθηματικό νόημα (Τερκενλή, 1996). Συνεπώς το τοπίο αποτελεί ένα πολύπλοκο ζήτημα, αποτελούμενο από πολλά διαφορετικά στοιχεία (σύμβολα, ερμηνείες, εμπειρίες). Ομάδες μελέτης προσπαθούν να ερευνήσουν την πολύπλευρη σημασία ενός συγκεκριμένου τοπίου για τους κατοίκους του, πως το αντιλαμβάνονται, τι σχέσεις έχουν μαζί του, αν έχει εξελιχθεί ή επηρεαστεί στο πέρασμα των γενεών κ.α..

Οι χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υιοθετήσει σαν ορισμό αυτόν της Σύμβασης τοπίου όπου αναγνωρίζει το τοπίο ως αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο του ανθρώπινου περιβάλλοντος και υποχρεώνει κάθε κράτος να δημιουργήσει και να εφαρμόσει τη δικιά του πολιτική τοπίου. Στην παρούσα διπλωματική μελετήθηκαν οι νομοθεσίες και οι πολιτικές τοπίου που εφαρμόζουν η Ελλάδα, η Γαλλία και η Σουηδία. Τα αποτελέσματα της παραπάνω ανάλυσης συνοψίζονται στους επόμενους πίνακες.

Εικόνα 39: Χαραυγή, μικρό γραφικό χωριό της Ελλάδος

Πηγή: Σοφία Κοτσιλιέρη

Πίνακας 8: Συγκριτικά δεδομένα γύρω από το ζήτημα του τοπίου για τις χώρες μελέτης
 Πηγή: Συμβούλιο της Ευρώπης, Ιδία Επεξεργασία

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
Υπογραφή Σύμβασης Τοπίου	13/12/2000	20/10/2000	22/02/2001
Κύρωση Σύμβασης Τοπίου	01/09/2010	01/07/2006	01/05/2011
Υπεύθυνος	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Υπουργείο Οικολογικής Μετάβασης	Υπουργείο Περιβάλλοντος
Τομείς των Υπουργείων που σχετίζονται με το Τοπίο	Δασοκομία, Διαχείριση Υδάτων, Ενέργεια, Εξόρυξη, Κλιματική Αλλαγή, Οικολογία, Περιβάλλον, Χωρικός Σχεδιασμός	Βιώσιμη Ανάπτυξη, Γεωργία, Μεταφορές, Πολιτισμός	Δασοκομία, Πολιτιστική Κληρονομιά, Πολιτισμός
	Τοπίο	Paysage	Landskap
Διαφορετικός Ορισμός από τη Σύμβαση Τοπίου;	Όχι	Όχι	Ναι
Αποτελεί άρθρο του Συντάγματος;	Ναι	Όχι	Ναι
Αποτελεί αντικείμενο συγκεκριμένου νόμου;	Ναι	Ναι	Όχι
Ρυθμίζεται από άλλους νόμους;	Ναι	Ναι	Ναι
Υπάρχει νομοθεσία που συγκεντρώνει όλα τα ισχύοντα νομικά κείμενα;	Όχι	Όχι	Όχι
Αναγνωρίζεται το τοπίο από τη νομοθεσία;	Ναι	Ναι	Ναι

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
	Πολιτική Τοπίου	Politique de Paysage	Landskapspolicy
Διαφορετικός Ορισμός από την Σύμβαση Τοπίου;	Όχι	Όχι	Όχι
Υπάρχει ολοκληρωμένη πολιτική τοπίου;	Όχι	Ναι	Όχι
Εντάχθηκε στην πολιτική τοπίου προστασίας της Σύμβασης Τοπίου;	Ναι	Ναι	Όχι

Στον Πίνακα 7 απεικονίζονται συγκεντρωτικά τα δεδομένα για τις χώρες μελέτης βάση των ερωτηματολογίων που υπέβαλε στις χώρες το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε συνδυασμό με τα δεδομένα από την ανάλυση που προηγήθηκε.

Ο Πίνακας 8 εστιάζει στους τομείς που έχει ενταχθεί το τοπίο σε κάθε χώρα. Είναι εμφανές πως η Γαλλία αποτελεί μία χώρα που το έχει εντάξει σε όλους τους τομείς της και το λαμβάνει υπόψη κατά τον σχεδιασμό. Στη συνέχεια ακολουθεί η Σουηδία η οποία το έχει εντάξει κυρίως στους τομείς που σχετίζονται με το περιβάλλον και με τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Ελλάδα είναι η χώρα που δε το έχει εντάξει σε άλλους τομείς πολιτικής ενώ το ποσοστό ένταξης της στους αναφερόμενους κλάδους είναι 45%.

Πίνακας 9: Συγκριτικά δεδομένα για την ένταξη του τοπίου σε άλλους τομείς
Πηγή: Συμβούλιο της Ευρώπης, Ιδία Επεξεργασία

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
Το τοπίο έχει ενταχθεί σε:			
Άλλους τομείς πολιτικής;	Όχι	Ναι	Ναι
Στη Γεωργία;	Όχι	Ναι	Ναι
Στη Κλιματική Αλλαγή;	Όχι	Ναι	Ναι
Στην Πολιτιστική Κληρονομιά;	Ναι	Ναι	Όχι

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
Στην Οικολογία και Βιοποικιλότητα;	Ναι	Ναι	Ναι
Στην Οικονομική Πολιτική;	Όχι	Ναι	Ναι
Στην Εκπαίδευση;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην Ενεργειακή Πολιτική;	Ναι	Ναι	Όχι
Στην Περιβαλλοντική Πολιτική;	Ναι	Ναι	Ναι
Στην Εξωτερική Πολιτική;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην δασοκομική Πολιτική;	Ναι	Ναι	Ναι
Στην Πολιτική για τις Υποδομές;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην Πολιτική Τουρισμού-Αναψυχής;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην Πολιτική Διατήρησης και Προστασίας της φύσης;	Ναι	Ναι	Ναι
Στην Πολιτική Δημοσίων Έργων;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης;	Όχι	Ναι	Όχι
Στην Πολιτική Χωροταξικού Σχεδιασμού;	Ναι	Ναι	Ναι
Στην Πολιτική Αειφόρου Ανάπτυξης;	Όχι	Ναι	Ναι

Στη συνέχεια εντοπίζεται ο Πίνακας 9 στον οποίο παραθέτονται δεδομένα σχετικά με την μελέτη του τοπίου από τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αξίζει να σημειωθεί πως η Γαλλία

μελετάει το τοπίο σε τοπικό επίπεδο, οπότε οι περιφερειακές αρχές δε συμμετέχουν καθόλου στις αποφάσεις γύρω από αυτό. Ακόμα και σε αυτόν τον πίνακα γίνεται εύκολα αντιληπτή η απουσία σωστής εφαρμογής στην Ελλάδα, συγκριτικά πάντα με τις άλλες δύο χώρες.

Πίνακας 10: Συγκριτικά δεδομένα από το τοπίο
Πηγή: Συμβούλιο της Ευρώπης, Ίδια Επεξεργασία

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
Στις αποφάσεις σχετικά με το τοπίο:			
Συμμετέχουν οι περιφερειακές αρχές;	Ναι	Όχι	Ναι
Συμμετέχουν οι τοπικές αρχές;	Ναι	Ναι	Ναι
Συμμετέχει το κοινό;	Ναι	Ναι	Ναι
Έχει μεταφραστεί η Σύμβαση τοπίου στην Εθνική γλώσσα;	Όχι	Ναι	Όχι
Υπάρχουν εκδηλώσεις για το τοπίο;	Όχι	Ναι	Ναι
Υπάρχουν περιοδικά-εφημερίδες για το τοπίο;	Όχι	Ναι	Όχι
Υπάρχουν Βραβεία τοπίου;	Όχι	Ναι	όχι
Υπάρχουν φόρουμ για το τοπίο;	Όχι	Ναι	Ναι
Υπάρχουν προγράμματα εκπαίδευσης για το τοπίο;	Ναι	Ναι	Ναι
Υπάρχει συγκεκριμένη μεθοδολογία για τον προσδιορισμό των τοπίων;	Ναι	Ναι	Όχι

	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΣΟΥΗΔΙΑ
Υπάρχει πρόγραμμα που παρακολουθεί τις αλλαγές στο τοπίο;	Όχι	Ναι	Ναι
Υπάρχει μεθοδολογία για τον καθορισμό στόχων ποιότητας τοπίου;	Ναι	Ναι	Ναι
Υπάρχει συνεργασία με άλλες χώρες;	Όχι	Όχι	Ναι

Καταληκτικά στον Πίνακα 10 απεικονίζονται συγκεντρωτικά δεδομένα για το σύστημα που χρησιμοποιεί κάθε χώρα μελέτης για την ανάλυση, προστασία και διαχείριση του τοπίου:

Πίνακας 11: Σύστημα διαχείρισης του τοπίου των χωρών μελέτης
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Τι σύστημα χρησιμοποιεί κάθε χώρα για την ανάλυση, προστασία και διαχείριση του τοπίου;	
Ελλάδα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δεν υπάρχει σύστημα, μόνο η νομοθεσία ▪ Σε Περιφερειακό Επίπεδο ▪ Απευθύνεται σε όλη την επικράτεια ▪ Τεκμηριώνεται με τη βοήθεια χαρτών.
Γαλλία	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μέσω του Ατλαντος τοπίων ▪ Σε Περιφερειακό και Τοπικό Επίπεδο ▪ Απευθύνεται σε όλη την επικράτεια ▪ Τεκμηριώνεται με τη βοήθεια χαρτών, Φωτογραφιών, GIS, 3D.
Σουηδία	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Μέσω των Εκτιμήσεων Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ▪ Σε Εθνικό Επίπεδο ▪ Απευθύνεται σε όλη την επικράτεια ▪ Τεκμηριώνεται με τη βοήθεια χαρτών, Φωτογραφιών και GIS.

Η **Ελλάδα** λοιπόν αποτελεί μία χώρα που ενώ εντάσσει και αναγνωρίζει το τοπίο στην νομοθεσία υστερεί στην πολιτική τοπίου. Το τοπίο δεν αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα και μέχρι και σήμερα δεν υπάρχουν συγκεκριμένα εργαλεία ρύθμισης του. Αυτή και η Σουηδία είναι οι μοναδικές χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης που δεν έχουν ενσωματώσει το τοπίο στις πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης παρά την μεγάλη συμβολή της γεωργίας στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας.

Η **Γαλλία** μπορεί να μην εντάσσει το τοπίο στο σύνταγμα, αλλά είχε ολοκληρωμένη πολιτική τοπίου πριν ακόμα της υπογραφής της Σύμβασης Τοπίου. Το αναγνωρίζει νομικά και το εντάσσει σε πολλούς τομείς, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Οι Άτλαντες τοπίου αποτελούν το δυνατό χαρτί του Γαλλικού κράτους, με το οποίο προστατεύουν, διαχειρίζονται και αναδεικνύουν τα τοπία της χώρας.

Η **Σουηδία** αποτελεί μία χώρα που μέχρι και σήμερα δεν έχει εντάξει την πολιτική τοπίου προστασίας της Σύμβασης τοπίου και ούτε έχει ενσωματώσει ολοκληρωμένη πολιτική τοπίου. Το τοπίο για τη Σουηδία αποτελεί έμμεσα ρυθμιστικό παράγοντα, και ρυθμίζεται κυρίως μέσω της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπου γίνεται αναφορά στην προστασία του τοπίου.

Γίνεται εύκολα αντιληπτό πως η πολιτική τοπίου διαφέρει από χώρα σε χώρα. Αυτό μπορεί να συμβαίνει για διοικητικούς λόγους ή για λόγους αντίληψης. Ακόμα κάθε χώρα έχει διαφορετική κουλτούρα και συνεπώς αντιμετωπίζει διαφορετικά τις προκλήσεις που έρχεται αντιμέτωπη. Για όλες όμως τις χώρες το τοπίο αποτελεί έναν πολιτισμικό τόπο, μία σύνθεση φυσικών και ανθρωπογενών επιδράσεων που προσπαθούν μέσω των διάφορων πολιτικών τους να προστατέψουν και να διατηρήσουν αναλλοίωτο στο πέρασμα των χρόνων.

Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης τοπίου στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης πολιτικής τοπίου αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο σε επίπεδο μεθοδολογίας και ορισμών χωρίς όμως να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τη χάραξη ολοκληρωμένων πολιτικών τοπίων για της χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα κατάλληλα βήματα που χρειάζεται να ενστερνιστεί κάθε χώρα για την ίδρυση μιας πολιτικής τοπίου που θα έχει το τοπίο ως ρυθμιστικό παράγοντα είναι τα εξής:

- Εστίαση μεμονωμένα στην ποικιλομορφία του κάθε τοπίου
- Ενσωμάτωση του σχεδιασμού τοπίου στο σύστημα βιώσιμης ανάπτυξης κάθε χώρας
- Εξισορρόπηση των τομεακών πολιτικών που έχουν αντίκτυπο στη χωροταξική πολιτική και στον χώρο
- Τεκμηρίωση του σχεδιασμού με τα κατάλληλα εργαλεία (Χάρτες, Φωτογραφίες)

Η ιστορία αποδεικνύει πως τα τοπία έχουν κυρίως συμβολική και συναισθηματική αξία για τον άνθρωπο. Για αυτό κρίνεται απαραίτητο η διαμόρφωση μιας πολιτικής τοπίου που θα θέτει

γενικές αρχές αλλά και συγκεκριμένες στρατηγικές οδηγίες για την προστασία τους. Οφείλει να παρέχει σαφή και συγκεκριμένους στόχους προσαρμοσμένους στις ανάγκες του κάθε τοπίου, ώστε να καθοδηγεί τις αποφάσεις γύρω από αυτό. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να διατυπωθεί τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.

Επιπλέον προτείνεται η θέσπιση ενός ειδικού νόμου προστασίας του τοπίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση που θα παρέχει συγκεκριμένες κατευθύνσεις και θα διευκρινίζει όλα τα ζητήματα που τέθηκαν στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση τοπίου. Μεμονωμένα κάθε χώρα οφείλει να ενοποιήσει όλα τα θεσμικά κείμενα που αναφέρονται στο τοπίο και να θεσπίσει νόμους που θα αφορούν την προστασία και τη διαχείριση του. Το τοπίο αποτελεί ένα ζήτημα το οποίο δύναται να μελετάται σε μικρότερη κλίμακα, οπότε η ένταξη του σε τοπικό επίπεδο μελέτης κρίνεται απαραίτητη.

Τέλος το ζήτημα του τοπίου είναι ένα θέμα που πρέπει να περιλαμβάνεται σε κάθε έργο. Τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης, η βλάστηση, τα αντιπλημμυρικά έργα, η συντήρηση τεχνικών έργων απαιτούν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα διαχείρισης καθώς περιλαμβάνουν διαμορφώσεις του τοπίου. Η πολιτική τοπίου πρέπει να εντάξει τη μακροπρόθεσμη προστασία των χώρων αυτών και να προτείνει μόνιμες λύσεις στα ζητήματα χρηματοδότησης πολιτικών τοπίου που αφορούν αντίστοιχα έργα.

Η αξία του τοπίου γίνεται κάθε μέρα ολοένα και περισσότερο αντιληπτή. Συνεπώς η ένταξη του στους αναπτυξιακούς παράγοντες της κάθε χώρας θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα και θα αυξήσει το βιοτικό επίπεδο, την οικονομική ανάπτυξη και την αισθητική αναβάθμιση κάθε χώρας. Η μόνο προϋπόθεση είναι η ορθή διαχείριση του τόσο από τους φορείς όσο και από τους πολίτες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Ambassade De France. (2021). Ανάκτηση από <https://gr.ambafrance.org>
- Atlas de paysages. (2015). *Les Atlas de Paysages, Methode pour l'Identification, la Caracterisation et la Qualification des Paysages*. Paris: Ministere de l'Ecologie, du Developpement durable et de Energie.
- Bourassa, S. (1991). *The Aesthetic of Landscape*. London: Belhaven Press.
- Brown, T. . (1986). Aesthetics and Management: Bridging the Gav. *Landscape and Urban Planning*, 10.
- Council of Europe. (2020). Landscape Convention, National Report Swede. Concil of Europe.
- Daniel T.C. & Vining J. (1983). *Methodological Issues in the Assessment of Landscape Quality*. New York: Spinger, Boston, MA.
- Francaise, R. (2021). Ανάκτηση από <https://www.legifrance.gouv.fr>
- Gagen, P. (1992). *Landform Replications as a Technique for the Reclamation of Limestone Quarries: a Progress Report*. H.M.S.O.
- Gifford & Elizabeth, Melanie. (1997). *Style and Technique in the Evolutions of Naturalism: North Netherlandish Landscape Painting in the Early Seventeenth Century*. Maryland: .
- Guttinger, P. (2007). *Approche du Paysage en droit Francais*. Paris: INRA Editions.
- ICOMOS. (2017). Γενική Συνέλευση ICOMOS. *Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων & Τοποθεσιών*. Παρίσι: ICOMOS.
- Jordbruks Verket. (2021). *Vart Uppdrag*. Ανάκτηση από <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/vart-uppdrag>
- Karpodini-Dimitriadi, E. (2000). *The Spirit of Rural Landscapes: Culture, Memory & Messages*. Athens: CULT-RURAL.
- Knopf, J. M. (1995). *Waterwise Landscaping*. Logan: Current USU Extension Publications.
- Kommitte for landskapsfragor. (2019). Landskap - ett vidstrackt begrepp. *Kungl. Skogs-och Lantbruksakademiens Tidskrift*.
- Larousse, L. P. (2021). *Larousse Dictionnaire*. Ανάκτηση από <https://www.larousse.fr/>
- Larsson, M.-L. (2000). *Scandinavian Studies in Law*. Ανάκτηση από <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/38-7.pdf>
- Lozato, G. (1996). *Τουριστική Γεωγραφία*. Αθήνα: Interbooks.
- McGuire, J. (1979). *Managing the Forest Landscape for Public Expectations*. USDA: For.Serv.Gen.Tech.
- Mitchell, W. (1994). *Landscape and Power*. Chicago: University of Chicago.
- Nairn, I. (1965). *The American Landscape*. Random House.

- Nationalencyklopedin. (2021). Ανάκτηση από <https://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=Landskap>
- Naturvardsverket. (2019). *Grön Infrastruktur för Levande Landskap*. Ανάκτηση από <https://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur>
- Naturvardverket. (2020). *Swedish Enviromental Protection Agency*. Ανάκτηση από <http://www.swedishepa.se/About-us/>
- Novakovic, P. (2011). *Archeology in the New Countries of Southeastern Europe: A Historical Perspective*. New York: Springer.
- Politique des Paysages. (2021). *Ministere de la Transition Ecologique*. Ανάκτηση από <https://www.ecologie.gouv.fr/politique-des-paysages>
- Riksantikvarieambetet. (2021). *Assignment of the Swedish National Heritage Board*. Ανάκτηση από Swedish National Heritage Board: <https://www.raa.se/in-english/swedish-national-heritage-board/assignment-of-the-swedish-national-heritage-board/>
- Sauer, C. O. (1925). *The Morphology of Landscape*. California: Berkley: University Press.
- Schulz, C. (2009). Το πνέυμα του τόπου. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
- Skogsstyrelsen. (2020). *Var verksamhet i Korthet*. Ανάκτηση από <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/>
- Skrivanoca Z & Kalivoda O. (2010). Perception and Assessment of Landscape Aesthetic Values in the Czech Republic - a literature review. *Journal of Landscape Studies*, 10.
- Sveriges. (2021). *Om SKR*. Ανάκτηση από Sveriges Kommuner och Regioner: <https://skr.se/skr/tjanster/omskr.409.html>
- Sveriges 25 landskap. (2021). *Varldenshaftigaste*. Ανάκτηση από <https://www.varldenshaftigaste.se/topplistor/sveriges-25-landskap/>
- Thompson, W. J. (2000). *Sustainable Landscape Construction: A Guide to Green Building Outdoors*. Island Press.
- Trafikverket. (2018). Ανάκτηση από Lanskap i Langsiktig Planering: <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/Planerings--och-analysmetoder/landskap/>
- Tragikverket. (2021). *Vision, uppdrag och varderingar*. Ανάκτηση από <https://www.trafikverket.se/om-oss/var-verksamhet/visionuppdrag-och-varderingar/>
- Ulrich, R. S. (1983). *Aesthetic and Affective Response to Natural Enviroment*. New York: Plenum.
- UNESCO. (2005). Ανάκτηση από <http://whc.unesco.org>
- Wascher, D. (1999). *Landscape-indicator Development: Steps Towards a European Approach*.
- Zube, E. H. (1976). *Perception of Landscape and Land Use*. Boston: Springer, Boston, MA.
- Αθανασοπούλου. (2020). *AKTO*. Ανάκτηση από <https://aktotraining.gr/enothtes/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%>

B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7-
 %CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BF%CF%85-
 %CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%B
 F%CF%83/

- Ανανιάσου-Τζημοπούλου, Μ. (1997). *Αρχιτεκτονική Τοπίου. Σχεδιασμός Αστικών Χώρων, Κριτική & Θεωρία*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.
- Βερεσόγλου, Δ. (2002). *Οικολογία*. Αθήνα: ΕΛΛΑ.
- Γουργιώτης Α. & Τσιλιμίγκας Γ. (2010). Μέθοδοι Ανάλυσης και Σχεδιασμός του Ελληνικού Τοπίου. *Αειχώρος*, 36.
- Δημητρόπουλος, Α. Γ. (2005). *Συνταγματικά Δικαιώματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σακκουλά.
- Ελευθεριάδης, Ν. (2006). *Αισθητική Τοπίου*. Δράμα: ΧΑΡΙΣ ΕΠΕ.
- ΕΜΠ. (2015). *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*. Ανάκτηση από <http://5a.arch.ntua.gr/project/12930/13672>
- ΕΣΤ. (2000). *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου*.
- Κανταρτζής Ν.Α. & Τσολακίδης Ι.Α. (1978). *Αρχιτεκτονική Τοπίου και Περιβάλλον*. ΑΣΕ Α.Α.
- Κασσιός, Κ. (2018). Αγροτικό Τοπίο: το Δασικό και το Γεωργικό μια Σύγκριση. 8.
- Κοσμάκη, Τ. (2004). *Φύση και Πόλη στον 21 αιώνα*. Ε.Μ.Π.
- Κουρούξου, Μ. Ι. (2008). *Οι Σχέσεις Βιολογικής και Συμβατικής Γεωργίας με το Αγροτικό Τοπίο: Η Περίπτωση της Νήσου Θάσου*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- Λιάκος, Λ. (1977). *Η Αναψυχή στα Δάση*. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- Λούκης, Α. (2007). *Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβαλλοντική Προστασία*. Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Μενεγάκη, Μ. (2003). *Συμβολή στην Αντιμετώπιση των Επιπτώσεων στο Τοπίο από τη Μεταλλευτική Δραστηριότητα*. Αθήνα: ΕΜΠ.
- Μήλιος, Γ. (2012). *Ο Ρόλος του Τοπίου στην Κοινωνική Συνοχή*. Δράμα: ΑΤΕΙ Καβάλας.
- Μητούλα Ρ. & Στεφάνου Ι. (2005, Μάιος). Οι Επιδράσεις της Παγκοσμιοποίησης στο Ελληνικό Αστικό Τοπίο. *Αειχώρος*, σ. 35.
- Μπαμπιρόου, Φ. (1982). *Η Τέχνη του Ισλαμισμού*. Αθήνα: Ντουνούμης.
- Μπεριάτος & Παπαγεωργίου. (2013). *Χωροταξικός Σχεδιασμός σε Ευαίσθητες & Κρίσιμες περιοχές*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Μπούρας, Χ. (2001). *Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής: Αρχιτεκτονική στο Βυζάντιο, το Ισλάμ και τη Δυτική Ευρώπη κατά τον Μεσαίωνα*. Αθήνα: Μέλισσα.
- Μωραΐτης. (2012). *Το Τοπίο Πολιτιστικός Προσδιορισμός του Τόπου*. Αθήνα: ΕΜΠ.
- Μωραΐτης, Κ. (2015). *Η Τέχνη του Τοπίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.

- Οικονόμου Δ., Α. Ε. (2012). *Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας*. Αθήνα: ΥΠΕΝ.
- ΟΟΣΑ. (2021). Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/international-cooperation/international-organisations/oecd_el
- Ποϊραζίδης, Κ. (2009). *Opencourses*. Ανάκτηση από https://opencourses.ionio.gr/modules/document/file.php/TFP117/%CE%95%CE%99%CE%A3%CE%97%CE%93%CE%97%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3%20-%20%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%99%CE%91/01%20-02_%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A0%CE%9
- Πολύζος, Σ. (2011). *Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Βόλος: Κριτική.
- Πουσίνη, Σ. (2016). Η επιρροή του Ανθρωπογενούς Περιβάλλοντος στο Μετασχηματισμό του Τοπίου: Ζητήματα Πολιτικής και Διαχείρισης του Ελληνικού Τοπίου. 56.
- Σαπουνάκης & Σταθάκης. (2014). Μέθοδοι Ανάλυσης και Σχεδιασμός του Ελληνικού Τοπίου. *Αειχώρος*, σ. 25.
- Τερκενλή, Σ. Θ. (1996). *Το Πολιτισμικό Τοπίο: Γεωγραφικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσαλικίδης, Γ. (20014). *Τοπία και Κήποι των Ανθρώπων*. Επίκεντρο.
- Τσαρελά, Μ. (2003). Το ΦυσικόΠεριβάλλον και ο Δημόσιος Χώρος στην Ελληνική Πόλη. *Εφημερίδα Θεσσαλονίκη*, 23.
- ΥΠΕΝ. (2021). *ΥΠΕΝ*. Ανάκτηση από <https://ypen.gov.gr/wp-content/uploads/legacy/Files/Xorotaxia%20kai%20Astiko%20Perivallon/Xorotaxia/Meletes/Prodiagrafes%20periferaiakon%20plaision.pdf>
- Χατζημιχάλης, Κ. (2011). *Σύγχρονα Ελληνικά Τοπία, Γεωγραφική Προσέγγιση από Ψηλά*. Αθήνα: Μέλισσα.

Νομοθετικά Κείμενα

Διεθνείς Συμφωνίες και Συμβάσεις Ε.Ε.

- Διεθνής Συμφωνία Ραμσάρ, 1971
- Διεθνής Σύμβαση Παρισίων, 1972
- Διεθνής Σύμβαση Βαρκελώνης, 1976
- Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης, 1979
- Σύσταση R, 1979
- Σύμβαση Μαδρίτης, 1980
- Σύμβαση BENELUX, 1982

Σύμβαση Γρανάδας, 1985
 Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικής Αυτοδιοίκησης, 1985
 Σύμβαση ESPOO, 1991
 Σύμβαση του Ρίο, 1992
 Σύμβαση Βαλέτας, 1992
 Σύμβαση Λουγκάνο, 1993
 Charter της Σεβίλλης, 1994
 Σύμβαση Άαρχους, 1998
 Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου ή Σύμβαση της Φλωρεντίας, 2000

Ελληνική Νομοθεσία

Κ.Ν. 5351/1932, ΦΕΚ Α/275/1932
 Α.Ν. 856/1937, ΦΕΚ Α/368/1937
 Ν. 1469/1950, ΦΕΚ Α/169/1950
 Ν.Δ. 86/1969, ΦΕΚ Α/7/1969
 Ν.Δ. 996/1971, ΦΕΚ Α/192/1971
 Ν. 998/1979, ΦΕΚ Α/289/1979
 Ν. 1577/1985, ΦΕΚ Α/210/1985
 Ν. 1650/1986
 Ν. 2742/1999, ΦΕΚ Α/207/1999
 Ν. 2831/2000, ΦΕΚ Α/140/2000
 Ν. 3028/2002, ΦΕΚ Α/153/2002
 Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008
 Ν. 3937/2011
 Ν. 4759/2020 , ΦΕΚ Α΄ 245/09.12.2020
 Ειδικά Πλαίσια Χωρικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
 Νέα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια

Γαλλική Νομοθεσία

Περί προστασίας μνημείων και φυσικών χώρων, 1906
 Περί προστασίας Ιστορικών μνημείων, 1913
 Περί προστασίας φυσικών μνημείων και τοποθεσιών με αξιόλογο ιστορικό , καλλιτεχνικό, επιστημονικό ή/και γραφικό χαρακτήρα, 1930

Περί ενοποίησης γης, 1941

1960 - n° 60-708

1962 - n° 62-903

1967 - n° 67-158

1967 - n° 67-1253

Περί προστασίας χώρων πρασίνων, 1973

1975 - n° 75-602

1976 - n° 76-629

1985 - n° 79-1150

1985 - n° 85-30

1986 - n° 86-2

1992 – 92/433/ΕΟΚ

1993 - n° 93-24

1995 - n° 95-101

1995 - n° 95-115

1999 - n° 99-553

2000 - n° 2000-1208

2006 - n° 2006-436

2014 - n° 2014-336

2016 - n° 2016-1087

Σουηδική Νομοθεσία

1974 : 1521979 : 429

2010 : 900

Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου, 2011

2013 : 251

2013/2014 : 141

2016/17 : 116